

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

5.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRENCİLERİN
COĞRAFİ BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ: BİR EYLEM
ARAŞTIRMASI

Maksut TAŞ
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul- 2019

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

5.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRENCİLERİN
COĞRAFİ BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ: BİR EYLEM
ARAŞTIRMASI

Maksut TAŞ
(Yüksek Lisans Tezi)

DANIŞMAN
Doç. Dr. Gül Tuncel

İstanbul- 2019

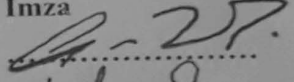
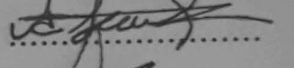
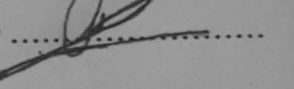
Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.

© 2019

ONAY

ONAY

Maksut Taş tarafından hazırlanan “5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Coğrafi Becerilerinin Geliştirilmesi: Bir Eylem Araştırması” konulu bu çalışma...02.07.2019..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul dılmıştır.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	Doc.Dr. Gül...Tunçel.....	
JÜRİ ÜYESİ	Doc.Dr. Ahmet Katılmış.	
JÜRİ ÜYESİ	Dr. Öğr. Üyesi Dr. Öğr. Mustafa İlhan	

ÖZGEÇMİŞ

- 2012 İzmir-Tire Şehit Albay İbrahim Karaoğlu Lisesinden Mezun Olma
- 2016 Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Ve sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinden Mezun Olma
- 2016 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına Giriş
- 2017 Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünden Mezun Olma

İLETİŞİM BİLGİLERİ

E-Posta: maksuttas@gmail.com

ÖNSÖZ

Bu uygulama, 5.Sınıf Öğrencilerinin Coğrafi Becerilerinin geliştirilmesine yönelik yapılmıştır. Coğrafi beceriler öğrencilerin bulundukları her türlü fiziki ve beşeri ortamları algılamalarını kolaylaştırıp, doğal ve beşeri unsurlar arasındaki ilişkilerin anlamlandırılmasını kolaylaştıracaktır. Hızla değişen dünya koşullarında eğitim sistemlerinin ve eğitim modellerinin değişimi de kaçınılmazdır. Bu değişimden eğitim ve öğretim sistemlerinin içerikleri de değişmektedir. Bu değişim farklı içeriklerin ele alınmasını ve bireylerde yaşam boyu kullanabileceği bir eğitimi zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmanın her sayfasında bana rehberlik eden, günün her saatinde yardımlarını esirgemeyen, her zaman kapısını çalabileceğiniz tez danışmanım Doç.Dr. Gül Tuncel'e, yardımlarından dolayı sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca tezin düzenlenmesinde bana yol gösteren Doç. Dr.Ahmet Katılmış'a ve Yrd. Doç. Dr. Genç Osman İlhan'a çok teşekkür ederim. Uygulamanın yapılması ve izinler konusunda yardımlarını esirgemeyen İzmir, Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne ve uygulamanın yapıldığı okulda bizlere her türlü kolaylığı sağlayan okul yönetimine, öğrencilerine, ayrıca her derste bana yardımlarda bulunan okulun Sosyal Bilgiler öğretmeni Sayın Levent Şahin'e çok teşekkür ederim.

Maksut TAŞ

ÖZET

Bireyi hayata hazırlayan ve yaşadığı toplumun değerlerini öğretmede Sosyal Bilgiler önemli bir işleve sahiptir. Sosyal Bilgiler öğretim programı birbirinden farklı disiplinleri içerisinde barındıran bir yapıya sahiptir. Sosyal Bilgiler öğretim programı içerisinde yer alan disiplinlerden bir tanesi de coğrafyadır. Sosyal Bilgiler öğretim programında doğrudan verilmemiş olsada öğretim programında yer alan öğrenme alanları temelinde belli disiplinler etrafında şekillenmiştir. Bu bu öğrenme alanlarından özellikle “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” alanı coğrafya ağırlıklıdır. Uygulamada “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan kazanımlara ilişkin öğretim programında sunulan becerilerin geliştirilmesi ve geliştirilen uygulamaların öğrencilerin akademik başarılarına etkisini belirlemek hedeflenmiştir. Öğretim programında yer alan becerilerin öğrencilere kazandırılması amacıyla hazırlanan etkinlikler öğrencilerin konuyu anlamasını sağlamak ve verilen beceriler arasındaki bağlantıların ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Uygulama öncesi öğrencilerin coğrafi becerileri kullanma düzeyleri nasıldır?
2. Sosyal Bilgiler dersinde yer alan coğrafi beceriler öğrencilere etkin bir şekilde nasıl kazandırılabilir?
3. Uygulama öncesi ve sonrasında öğrencilerin coğrafi becerileri kullanma düzeylerinde nasıl bir değişiklik (olumlu ya da olumsuz) ortaya çıkmıştır?
4. Coğrafi becerileri etkin bir şekilde kullanmanın öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi başarı düzeylerine etkisi nedir?

Ortaokul 5.sınıf on altı öğrenci ile yapılan uygulamada eylem araştırması kullanılmıştır. Etkinlikler nitel ve nicel veri toplama yöntemlerine göre analiz edilmiştir. Uygulama sonucunda öğrencilerin coğrafi becerileri geliştirme uygulamalarının Sosyal Bilgiler dersine ilişkin akademik başarılarının artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Eğitimi, Coğrafya, Coğrafi Sorgula

ABSTRACT

Social studies have a significant function in terms of preparing the individual to life and teaching the values of the society thereto. Social studies teaching program has a structure comprising different disciplines within itself. Geography is one of the disciplines within the social studies curriculum. Much as they are not directly given in the social studies curriculum, they are shaped around specific disciplines on the basis of learning areas in the curriculum. Area of “People, Places and Environments” especially among these learning areas is mainly based on geography. In the application it is aimed to develop skills presented in the curriculum as to achievements in the field of “People, Places and Environments” learning area and determine the effect of developed applications on students’ success and its relation on their academic success. Activities prepared with the purpose of making the students acquire the skills in the curriculum target that the students understand the subject and reveal the connections between the given skills. Answers to following questions were sought to this end:

1. How were the students’ levels of using geographic skills before application?
2. How can the students be made to acquire geographic skills provided in the Social Studies lesson effectively?
3. What kind of change (positive or negative) has occurred in students’ levels of using geographical skills before and after the application?
4. What is the effect of students’ using geographic skills effectively on their success levels of Social Studies lesson?

In the application made with sixteen students, action research was used. Secondary school 5th grade. Activities were analyzed in accordance with qualitative and quantitative data collection methods. It was concluded that the applications towards the development of geographical skills increased academic achievement against Social Studies course.

Keywords: Social Studies Education, Geography, Geographical Inquiry

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
ÖZGEÇMİŞ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMA VE SEMBOLLER.....	xi
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç	8
1.3. Önem	9
1.4. Sınırlılıklar	10
1.5. Varsayımlar	10
BÖLÜM II: ALAN YAZIMI.....	11
4.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı	11
4.2. Sosyal Bilgilerin Dersi 2018 Öğretim Programının Özel Amaçları	17
4.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Disiplinin Yeri	19
4.3.1. Coğrafya.....	19
4.3.2. Sosyal Bilgilerde Coğrafya Eğitiminin Önemi	22
4.3.3. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişiminde Coğrafyanın Yeri.....	28
4.4. Sosyal Bilgilerde Beceriler	55
4.5. Öğrenme Alanında Sunulan Kazanımlar	61
4.6. Sosyal Bilgilerde Coğrafi Sorgulama.....	64
4.6.1. Sosyal Bilgilerde Coğrafi Sorgulamanın Öğretim Programında Yer Alan Beceriler Açısından Ele Alınması	70
4.6.1.1. Çevre Okuryazarlığı	72
4.6.1.2. Gözlem	72
4.6.1.3. Harita Okuryazarlığı	72
4.6.1.4. Kanıt Kullanma	73
4.6.1.5. Konum Analizi	73
4.6.1.6. Mekânı Algılama	74
4.6.1.7. Problemi Çözme	74

4.6.1.8.	Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama	75
4.6.1.9.	Araştırma	75
4.6.1.10.	Değişim ve Sürekliliği Algılama	75
4.6.1.11.	Eleştirel Düşünme	75
4.6.1.12.	Yenilikçi Düşünme	76
4.6.1.13.	Zaman Ve Kronolojiyi Algılama:	76
4.7.	İlgili Araştırmalar	77
BÖLÜM III:	YÖNTEM	80
3.1.	Araştırma Modeli	80
3.2.	Çalışma Grubu	81
3.3.	Veri Toplama Teknik Ve Araçları	81
3.3.1.	Nicel Veri Toplama Araçları	82
3.3.1.1.	Başarı Testi	82
3.3.2	Nitel Veri Toplama Araçları	82
3.3.2.1.	Ön Algı-Son Algı Formları	82
3.3.2.2.	Etkinlik Çalışma Yaprakları	83
3.3.2.3.	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	86
3.3.2.4.	Araştırmacı Günlüğü	86
3.4.	Verilerin Çözümlemesi	86
3.4.1.	Başarı Testi Veri Analizi	87
3.4.2.	Ön ve Son Algı Formlarının Veri Analizi	87
3.4.3.	Etkinlik Çalışma Yapraklarının Veri Analizi	88
4.4.4.	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Veri Analizi	91
4.4.5.	Araştırmacı Günlüğü İçerik Analizi	91
3.6.	Coğrafi Becerileri Geliştirilmesi Uygulama Süreci: İşlem Yolu	91
3.7.	Coğrafi Becerileri Geliştirme Uygulamalarının Uygulama Süreci	93
BÖLÜM IV:	BULGULAR	96
4.1.	Ön Test- Son Test Başarı Testinden Elde Edilen Bulgular	96
4.2.	Ön Algı- Son Algı Formundan Elde Edilen Bulgular	98
4.3.	Değerlendirme Rubriğinden Elde Edilen Bulgular	107
4.4.	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formundan Elde Bulgular	109
4.5.	Araştırmacı Günlüğünden Elde Edilen Bulgular	115
BÖLÜM V:	SONUÇ	116
5.1.	Yargı	116
5.2.	Tartışma	117
5.2.1.	Çevre Okuryazarlığı	117

5.2.2.Gözlem Becerisi	118
5.2.3 Harita Okuryazarlığı	119
5.2.4.Kanıt Kullanma	119
5.2.5.Konum Analizi	120
5.2.6.Mekânı Algılama	120
5.2.7. Problemi Çözme	121
5.2.8.Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama	121
5.2.9. Araştırma	122
5.2.10. Değişim ve Sürekliliği Algılama	123
5.2.11. Eleştiriler Düşünme	123
5.2.12. Yenilikçi Düşünme	124
5.2.13. Zaman Ve Kronolojiyi Algılama	124
5.3. Öneriler	126
5.3.1. Uygulayıcılara Yöneli Öneriler	126
5.3.2.Araştırmacılara Yönelik Öneriler	126
KAYNAKÇA.....	127
EKLER.....	147
Ek 1: Mülakat Soruları	148
Ek 2: Başarı Testi	149
Ek 3: Uygulama Etkinlikleri (Etkinlik Tasarımları)	154
Ek 4:Fotoğraflar	199
Ek 5:Resmi İzin Yazısı.....	201

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanında Yer Alan Beceriler.....	6
Tablo 2.1. Erkek İl Mekteplerinin Haftalık Ders Programı.....	29
Tablo 2.2. 1926 Müfredat Programı Haftalık Ders Programı.....	31
Tablo 2.3. 1931 Yılında Coğrafya Konu Başlıkları.....	33
Tablo 2.4. 1931 Yılında Coğrafya Konu Başlıkları.....	33
Tablo 2.5. 1931 Yılında Coğrafya Konu Başlıkları.....	34
Tablo 2.6. 1936 İlkokul Programı Haftalık Ders Programı.....	35
Tablo 2.7. 1948 İlk Okulların Haftalık Ders Dağıtma Programı.....	36
Tablo 2.8. 1968 İlkokul Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi.....	37
Tablo 2.9. 1975 Temel Eğitim Birinci Kademe Haftalık Ders Sayısı Çizelgesi.....	38
Tablo 2.10. 1974 Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi Taslağı.....	39
Tablo 2.11. 1985 Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi.....	39
Tablo 2.12. Programda Yer Alan 6.sınıf Milli Coğrafya Dersinin Ünite Ve Konuları;.....	40
Tablo 2.13. Programda Yer Alan 7.sınıf Milli Coğrafya Dersinin Ünite Ve Konuları.....	42
Tablo 2.14. 1997 İlköğretim Programı Haftalık Ders Çizelgesi.....	44
Tablo 2.15. 1998 Programı 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi üniteleri, amaç ve öngörülen ders saati sayıları.....	45
Tablo 2.16. 2005 İlköğretim Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi.....	46
Tablo 2.17. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 4. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteleri ve kazanım sayısı, Oran ve Süreleri.....	48
Tablo 2.18. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 5. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteleri ve kazanım sayısı, Oran ve Süreleri.....	49
Tablo 2.19. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 6. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteleri ve kazanım sayısı, Oran ve Süreleri.....	50
Tablo 2.20. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 7. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteleri ve kazanım sayısı, Oran ve Süreleri.....	51
Tablo 2.21. 2015 Taslak Programa Göre Öğrenme Alanlarının Öngörülen Ders Saatlerine Göre Dağılımı.....	52
Tablo 2.22. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları ve Süreleri.....	54
Tablo 2.23. 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Planında Coğrafya Odaklı Ünitelerde Doğrudan Kazandırılacak Beceriler.....	57

Tablo 2.24. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda Temel Beceriler.....	58
Tablo 2.25. 2015 Yılında Hazırlanan Taslak Öğretim Planında “İnsan Ve Mekan’ Öğrenme Alanı Becerileri.....	59
Tablo 2.26. İnsanlar, Yerle ve Çevreler Öğrenme Alanında Yer Alan Beceriler.....	60
Tablo 2.27. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer alan Kazanım Listesi.....	61
Tablo 2.28. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer alan Kazanım Listesi.....	62
Tablo 2.29. Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer alan Kazanım Listesi.....	63
Tablo 2.30. Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer alan Kazanım Listesi.....	63
Tablo 2.31. İnsanlar, Yerler Ve Çevreler Öğrenme Alanında Yer Alan Beceriler.....	70
Tablo 2.32. Sosyal Bilgiler Öğretiminde yer alan bazı becerilerin Coğrafi sorgulama basamaklarında kullanımı.....	71
Tablo 3.2.2. Yapılan Etkinliklerin Kazanım Ve Beceri Kapsamları.....	84
Tablo 3.4.2. Ön Algı Anketi ve Son Algı Anketi Güvenirlik Katsayısı Oranları.....	87
Tablo 3.4.3.1 Değerlendirme Rubriği.....	89
Tablo 3.4.3.2.Coğrafi Becerileri Geliştirilmesi Çerçevesinde Hazırlanan Çalışma Yaprakları Etkinliklerinin Güvenirlik Katsayısı Oranları.....	90
Tablo 3.7.1. Araştırmanın Uygulama Aşamasında Dikkate Alınan Planlama.....	93
Tablo 4. 1.1. Başarı Testine Ait KR-20 Güvenirlik Katsayısı.....	96
Tablo 4.1.2. Başarı Testinden Elde Edilen Puan Dağılımının İncelenmesi.....	96
Tablo 4.1.3. Başarı Testi Ön Test ve Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması.....	97
Tablo 4.2.1. 2N Formu İlk Sorusuna Yönelik Ön ve Son Algı Frekansları	98
Tablo 4.2.2. 2N Formu İkinci Sorusuna Yönelik Ön ve Son Algı Frekansları.....	100
Tablo 4.2.3. 2N Formu Üçüncü Sorusuna Yönelik Ön ve Son Algı Frekansları.....	102
Tablo 4.2.4. 2N Formu Dördüncü Sorusuna Yönelik Ön ve Son Algı Frekansları.....	104
Tablo 4.2.5. 2N Formu Beşinci Sorusuna Yönelik Ön ve Son Algı Frekansları.....	105
Tablo 4.2.6. 2N Formu Altıncı Sorusuna Yönelik Ön ve Son Algı Frekansları.....	106
Tablo 4.3.1: Değerlendirme Rubriği Sonucunda Grup ve Bireysel Puan Ortalamaları.....	107

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yer Alan Disiplinler.....	15
Şekil 2.2. Coğrafya Disiplin Yapısı.....	20
Şekil 2.3. Coğrafya Eğitimin Temel Yapısı.....	23
Şekil 2.4. Sosyal Bilgilerde Coğrafi Sorgulama Örneği.....	72
Şekil 3.1. Araştırmanın Veri Toplama Araçları.....	82
Şekil 3.4.1. Nitel Araştırmalarda Güvenirlik Hesaplama Formülü.....	87
Şekil 3.6.1. Coğrafi Becerileri Geliştirme Etkinliklerinin Uygulama Süreci İşlem Yolu...92	
Şekil 4.4.1. Görüşmenin İlk Sorusuna Yönelik Öğrencilerin Verdiği Yanıtlar.....	109
Şekil 4.4.2. Görüşmenin İkinci Sorusuna Öğrencilerin Verdiği Yanıtlar.....	110
Şekil 4.4.3. Görüşmenin Beşinci Sorusuna Yönelik Öğrencilerin Verdiği Yanıtlar.....	112
Şekil 4.4.4. Görüşmenin Onuncu Sorusuna Yönelik Öğrencilerin Verdiği Yanıtlar.....	114
Grafik 4.3.1. Öğrenci Bireysel Ortalamaları	108
Grafik 4.3.2. Değerlendirme Rubriği İçeriksel Öğrenci Dağılımı	108

KISALTMA VE SEMBOLLER

Edt: Editör

Akt: Aktaran

Çev: Çeviren

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)

BÖLÜM I: GİRİŞ

Bu bölümde yapılacak olan araştırmanın problemi, amacı, önemi ve sınırlılıkları belirtilecektir.

1.1.Problem Durumu

Antik dönemlere kadar inen eğitim kurumları geçmişten günümüze toplumsal ve bireysel eğitim üzerinde durmuştur. Bireylerin ve toplumların eğitiminde okul sistemleri içerisinde yer alan dersler zamanla içerik bakımından değişim ve gelişimler geçirmiştir. Değişim ve gelişimler şüphesiz dünyadaki gelişimlerin ve birey yetkinlik alanlarının çeşitlenmesi doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Dünyada bu gelişimin temelinde yine bireylerin ihtiyaçları ön sırada yer alırken aynı zamanda küresel vatandaşlık doğrultusunda çeşitli bilgilerin verilmesi zorunluğunu gerektirmiştir. Bu zorunluluk kapsamında gerek eğitim bakanlıkları, gerek eğitim programcıları, bunları göz önünde bulundurarak bireylerin yetişmesinde en iyi yol ve yöntemi ararken aynı zamanda derslerin yapısında bireylerin pedagojik özelliklerini de dikkate almaya başlamışlardır. Özellikle bu yaklaşım Sosyal Bilgiler öğretiminde görülebilmektedir. Çünkü Sosyal Bilgiler kapsamındaki dersler XIX. yüzyıla kadar ayrı olarak okutulurken, XIX. ve XX. yüzyılda yaşanan olaylar sonucunda başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere disiplinler arası vatandaşlık eğitimi verilmesi ve tek disiplinlerin öğrenci yaş seviyesine uygun olması amacıyla sosyal bilimlerin eğitimin ilk kademesinde tek disiplin olarak değil de bütünleştirilmiş yaklaşıma sahip olan Sosyal Bilgiler programı oluşturulmuştur (Öztürk, 2012, s.23). Bu anlayış Türk Eğitim sisteminde XX. yüzyılda eğitim programlarında yer almaya başlamıştır. Sosyal Bilgiler kapsamında yer alan dersler ilk defa Osmanlı Döneminde Sultan II. Abdülhamit zamanında iptidailerin programlarında yer almıştır. Daha sonları tekrar tek disiplin üzerinde durulmuş ve hatta zaman zaman farklı isimlerde eğitim programlarında yer alsa da 2005 yılında Sosyal Bilgiler tekrar kademeli olarak eğitim programlarımızda yer almaya başlamıştır (Safran, 2015, s.8). Sosyal Bilgilerin amaçlarına ulaşmak için birçok disiplinden faydalanması yapısının disiplinler arası

ve disiplinler arası işbirliğini gerektirmiştir. Olaylar kapsamında öğrencilerin olaylara tek disiplin açısından değil de bütüncül yaklaşmasını sağlayan Sosyal Bilgiler öğrencilerin daha sağlıklı bir analiz yapmasını sağlamaktadır (Keçe ve Merey, 2009, s. 113). Sosyal Bilgiler çağın gereklilikleri doğrultusunda kendini yenileyerek en iyi öğretim içeriğini sunmaya çalışmaktadır. İçerik tasarımları yine Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan diğer disiplinlerdeki değişim ve gelişimleri de göz önünde bulundurur. Ayrıca ulusal ve uluslararası değer ve bireylerin kazanması gereken becerileri de göz önünde bulundurur (Nuhoğlu, 2010, s.11). Sosyal Bilgiler öğretiminde verilen beceriler öğrencinin öğretim basamaklarındaki diğer disiplinlerin öğretimine temel oluşturur. Temel beceriler öğrencinin toplumsal birey olarak yaşaması ve birey olarak yetişmesini sağlar. Beceriler öğrencilerin kazanması gereken kabiliyetler olarak da görülmektedir. Program kapsamında ele alınan becerilerin, öğrencinin dersi anlamlı öğrenmesine ve derste verilenlerin kalıcılığını artırmaya katkıda bulunacağı düşünülür (Çelikkaya, 2011, s.972). Sosyal Bilgiler öğretiminde becerilerin aktarımı etkinlikler aracılığıyla uygulamalı olarak aktarılmaya çalışılmaktadır. Etkinlikler öğrencilerin becerileri gündelik hayata aktarmasında kolaylık sağlayarak öğrencilerin bu becerileri içselleştirmesine yardımcı olacaktır (Yazıcı, 2006, s.274). Temel beceriler öğrencilerin yetkinlik alanlarının genişleyerek bütüncül yaklaşımda aktif birey olarak olumlu davranış kazanmasını sağlayacaktır. Bu temel beceriler Sosyal Bilgilerin disiplinler arası yaklaşımı içerisinde şekillenmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin iyi ve etkin vatandaş yetiştirme hedefleri arasında yer alan bireyleri topluma hazırlama, üretkenliklerini artırma ve bireylerin yetiştikleri ortamın kendileri tarafından algılanmasını sağlama coğrafi becerilerin etkin bir biçimde kullanılmasıyla gerçekleşmektedir (Göl, 2013, s.4). Sosyal Bilgiler öğretiminde doğal olaylar, mekân ve mekân ve insan ilişkisini anlatma, mekânı tanıma Sosyal Bilgiler içerisinde coğrafya disiplinine yüklenmiştir. Sosyal Bilgiler kendi içerisinde coğrafya disiplinini tek bir parça olarak değil ayrıca diğer disiplinlerle ilişkilendirerek kendi perspektifinden öğrencilere sunmaktadır (Akengin, 2007, s.146). Sosyal Bilgilerin yapısındaki disiplinleri bütüncül sunması öğrencilerin yaş düzeyi bakımından genellemeler yapmasını da sağlayacaktır (Örs, 2009, s.4). Küreselleşmenin etkisiyle dünya genelinde okullarda sunulan öğretim programlarının içerik yapında meydana gelen değişimlerde akıllarımızda var olan

klasik Sosyal Bilgiler öğretimini rafa kaldırmıştır. Çünkü Sosyal Bilgiler eğitimine özellikle son yıllarda olgularla birlikte farklı bilgilerde girmiştir. Son yıllarda meydana gelen bu değişimlerle birlikte sadece yer, dağ, göl ve ova isimlerini ezberlemenin yeterli olmadığı, hayatı kolaylaştıran, işlerin düzenlenmesinde önemli olan beşeri faktörlerin gelişim ve değişimdeki yeri fark edilmiştir (Öcal, 2007, s.2). Sosyal Bilgiler dersi iyi vatandaş yetiştirme arzusu yanında vatan sevgisini de bireylere aşılacak gibi bir işleve de sahiptir. Şüphesiz Sosyal Bilgilerin, diğer disiplinlerle birlikte öğrencinin kendi yurdunu tanıması bakımından coğrafyanın önemli bir fonksiyonu söz konusudur. Bu bakımdan da Sosyal Bilgiler içerisinde coğrafya önemli bir konumdadır. Bu önem ülkemizin geleceği bakımından da coğrafi bilginin ortaokul düzeyinde verilmesinin ne kadar faydalı olduğunu göstermektedir (Nalçaçı, 2011, s.248). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında coğrafi bilgi diğer disiplinler gibi öğrenme alanları üzerinden öğrencilere aktarılmaktadır. Öğretim programında “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı coğrafya ağırlıklı bir alandır (Sağdıç ve Demirkaya, 2015, s.120). Bu öğrenme alanı coğrafya disiplininin Sosyal Bilgilerin bütünleşik ve disiplinler arası yaklaşım işleyişi etrafında şekillenmiştir (Safran, 2015, s.12). Bütün bilimlerin odak noktasında insanın varlığı şüphesiz Sosyal Bilgiler dersinin iyi vatandaş ile sorumlu vatandaş yetiştirme amacı öğrencilerin kazanması gereken temel becerilerin etkileşim sürecini hızlandırmıştır (Akbulut, 2004, s.215). Etkileşim sürecinde coğrafya öğretimi bir disiplin olmasının yanı sıra Sosyal Bilgiler yapısında pedagojik olarak ortaokul öğrencileri düzeyine indirilerek Sosyal Bilgiler Öğretim programına yerleştirilmesi coğrafya eğitimini geçmişten günümüze gerek sosyal bir bilim olarak gerek Sosyal Bilgiler olarak öneminin giderek artmasını sağlamaktadır. İlk çağlardan günümüze coğrafi bilgi yaşamsal fonksiyonun sağlanması ve korunmayı, zamanla ortamın tanınması, şekillendirilmesi ve değişiminde, günümüze doğru yaklaştığımızda yaşam alanlarının çeşitliliğiyle mekâna sahip olma düşüncesini doğurmuştur. Coğrafi düşüncenin ilk insandan itibaren varlığı, böylece başlamış oldu (Üçışık ve Demirci, 2002, s.118). İlkçağlarda bireylerin hayat da kalması için gerekli bilgi olarak görülen coğrafya bilgisi bugün sorunları tanımlama, çözümleme ve geleceğe yönelik yaşanabilir bir dünya ortamı yaratmayı amaçlayan bireylerin yetiştirilmesini hedeflemektedir. Coğrafi mekânın fiziki ve beşeri yapısı, insan ve mekân ilişkisini, doğa ve insan

ilişkisini çok boyutlu sunan coğrafya eğitiminin 4, 5, 6 ve 7.sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında öğrenme alanlarına yerleştirilen coğrafya ağırlıklı ünitelerde sunmaktadır (Aydın, 2016, s.11). Sosyal Bilgiler içerik yapısında genişleyen çevre yapısıyla yakından uzağa başlayarak, öğrencinin de olgunlaşmasıyla daha geniş bir alan öğretimi gerçekleştirilmektedir (Akengin, 2007, s.147). Milli Eğitim Bakanlığı, yeni sunduğu Sosyal Bilgiler öğretim programında farklı sınıflar düzeyinde coğrafya ağırlıklı öğretim alanında bütün sınıflarda sunulan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanının yapısını şöyle tanımlamıştır;

“İnsan yaşamı için gerekli mekânsal temel bilgi, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlayan bu öğrenme alanı, temelde coğrafya odaklıdır. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı ile insanın çevresi ve etkileşimini tanımak, bu konuda çeşitli beceri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin neden ve sonuçlarını anlamak ve geleceğe yönelik bireysel ya da toplumsal bakış açısı kazandırabilmek amaçlanmaktadır. İnsan, yer ve çevre etkileşimi, geniş ve renkli bir yelpaze oluşturur. Günümüzün teknolojik gelişmeleri sonucunda insanlar tüm dünya ile iletişim kurabilmekte, bu sayede etkilemekte ve etkilenmektedirler. Sosyal Bilgiler dersi ile ilköğretim boyunca İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı sayesinde bu eksikliğin giderilmesine çalışacaktır. Öğrenciler bu alana, basitten karmaşığa, yakından uzağa ve bulunduğu yerden çevreye doğru açılan ve gittikçe kompleks bir hâl alan bir yaklaşım ile dâhil edileceklerdir” (MEB. 2017, s.14).

Bu açıklamada Milli Eğitim Bakanlığı coğrafi bilgiyi coğrafi becerilerle kullanırken tanıma, sonuca varma, geleceğe bakış açısı sağlamanın yanında etkileşim ve iletişim boyutlarının farkındalığı üzerinde durmuştur. Coğrafi bilginin de yapısıyla Sosyal Bilgilerin bütünleşik yapısında özellikle öğrencilerin genişleyen dünyasında coğrafyanın eski öğretim yaklaşımlarının yerine artık daha güncel ve yeni öğretim yöntemlerinin de programa girmesini sağlamıştır (Catling, Çev: Şenyurt 2015, s.31). Sosyal Bilgiler dersinin sözel bilgilerin öğrenilmesi gereken konu alanına sahip olması birçok öğrenci tarafından konuların ezberlenmesi gerektiği bilgiler olarak algılanmaktadır. Coğrafya ağırlıklı ünitelerde öğrencilerin Sosyal Bilgiler programındaki coğrafi becerileri kullanması, anlamlı öğrenmesi ve sorgulaması sağlanarak bilginin kalıcılığı

gerçekleştirilebilir. Bu da programda yer alan coğrafi becerilerin yapısının sağladığı yararlarıdır (Deveci ve Arın, 2008, s.172). Günümüzde değişen dünya koşullarında Sosyal Bilgiler öğretim programındaki coğrafi becerilerin coğrafi metodolojide incelenmesi coğrafi becerilerin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır (Sever, 2015, s.9). Sosyal Bilgiler dersi, günümüz öğrencilerinin nitelik ve nicelik olarak donanımlı vatandaş olmasını sağlamaya amaçlar. Bu amaçlar doğrultusunda öğrencilerin sahip olması gerektiği becerilere öğretim programlarında yer verilmiştir (Safran, 2015, s.50). İnsan ve mekân ilişkisinin verilmesi, doğal ve beşeri ekonomik ilişkiler arasındaki ilişki boyutların incelenmesi ve analiz edilmesini sağlamak için Sosyal Bilgiler öğretim programlarında coğrafi beceriler ünitelere yerleştirilmiştir (Safran, 2015, s.362). Ayrıca öğrencilerin yaşadığı ortamdan başlayarak, il, bölge, ülke ve dünyayı tanıyarak coğrafi bilinç kazanmasını da sağlamaktadır (Meydan, 2015, s.152). Coğrafi bilinç ilköğretim basamağından başlayıp lise sona kadar devam eden bir süreçte aktarılmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretim programındaki coğrafi beceriler, ortaokul öğrencilerinin çok boyutlu düşünmesini ve coğrafi bilgiyi sorgulamayı öğretir (Meydan, 2015, s.153). Coğrafi sorgulama yaklaşımı öğrencilerin coğrafi sorular sorabilmesini, coğrafi içeriği anlayabilmesini ve coğrafi işlemler sürecini ayırt etmesini sağlamaktadır (Artvinli, 2010, s.189). Coğrafi sorgulamada öğrencilerin kullanması gereken anahtar beceriler temel bir süreç olarak ele alındığında coğrafi sorgulamanın daha fazla alt başlıklara sahip olduğu görülebilmektedir. Bu alt başlıklar coğrafi soru sorabilmenin yanında, coğrafi bilgiyi edinme, bilgiyi organize etme, analiz etme ve sorulara cevap verebilme şeklinde sıralanabilir (Ünlü, 2011, s.2158). Sosyal Bilgiler programında coğrafi bilgiler edinme kapsamında öğrenciler harita okuryazarlığından tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama gibi beceriler kazanmaktadır (Demirci, 2006, s.67). Coğrafi sorgulama coğrafi düşüncenin başlangıcıdır. Coğrafi düşünce ise öğrencilerin etrafında gelişen olayların çok boyutluluğunu, sebep ve sonuçlarını, insanın olaylar üzerinde sonuçlara varma ve yaratıcı düşünmeyi sağlayabilmektedir (Meydan, 2015, s.153). Coğrafi sorgulama Sosyal Bilgiler içerisinde coğrafya ağırlıklı ünitelerin geçmişte ezberci yapısının yerine eleştirel, sorgulayıcı boyut kazanmasını sağlayacaktır (Ünlü, 2014, s.50). Öğrencilerin coğrafya ağırlıklı ünitelerde coğrafi becerilerin kazanılmasında sorgulamayı kullanmaktadır. Burada coğrafi sorgulama öğrencilerin temel olarak problemin farkına varmaları, var olan problemlerin çözüm önerilerini

ortaya koymalarını sağlamaya çalışır. Böylece öğrenci ders süreci boyunca aktif bir durumda yer alır. Ayrıca coğrafi sorgulama Sosyal Bilgilerin disiplinler arası yaklaşımında yer alan coğrafi becerilerin öğretiminde öğrencilerin araştırmacı ve sorgulayıcı beceriler de kazanmasını sağlayarak öğrencinin derse karşı ilgisinin de aktif olmasını sağlayacaktır (Ünlü, 2014, s.253). Öğrencinin derse karşı ilgisinin yanı sıra etkin vatandaş olarak yetişmesini de beraberinde getirecektir. Özellikle değişimin hızlı olduğu günümüzde teknolojik gelişmeler, coğrafi becerileri kullanmayı gerektirmektedir. Özellikle Sosyal Bilgilerin disiplinler arası yaklaşımı bilgi- iletişim teknolojilerinin de eğitim sistemine entegre edilmesini sağlamıştır. Buradaki bilgi iletişimin entegre boyutu bazı coğrafi sistemlerinde kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Bu sistemlerin giderek çeşitlenmesi de eğitimde kullanılmasını ve coğrafi beceriler kazandırılırken bu becerilerin sorgulanmasını da getirmiştir (Öztürk, 2015, s.24). Doğal ve yapay çevrelerinin öğrencilere Sosyal Bilgiler içerisinde aktarılması sorumluluğunu doğurmuştur. Coğrafi sorgulama öğrencinin farkındalığının artmasına ve sürdürülebilir bir çevre yaklaşımını sergilemesine yardımcı olur. Ayrıca öğrencilerin yerel katılımının yanında uluslararası düzeyde küresel vatandaşlık bağlamında düşünmesini sağlayacaktır. Sosyal Bilgiler içerisinde coğrafi becerilerin ihmal edilmesi düşünülemez. Coğrafyanın ihmal edilmesi onun sunacağı fırsatları da geri tepilmesine de sebep olur (Catling, Çev.: Şenyurt 2015, s.32). Sosyal Bilgiler içerisinde toplamda yirmi altı beceri bulunmaktadır. Programda yer alan coğrafya ağırlıklı beceriler öğrenme alanlarına göre ‘İnsanlar, Yerler ve Çevreler’ alanında bütün sınıflar kapsamında; Tablo 1 de sunulmuştur. (MEB, Sosyal Bilgiler, Öğretim Programı, 2017, s.9).

Tablo 1.1. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanında Yer Alan Beceriler

4.Sınıf	5.sınıf	6.sınıf	7.sınıf
Mekânı Algılama	Harita okuryazarlığı	Mekânı Algılama	Kanıt Kullanma
Harita Kullanma	Çevre okuryazarlığı	Harita Okuryazarlığı	Problem Çözme
Konum Analizi	Gözlem		Tablo, Grafik, Diyagram Çizme Ve Yorumlama
Tablo, Grafik, Diyagram Çizme Ve Yorumlama			

Kaynak: MEB, Sosyal Bilgiler, Öğretim Programı, 2017, s.9

Sosyal Bilgiler, taslak öğretim programında yer alan bu beceriler sürekli değişen ve gelişimleri farklı yönlerde devam eden fiziki ve beşeri unsurlara yönelik küresel bir bakış açısı kazandıracaktır. Sosyal Bilgiler içerisindeki bu beceriler doğa sistemlerinin işleyişindeki değişimlerin farkına vararak doğal çevreye duyarlılık değerini de kazanmasını sağlayacaktır (Kılınç, 2011, s.186). Her sınıf düzeyinde verilen coğrafi becerileri bir bütün olarak ele aldığında öğrencilerin coğrafi sorgulamasını çok boyutlu olarak geliştirecektir. Çünkü öğrenci mekânın karmaşıklığını tek bir beceriyle değil birden çok beceriyle rahatlıkla açıklayabilir. Coğrafi becerilerin birbirinden ayrı olduğu gibi birbirini de tamamlayarak bilgilerin düzenlemesini ve analiz edilmesini sağlamaktadır. Beşinci sınıflarda verilen becerilerin yanında öğrencilerin diğer becerileri de bu sınıf düzeyinde kullanması var olan karmaşıklığın çözümünden kaynaklanan ihtiyaçtandır (Akça, 2014, s.19). Milli Eğitim Bakanlığı var olan becerileri sınıflar düzeyinde verilen kazanımlarla ilişkilendirmiştir. Verilen kazanımlara ilişkin doğrudan verilmeyen beceriler verilen sınıf düzeyinde kazanım ve becerileri ilişkilendirmeyi doğrudan etkinlikler kapsamında öğretmen tarafından kullanılmasına bırakmıştır. Günümüzü özellikle bilgi çağı olarak adlandırdığımızda bilginin elde edilerek, bilgiyi öğrenmek kullanmak ve yapılandırmak coğrafi becerileri kullanmayı zorunlu kılmıştır (Artvinli, 2010, s.189).

Bu doğrultuda uygulamanın amacı Sosyal Bilgiler öğretim programında 5. Sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan coğrafi becerilerin etkin bir şekilde öğrencilere kazandırılmasıdır. Bu bağlamda araştırmanın problemini “Sosyal Bilgiler dersinde yer alan coğrafi beceriler öğrencilere etkin bir şekilde nasıl kazandırılabilir?” sorusu teşkil etmektedir.

1.2. Amaç

Bu uygulamanın amacı, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında tüm okullarda uygulamaya konulan yeni öğretim planında 5.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında bulunan coğrafi becerilerin geliştirilmesidir. Bu coğrafi becerilerin kazandırılmasında diğer coğrafi becerilerin de eşgüdümlü olarak kullanılması sağlanarak öğrencilerde sorgulayıcı bir bilinç inkişaf ettirmek hedef olarak görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan coğrafya ağırlıklı alanlarda coğrafi becerilerin geliştirilmesi tek bir disiplin yapısında değil tüm kazanımların kavratılması üzerinden doğrudan verilecek becerilerin bir bütün halinde bir biriyle bağlantılı olarak edindirilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Böylece öğrenciler tarafından daha rahat anlaşılması ve becerilerinin gelişmesi sağlanmaktadır.

Araştırmanın amacı kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Uygulama öncesi öğrencilerin coğrafi becerileri kullanma düzeyleri nasıldır?
2. Sosyal Bilgiler dersinde yer alan coğrafi beceriler öğrencilere etkin bir şekilde nasıl kazandırılabilir?
3. Uygulama öncesi ve sonrasında öğrencilerin coğrafi becerileri kullanma düzeylerinde nasıl bir değişiklik (olumlu ya da olumsuz) ortaya çıkmıştır?
4. Coğrafi becerileri etkin bir şekilde kullanmanın öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi başarı düzeylerine etkisi nedir?

1.3. Önem

Dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de eğitim programları zaman zaman güncellenmektedir. Bu güncellenmeler değişen dünya koşullarının bireylere aktarılması ve iyi etkin vatandaş yetiştirilmesi doğrultusunda programlarda çeşitli değer, beceri ve kazanımlar sunulmaktadır. Beceriler bireylerin yetkinlik alanları bakımından gelişimsel olarak önemli bir konumdadır. Becerilerin sahip olduğu bu özellikler her dönem öğretim sistemi içişiindeki yeri kazanımlar ve değerlerle öğretim programlarının temelini oluşturmuştur. Öğrencilere beceriler, kazanımlarla verilirken bunlarla birlikte her sınıf düzeyinde uygulanan etkinlik içerikleri, özellikleri ve etkinlik çeşitliliğinin konunun aktarılmasındaki yerinin kavratılması bakımından, önemlidir. Sosyal Bilgiler içindeki öğrenme alanlarının farklı disiplinler etrafında şekillenen kısımları yine verilen ana disiplin etrafında becerileri de sıralanmıştır. Öğrenme alanının ilk yapısından öğrencinin son sınıfa kadar devam eden süreçte becerilerin birbiriyle bağlantılı bir şekilde devam etmesi, öğrencilerin bu becerileri eksiksiz ve tam öğrenmelerini gerektirmiştir. Bu gereklilik bakımından becerilerin incelenmesi, analiz edilmesi bakımından önemlidir. Ayrıca temel becerilerin birbiriyle bağlantılı olması etkinlikler yaparken diğer becerilerinde kullanılmasını sağladığından, etkinlik tasarımıında sunulan ve kullanılacak becerilerin, öğrenci başarısı üzerindeki etkisi de ayrı bir öneme sahiptir. Sosyal Bilgiler öğretim programında öğrencilerin ilkokul kısmında hayat bilgisi ve daha sonra 4. Sınıfta başlayan Sosyal Bilgiler dersiyle öğrenciler farklı kavramlarla karşılaşacaktır. 5.sınıfa gecen öğrenciler Sosyal Bilgileri daha geniş bir bilgi birikimi olarak görmeye başlaması bu sınıf düzeyinde karşılaşılan becerilerin öğrencilere tam olarak aktarılması öğrencilerin ileriki yıllardaki başarılarını da etkilediğinden bu sınıf düzeyinde en iyi nasıl verilmesi gerektiği üzerinde durulması ve becerilerin ele alınması bakımından önemlidir. Bu çalışma ile Sosyal Bilgiler öğretim programındaki becerilerin etkililiği araştırılarak alandaki bu boşluğa katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Uygulama;

1. Sosyal Bilgiler 5.sınıf dersiyle,
2. 2017-2018 Eğitim Eğretim yılıyla,
3. Çalışmaya katılan 16 kişilik öğrenci grubu ile,
4. İzmir ilinin Konak ilçesinde yer alan bir devlet ortaokulu ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

1. Uygulama sürecinde kullanılacak veri toplama araçları için uzman görüşleri yeterlidir.
2. Öğrencilerin uygulamalarda yer alan sorulara samimi cevaplar verdiği varsayılmıştır.

BÖLÜM II: ALAN YAZIMI

4.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı

İnsanoğlu tarihsel süreçte gereksinimlerini karşılamak, çevreyi tanımlayıp ihtiyaçlarını karşılayabilmek için uzun uğraşlara girişmiştir. Bu uzun çaba ve uğraşlar sonucunda birçok bilim dalı ortaya çıkmıştır. İlk bilim dallarına yüklenen işlev, olay veya durumları anlama, açıklama ve kontrol altına alma işlevidir. Zamanla bilim dalları bilimsel çalışmaların birbirine etkisiyle sürekli bir gelişim göstererek kuramsal bir çerçeve kazanmıştır. Kendi yöntem ve tekniklerini geliştiren disiplinler, bilimsel çalışmalara dayanmasıyla sistematik hale gelmiştir. Doğa olayları kapsamında gelişen bilimsel çalışmalara daha sonraları diğer bilimlerde dâhil olmuştur (Çatak, 2014, s.10).

Sosyal bilimlerin gelişimi hızla devam ederek kendi içerisinde yeni disiplinlerin doğmasına, bilgilerin artmasıyla kuramsal yapılar oluşturarak bilimsel yapısını oluşturmuştur (Sözer, 1998, s.7).

Sosyal bilim kavramı ise bu isimde ilk defa 1857 yılında İngiltere’de kullanılmıştır. Daha sonraları kıta Avrupa’sına yayılan sosyal bilim kavramıyla sosyolojinin yanına tarih, iktisat ve siyaset bilimi eklenerek sosyal bilimlerin yapısı genişlemiştir. 19.yüzyılla birlikte başlayan bilim dallarının bağımsız gelişimi hız kazanmış iktisat, sosyoloji, antropoloji, psikoloji ve siyaset bilimi dalları kendi bilimsel yapılarını oluşturmaya ve birbirinden bağımsız disiplinler haline gelmeye başlamıştır. Bağımsız halde gelişmeye başlayan bu bilimler daha sonraları Sosyal Bilimler çatısında ifade edilmeye başlanmıştır. 21.yüzyılın başlarında bu bilimlerin birbiriyle bağlantılı bir bütünü oluşturduğu görüşü ağırlık kazanmıştır (Çatak, 2014, s.11).

Toplumsal bir varlık olan insanın toplumsal ihtiyaçlarını karşılaması ve toplum ile arasındaki uyumun sağlanmasında sosyal bilimler önemli bir yere sahiptir (Bitlisli, 2014, s.1). Çünkü sosyal bilimler genel itibariyle toplumdaki insan davranışlarıyla ilgilenen disiplinlerin toplamıdır. Ayrıca insan merkezli bilimlerim, başta bireyin kendisiyle, bireyin bireyle, bireyin toplumla ve bireyin devletle olan ilişkilerini ele alan bilimler toplumu ele alan disiplinlerin toplamıdır (Yılar, 2007, s.8).Toplum değiştikçe bilimsel disiplinlerin içeriklerinde de değişimler meydana gelmektedir (Özgüç, Tümertekin, 2014, s.23)Yine bu amaçla sosyal bilimler insani davranışları etkileyen,

değişim ve gelişimlere neden olan ve sebepleri araştıran, yorumlayan ve sorunların anlaşılmasını sağlayan bir yapıya sahiptir (Sözer, 1998, s.3).

Bireyin toplumsallaştırılmasında kuşkusuz eğitim kurumları en önemli işleve sahip kurumlardan bir tanesidir. Eğitim kurumları çatısı altında bireylere sunulan öğretim programlarında sosyal bilimlerden faydalanmaktadır.

Disiplinler topluluğu olan sosyal bilimlerin eğitim kademelerine yerleştirilirken ilk olarak tek disiplin halinde daha sonraları basit ve çocukların yaş seviyesi göz önünde bulundurulmasıyla ilkökul kademelerinde birleştirilmiştir (Semenderoğlu, Gülersoy, 2005, s.141). İlkokul ve ortaokul basamağında sosyal bilimleri birer disiplin olarak verilmemesinin sebebi ise yaşamın yani gündelik hayatın bir bütünlük halde ilerlemesidir. İlk ve ortaokul öğrencilerinin zihinsel gelişimin gerekli olgunluk düzeyine varamadığı için tek disiplin olarak verilmesi çocuklar için zor ve anlaşılmaz bilgiler bütünü olarak görülmesine sebep olacaktır. Öğrencilerin zihinsel ve bilişsel gelişimin ilerlemesiyle birlikte öğrenciler daha kompleks olaylar üzerinde çok boyutlu düşünmeye başlayacaktır. Bundan dolayı sosyal bilimler içerisinde yer alan disiplinler, Sosyal Bilgiler kapsamında bir bütünlük içinde verilmektedir (Sözer, 1998, s.6). Bu disiplinlerin birleştirilmesiyle “Sosyal Bilgiler” kavramı ortaya çıkmıştır. Çoğu kez “Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler” kavramları birbiri yerine kullanılmasına rağmen birbirinden farklı yapılara sahiptir. Sosyal Bilimler daha geniş bir yapıyla Sosyal Bilgileri besleyen disiplinler topluluğu olarak ele alınmıştır. Bu amaçla eğitim programlarının ilk kademesinde Sosyal Bilgiler kavramı olarak kullanılmıştır (Çelikkaya, 2002, s.5).

Sosyal Bilgiler kavramı olarak, ilk kez 1916 da ABD’de Milli Eğitim Derneğinin, Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu, Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir (Çatak, 2014, s.11).

ABD’de toplumsal olayları inceleyen ve toplumda birlik sağlayabilmek amacıyla bireylerin sosyal yaşama uyum sağlaması, sorunları çözmek için yeterli bilgi, beceri ve tutuma sahip olmasını amaçlayan bir vatandaşlık programı olarak ele alınmıştır (Debre, 2008, s.10). Daha sonraki yıllarda “Sosyal Bilgiler” kavramı diğer ülkelerde de kullanılmaya ve bir ders olarak öğretim planlarında yer almaya başlamıştır (Çatak, 2014, s.11).

Tarihsel süreçte ise eğitim programlarında yer alan ve bugün Sosyal Bilgiler

kapsamındaki derslerin ilk olarak nerde ve nasıl eğitimi başladığı tam olarak bilinmemekle birlikte tarihsel süreçte sosyal bilimlerle ilişkili (Aktaş, 2010, s.12), Eski Mısır ve Perslerde toplumsal düzen için bir takım bilgi ve becerilerin insanlara kazandırılmaya çalışıldığı (Sözer, 1998, s.8), İsrail öğrencilerine tarih, yurttaşlık dersleri okuttuğu, Antik Roma döneminde okullar okuma yazmanın yanında tarih, coğrafya, mitoloji, felsefe, geometri, aritmetik vb. dersleri, verildiği bilgisine varılmaktadır. Eski Türklerde toplumsal hayat için bir takım gelenek ve göreneklerin gençlere aktarıldığı bilinmektedir (Sözer, 1998, s.9).

Ortaçağ boyunca kıta Avrupa'sında dini düşüncenin etkisi altında gelişen sosyal bilimler, kıtada meydana gelen Coğrafi keşifler, Rönesans, Reformla, bu etkiden kurtulmuş ve disiplinler bilimsel temellendirmelere kavuşmuştur. Sosyal bilimlerim, “Sosyal Bilgiler” adı altında ilk ve ortaokullarda bir ders olarak okutulma fikri Fransız düşünür Condernet savunmuştur (Çelikkaya, 2002, s.6).

Sosyal Bilgiler ilk çıktığı andan itibaren farklı şekillerde tanımlanmıştı (Öztürk, 2012, s.3). Sosyal Bilgiler için yapılan farklı tanımlara baktığımızda; Wesley “*Sosyal Bilgiler pedagojik amaçlarlar basitleştirilmiş sosyal bilimlerdir*” (Wesleyden, 1950 yılından aktaran: Shung ve Beey, 1987, aktaran: Öztürk, 2012, s.3). Barry ve diğerleri ise “*Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin kaynaştırılmasıdır*” (Barr ve diğerleri aktaran: Öztürk, 2012, s.3). Barth “*Sosyal Bilgiler, kritik sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin uygulanması amacıyla, sosyal ve beşeri bilimler kavramlarının disiplinlerarası bir yaklaşımla kaynaştırılmasıdır*” (Barth, 1991, aktaran: Öztürk, 2012, s.3). ABD’de Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), 1992 de yaptığı tanımlama ise

“Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerin kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini

geliştirmede yardımcı olmaktadır” (akt, Öztürk 2012, s.4).

Ülkemiz de hazırlanan 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programına göre, yapılmış olan Sosyal Bilgiler tanımı ise şöyledir (MEB, 2005, s.46):

“Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir derstir”. Şeklinde ifade edilmiştir.

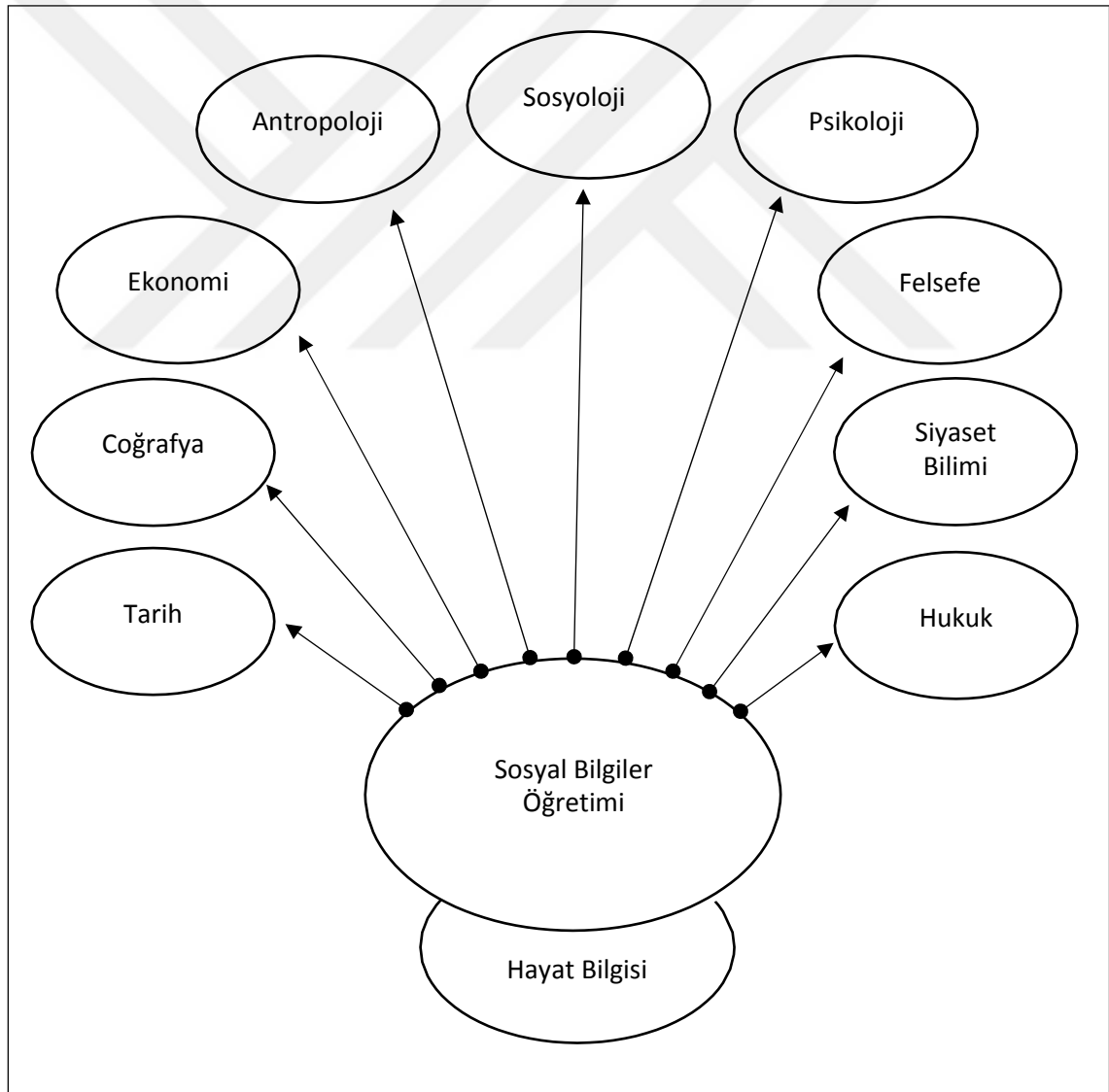
Bu tanımlamanın yanında MEB’in 2015 yılında hazırlanan taslak programda Sosyal Bilgiler *“Etkin ve üretken bireyler yetiştirmek, öğrencilerin insan ilişkilerini ve vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla sosyal bilimlerin kaynaştıran bir dersidir”* şeklinde ifade edilmiştir. Ortak bir tanım üzerine varılamaması temelinde Sosyal Bilgilerin disiplinlerarası ve çok disiplinli bir yapıya sahip olmasıdır (Kop, Tuncel, 2010, s.92) .

Ülkemizde uygulanan eğitim programları genişleyen çevre yaklaşımıyla verilen eğitim ve öğretimde her eğitim basamağı bir diğer eğitim basamağına zemin oluşturarak devam etmektedir. Sosyal Bilgilerin ilköğretim basamağında temel basamağı hayat bilgisiyle başlamaktadır. Ortaokulda Sosyal Bilgiler olarak sunulan sosyal bilimler, ortaöğretimde, disiplinlerarası yaklaşımdan ayrılan tek disiplin olarak verilmeye başlamaktadır (Çelikkaya, 2011, s.970).

Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan disiplinler, “İnsanın kültürel değerleri ve yapısal özellikler ile ilgili Antropoloji”, “İnsanın üretim, tüketim, dağıtım, ticaret vb. bütün faaliyetlerini kapsayan Ekonomi”, “İnsanın yaşadığı yer ve doğa ile ilişkisini ele alan Coğrafya”, “İnsanın yaşadığı mekândaki geçmişi ve uygarlıkların konu edinen Tarih”, “İnsanın toplumsal bir varlık olması ve yaşadığı toplumun her türlü değer, gelenek, görenek vb. ilişkisini inceleyen Sosyoloji”, “İnsanın tamamen bireysel olarak ele alan ve insan doğasını çalışma alanı edinen Psikoloji”, “İnsanın yaşadığı yerde yönetim biçimleri, anlayışları ve kurallarını oluşturan Siyaset Bilimi”, “İnsanın- insanla, İnsanın toplumla ve devletle olan ilişkileri ve insanın sahip olduğu hakları ele alan Hukuk”, “Bilimlerin

başlangıçları ve düşünce biçimlerini ele alan Felsefe” oluşturmaktadır (Tay, 2015, s.4). Bunların yanı sıra sosyal bilimlerdeki her türlü gelişmelerin eğitim programlarındaki güncellemelerle programlar içerisinde yer aldığı bilinmektedir. Bundan dolayı sosyal bilgiler öğretimim bu disiplinlerin yanında birçok daldan ve kaynak da beslenmektedir. Sosyal Bilgiler kapsamındaki sosyal bilimlerin dışında, sanat, medya, popüler kültür, günlük yaşam, çevre, güncel olaylar, diğer beşeri bilimler ve fen bilimlerinin bazı kısımları da Sosyal Bilgiler içerisinde verilmektedir (Doğanay, 2005, s.19).

Şekil 2.1, Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan disiplinler ele alınarak yeniden düzenlenmiştir.

Şekil 2.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yer Alan Disiplinler Gösterilmiştir (Öztürk, 2012, s.4)

Bütün tanımlara baktığımızda sosyal bilimleri pedagojik olarak öğrencilerin yaş ve seviyesine uygun bir şekilde entegre eden, temelinde bireyin yaşadığı yerden başlayarak, bölge ülke ve dünyayı tanımasını sağlayan, ait olduğu ülkenin değerlerinin yanında dünya vatandaşlığını kazanmasını sağlayan, bu doğrultuda karşılaştığı sorunlara çözüm önerileri üretip bunları çözebilen, vatandaş yaratmayı amaçlayan disiplinlerarası bir derstir (Ocak, Bulut, 2013, s.29).

Sosyal Bilgiler programlarının temelinde bireyin içinde yaşadığı topluma karşı duyarlı ve sorumlu vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen disiplinler birliği ve disiplinlerarası bir derstir (Sever, 2015, s.3). Bu amaçla Sosyal Bilgiler coğrafya, tarih, sosyoloji, psikoloji, hukuk, antropoloji, felsefe, eğitim, ekonomi ve diğer alanları kapsayan sosyal bilimlerle çok yönlü bir ilişki içindedir (Avşar, 2010, s.1). Sosyal Bilgiler eğitiminde, “Etkin Vatandaşlık, Toplumsallaşma ve Karşı Toplumsallaşma, Bilimsel Düşünce Yöntemi, Zaman Boyutu” Sosyal Bilgiler öğretim planının temel ilkelerini oluşturmaktadır (Aktaş, 2010, s.32). Sosyal Bilgiler temel ilkelerle öğrencilerin sadece bugün değil gelecekte ihtiyaçlarını karşılayabilecek, bireylerin yetişmesini sağlar. Ayrıca bilgilerin hızla yayıldığı ve teknolojik gelişmelerin arttığı günümüzde, artık toplumsal ve kültürel değerler bölgesel olmaktan çıkıp küresel boyutlara taşınmaya başlamıştır (Karabağ, Şahin, 2007, s.55). Sosyal Bilgilerin amcacıda öğrenciyi böyle bir dünyaya hazırlamaktır (MEB, 2015, s.1). Öğrencilerin elde edeceği, bilgi, beceri ve kazançlarla birlikte, öğrencilerden beklenenleri dörde ayırabiliriz (Sözer, 1998, s.19);

- Sosyal Bilgilerle çocuğun eleştirci, yapıcı ve yaratıcı düşünme ve yetenekleri gelişmesi ve bununla birlikte sorunlarla baş edebilecek becerileri kazanması beklenir.
- Öğrencilerin yaşadığı toplumda karşılıklı iletişim becerileri, işbirliği ve bireysel sorumluluk bilincinin gelişmesi beklenir.
- Temel yurttaşlık değerlerini öğrenir ve bulunduğu ülkenin, anayasal sistemini anlayabilir, sahip olduğu hakları ve hukuki yolları fark etmesi beklenir,
- Sosyal Bilgiler öğretimiyle ekonomik, tutum ve ekonomik gereksinimlerini belirleyip mantıklı tercihler yapmasını sağlar,

Ülkemiz eğitim sisteminde mihver (eksen) derslerden bir tanesi (Sözer, 1998, s.25) olan Sosyal Bilgiler, insanın yaşadığı çevreyi ve burayla olan karşılıklı ilişkileri (Öztürk,

2007, s.17) inceleyen ve kaynağını sosyal bilimlerden alan disiplinlerarası bir eğitim alanını oluşturur (Avcı, 2016, s.36). Bu alanda konularda Sosyal Bilgilere yardımcı olan ve Sosyal Bilgilere bilgi kaynaklığı yapan (Yeke, 2013, s.1) disiplinlerden bir tanesi de coğrafya bilimidir. (Erol, 2016, s.131).

4.2. Sosyal Bilgilerin Dersi 2018 Öğretim Programının Özel Amaçları

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi’nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmektedir: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
- Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
- “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,”
- Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
- Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
- Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
- Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
- Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,

- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
- Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
- Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
- Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
- Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
- Millî, manevî değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
- Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
- Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır'' (MEB, 2018, s.9).

4.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Disiplinin Yeri

4.3.1. Coğrafya

Yunanca da yer anlamına gelen “geo” ile yerin tasviri anlamına gelen “graphie” sözcüklerinin birleştirilmesiyle oluşmuş bir kavramdır. İlk kez, MÖ.3.yüzyılda Eratosthenes tarafından kullanılmıştır (Ünlü, 2014, s.2).

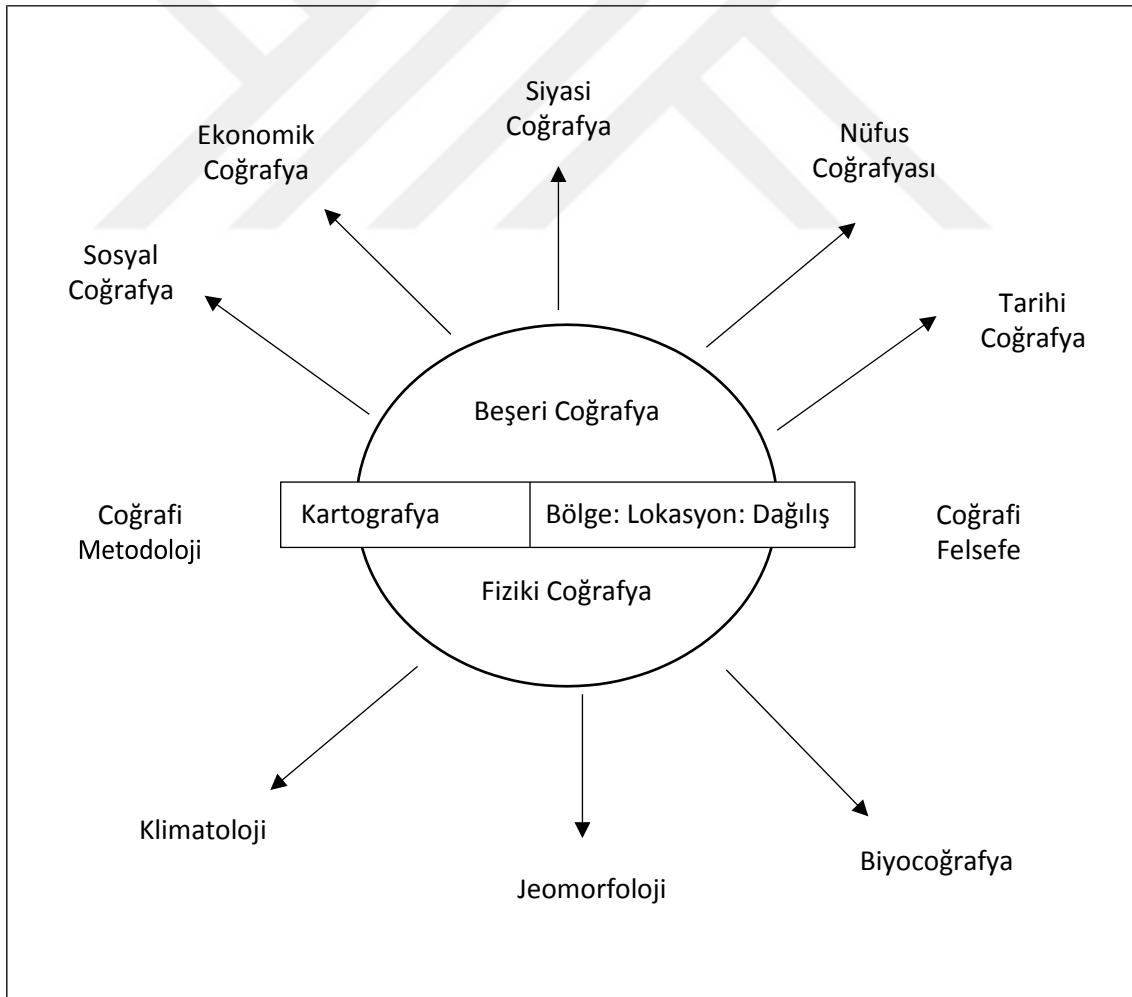
Belli bir mekânda yaşam döngüsünü sürdüren insanoğlu bulunduğu mekândan bağımsız düşünülemez, ilk insanların yaşadığı ortam her türlü hayati fonksiyonlarını etkilemiştir (Çelikkaya, 2002, s.10). Bir bilim alanı olan coğrafya tarihsel gelişiminde olayların farklı boyutlarını ele alarak kendi içerisinde uzmanlık alanlarına bölünmeye başlamıştır (Holt- Jensen Çev.: Bekaroğlu, Anlı, Turut, Tuysuz, 2017, s.6). Farklı boyutları ve süreçleri içinde barındıran coğrafyayı tanımlamak kolay değildir (Gençtürk, 2009, s.3). İlkçağ düşünürleri coğrafyayı tanımlarken yerin tasviri şeklinde tanımlamışlardır (Geçit, 2010, s.925). Terimsel olarak bu anlamını korumuş olsa da çağımız coğrafya tanımlamasında bu tanımlamanın çok ötesinde içerik ve tanımlamada değişikliğe uğramıştır (Üçışık, Demirci, 2002, s.117).

Batlamyus, coğrafyayı; “çeşitli yerlerin konumlarının haritalarda gösterilmesi suretiyle yeryüzünden bir görüntü elde edilmesi” olarak, Strabo “toplumsal yaşam ve yönetme sanatı açısından taşıdığı sınırsız öneme ek olarak, kara ve okyanusta yaşayanlar, bitki örtüsü ve dünyanın çeşitli kesimlerinin özellikleri ve ürünleri konusunda bizlere bilgi verir; bu bilgi insanı yaşam ve mutluluğa ilişkin büyük sorunlarının ciddi biçimde bilincinde kılar” (Akt: Tümertekin, Özgüç, 2015, s.6), Emanuel Kant ise coğrafyayı “diğer bilimlerin bulgularını mekân kavramı açısından sentez eden bir bilim dalı” Alexandre Von Humboldt (1845) coğrafyayı; “özel ile geneli; ölçme, haritalama ve bölgesel bir yaklaşım tarzı ile birbirine bağlayan, sentezleyen bir disiplin” olarak tarif etmiştir”. İlk tanımlamalarda coğrafya yer, konumlamalar bağlamında gelişmiş olsa da insan faaliyetlerin etkisi ve coğrafi yapının unsurları daha sonra kendisini bu tanımla içerisinde bulacaktır. (Üçışık, Demirci, 2002, s.122).

Kaya “*Coğrafya yeryüzünü insanın hayat ortamı olarak inceleyen bilimdir*” (Kaya, 2000, s.10). “*Coğrafya; yeryüzündeki doğal, beşeri ve ekonomik olayları tanımlayan, bu olayların insan çevre ile ilişkisini kuran ve bu olayların dünya üzerindeki dağılışını sebep sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bilim dalıdır*” (Ünlü, 2001, s.31). Akbulut ise

coğrafyayı “Geniş anlamda ise doğal, beşeri ve ekonomik özellikleri inceleyen bunlar arasında neden, sebep-sonuç ve bağlantı kuran ve insanla korelasyon oluşturan bilimdir” şeklinde tanımlamıştır (Akbulut, 2004, s.215). Doğanay’a göre “Coğrafi yeryüzündeki doğal, beşeri ve ekonomik olayları, insanla ilgili kurarak inceleyen bir bilimdir” (Doğanay, 2014, s.492). Tümertekin & Özgüç’ün coğrafi tanımlarından biri de “Dünyanın İncelemesi” dir. Coğrafya bir çok alana toplu bakış açısıyla olayları incelemeye ve ele almaya çalışır (Tümertekin, Özgüç, 2015, s.41) . Olayları farklı bakışlarıyla ele alması, farklı uzmanlık dallarının da doğmasına da sebep olmuştur. Coğrafya bilimi kendi içerisindeki uzmanlık alanları coğrafyayı bilgi yönünden besleyen zengin kaynaklardır.

Şekil 2.2, Coğrafya Disiplinin Yapısı Gösterilmiştir.

Şekil 2.2. Coğrafya Disiplin Yapısı (Tümertekin, Özgüç, 2015, s.42.)

Yeryüzünde doğal ve beşeri olayları incelerken fen bilimlerinden de yararlanan coğrafya doğa bilimleri ve beşeri bilimler arasındaki boşluğu da dolduran bir yapıya sahiptir (Kızılçaoğlu, 2006, s.103).

Coğrafya tanımlamalarının ortak noktalarının vurgularını Holt-Jensen şöyle aktarmaktadır (Holt-Jensen Çev.: Bekaroğlu, Anlı, Turut, Tuysuz, 2017, s.268);

- *Coğrafya mekân, yer ve çevre çalışmaları yoluyla yer ile insan arasındaki ilişkiyi araştırır. Coğrafyacılar ne ve nerede sorularını sorularının yanı sıra, nasıl ve neden sorularını da sorar.*
- *Yere ilişkin çalışmalar, yalnızca yeryüzünün fiziki ve beşeri özelliklerinin lokasyonu değil, aynı zamanda, bu özellikleri yaratan ve bunlara etki eden süreçleri, sistemleri ve karşılıklı ilişkilerini de tanımlamaya ve anlamaya çalışır.*
- *Mekân çalışmaları, insanların yaşam veya çalışma alanlarını oluşturmasıyla ortaya çıkan etkinlik örüntülerini ve yerler arasındaki ilişkiyi keşfetmeye çalışır.*
- *Çevre çalışmaları fiziki ve beşeri ölçütleri bir arada değerlendirir. Böylece yeryüzünün sağladığı ve üzerindeki yaşam biçimlerine bağlı olan kaynakları; beşeri faaliyetlerin bu kaynaklar üzerindeki etkisini ve bu ikisi arasındaki karşılıklı ilişkinin sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçlarını ele alır. Bu üç faktör coğrafyanın çekirdeğini oluşturur ve bunlar benzersiz bir biçimde beşeri ve fiziki bilimler arasında bir köprü oluşturur (National Curriculum Working Group, 1989.)*

Görüldüğü gibi coğrafya inceleme ve çalışma alanı çok geniş bir yelpazeye sahip olmakla birlikte konusunu oluşturan olaylar karmaşık (Aktaş, 2010, s.3) bir yapıya da sahiptir (Özcan, 2004, s.30). Coğrafya tanımları açıkça göstermektedir ki coğrafya öğrenmek, hem bireyler hem de devletler için önemli bir yere sahiptir. Çünkü coğrafya disiplini insanlarda bir takım kimlikler oluşturmaktadır (Yeke, 2013,s.1). Ayrıca toplumun parçası olan bireylerin yaşadığı çevreyi, yaşadığı coğrafyayı çok iyi bilip analizler yapması gerekmektedir. Hayatını sürdürdüğü coğrafyadan bağımsız bireyler sağlıklı analizlerden uzaklaşmasına sebep olur (Özünal, 2016, s.593). Bu amaçla coğrafya eğitimi küçük yaşlardan itibaren verilmesi gerekmektedir (Ünlü, 2001, s.31) .

4.3.2. Sosyal Bilgilerde Coğrafya Eğitiminin Önemi

İnsanoğlu ilk ortaya çıktığı andan itibaren bulunduğu mekâna ayak uydurmuştur (Üçışık, Demirci, 2002, s.118) ve yaşamını bu bağlamda geliştirmiştir. Kurulan ilk medeniyetler sahip oldukları coğrafyadan bağımsız gelişmemişlerdir. Coğrafi mekân, ya uzun süren savaflara yâda dünyanın ortak mirasına katkı sağlayan bilimsel buluşlara yol açmıştır. Coğrafi mekân yâda coğrafi ortam insan yaşamında, beslenme, barınma ve ilk inanış şekillerinde ve hatta fiziksel yapılarında bile etkiliyken bunu eğitimden soyutlamamız yâda okullarda sunmamamız imkânsızdır (Ünlü, 2001, s.31). Coğrafya eğitiminin gelişimi coğrafyanın tanımlanması ve coğrafyaya olan bakış açılarının değişimiyle paralellik göstermektedir (İncekara, 2007, s.111).

Ülkemizde modern anlamda okullarda coğrafya eğitimi her türlü eksikliğine rağmen Cumhuriyet dönemiyle başlamıştır (İncekara, 2016: 130) Coğrafya öğretimi sayesinde öğrenciler sadece doğrudan bilgi elde etmezler, yadaşıkları toplumun değerlerini, gelenek ve göreneklerini ve dünyaya karşı bakış açılarındaki algılarları (Özünel, 2016, s.594). Aitlik duygusunun yanında (Akınoğlu, 2006, s.27) bireyler sahip olduğu değerleri tanıırken onu en iyi ve verimli şekilde kullanmayı, korumayı (Bebe ve Ünlü, 2012, s.262) ve çok yönlü ele almayı öğrenir (Akbulut, 2004, s.65). Taş'a göre coğrafya eğitimiyle öğrenciler; (Taş, 2012, s.13)

“doğal ve beşeri dünya hakkındaki problemleri farklı bakış açıları ile incelemeyi ve farklı ölçekler kullanarak cevap bulmayı sağlar. Dünyayı baştanbaşa genel ve yerel olarak anlamayı, haritaları anlamayı, araştırmacı anlayışı ve sınıf içinde ve dışında problem çözme becerileri kazandırır. Coğrafya yardımıyla öğrenci, çevre hakkındaki sorunları anlamaya ve çözmeye odaklanır. Öğrenciler doğa ve sosyal bilimler arasında önemli bir bağ olan coğrafya konularını çalışırken farklı kültür ve toplumlarla karşılaşır. Böylece ulusların nasıl birbirlerine bağlı olduklarını kavrar. Bu onları, dünyada kendi ülkelerinin yer, değerleri, hakları ve diğer insanlara karşı sorumlulukları hakkında düşünmeye sevk eder” (GEES, 1989, aktaran. Akşit, 2007, s. 5).

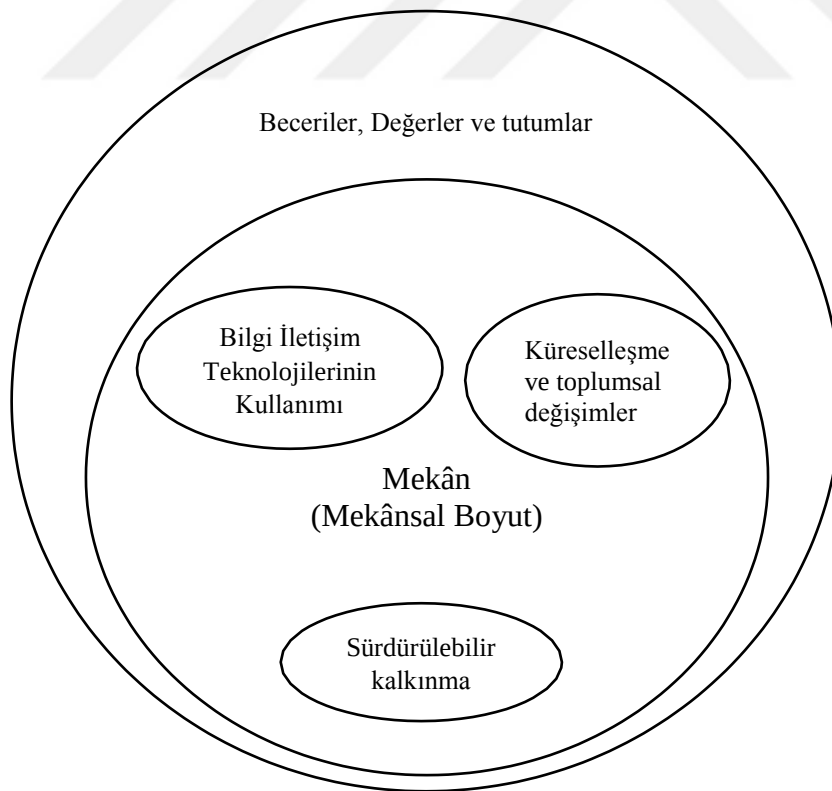
Avşar'a göre coğrafya eğitimi *“Fiziki ve beşeri olayların yeryüzündeki dağılımlarını, insanla olan etkileşimlerini, yeryüzünde var olan doğal kaynakları vb. bilgileri plan ve program dâhilinde bireylere aktarma sürecidir”* (Avşar, 2010, s.8). Graves göre

coğrafya eğitimiyle öğrencilerin mekânsal becerilerini geliştirmek ve öğrencilerin her türlü sorunlara karşı mekânsal boyutlarını analiz etmesini sağlamaktır (Öztürk, 2007, s. 35). Coğrafya eğitiminin temelinde coğrafi olayların veya durumların oluşma neden ve sonuçlarını öğrenmek aynı zamanda araştırmak, bunlar arasındaki karşılıklı ilişkilerini içinde bağlantıları ortaya çıkarmak, dağılışı nedenlerini belirleyip, bireylere rehberlik yapmak yer almaktadır (Yeke, 2013, s.2).

Coğrafya eğitiminin verilmesinin dört nedeni; (Holt-Jensen Çev.: Bekaroğlu, Anlı, Turut, Tuysuz, 2017, s.65).

1. Dünya mekânının tanınmasında sağlayacak temel kavramların öğrenilmesi,
2. Dünya ve çevreleriyle ilgili sorunlarla başa çıkacak niteliklere sahip olma,
3. Fiziksel ve beşeri unsurların bütünlük içinde olması,
4. Coğrafyanın diğer disiplin dallarıyla dolaylı ve doğrudan bağlantılı olması

Şekil 2.3, Coğrafya eğitimin temel yapısı gösterilmiştir.

Şekil 2.3. Coğrafya Eğitimin Temel Yapısı (Öztürk, 2015, s.24).

Eğitim programlarında coğrafya eğitimi şekilde görüldüğü gibi iç içe geçmiş durumların birbirleriyle olan ilişkisinin eğitim programlarına yerleştirilmesi, başarılı bir coğrafi eğitimi de getirecektir. Şekilde gösterilen durum yalnızca orta öğretim değil aynı zamanda ortaokul ve ilkokul düzeylerinde coğrafya odaklı alanların oluşturulmasında önemlidir (Öztürk, 2015, s.24). Birey yaşadığı ülkeye ait olduğunu hissetmesi diğer disiplinlerin yanında coğrafi değerler ve kazanımlarla birlikte bireyler ait oldukları ülkelere karşı kimlik oluştururlar (Özünal, 2016, s.593).

Her eğitim basamağında mekânın öğrenilmesi amacıyla farklı isimlerde sunulmasına rağmen amaç coğrafi mekânın öğrencilere kavratılmasıdır. Coğrafi mekân ilköğretim basamağında yaşadığı mahalle olarak başlar, ortaokulda şehir, bölge ve ülkeler bazında verilmektedir. İnsan ve coğrafi ortam ilişkisini inceleyen coğrafya disiplini ülkemizde ders olarak ilk olarak 9.sınıfta verilmesine rağmen coğrafya konularını daha önceden öğrenciler görmektedir. Coğrafya disiplinine giren konuları öğrenciler ilköğretimde hayat bilgisi içerisinde 4.sınıf da, ortaokul kısmında 5., 6., ve 7.sınıf da Sosyal Bilgiler ve Fen ve Teknoloji dersi içerisinde görmektedir. Ortaokul kısmında öğrenciler coğrafya konularına daha çok Sosyal Bilgiler dersinde karşılaşmaktadır. (Kızılçaoğlu, 2006, s.84).Multi disiplin yapısıyla Fen ve Teknoloji dersinde yer alan coğrafya konuları özellikle Dünyamız, afetler ve atmosfer olayları, konuları etrafında şekillenmiştir (Kızılçaoğlu, 2006, s.90)

İlk insandan günümüze dünya koşullarının değişimi teknolojiyle birlikte, küreselleşmenin etkisiyle eğitim sistemlerindeki değişimlerden her disiplin etkilenmiştir. Günümüz eğitim sistemlerinde coğrafya eğitimi öğrencilerin yaşadığı mekândan başlayarak, bölge, ülke ve küresel ölçekte coğrafi bilgiyi de kullanarak mekanın ve buna bağlı olarak gelişen durumları farkına varması, durumlar arasında çeşitli boyutların farkına vararak sebep sonuç ilişkisini ortaya çıkarması (İlhan, Gülersoy, Çelik, 2017, s.70), çevresel duyarlılık oluşturması ve sürdürülebilir bir yaşam ortamının algılamasını sağlanmaya çalışılmaktadır (Öztürk, 2015, s.21).

Küreselleşme ile bilginin dünya geneline yayılması anlık hız kazanmıştır. Hızla büyük bir köye dönüşen dünyanın coğrafi bakış açılarına da ihtiyacı giderek artmıştır. Coğrafi anlam temelinde fiziki ve beşeri olayları anlamada, anlam geliştirmek için büyük bir rol oynamaktadır (Kızılçaoğlu, Taş, 2007, s.94). Fiziki ve beşeri olayların insanın yaşamın

etkisiyle insanda coğrafi bilinç oluşturmaya amaçlar (Akınoğlu, 2005, s.79) Bu amaçlar doğrultusunda coğrafya disiplini ilköğretimden yükseköğretime kadar her eğitim basamağında yer almaktadır. İlköğretim okullarında hayat bilgisi içerisinde yer alan coğrafya disiplini ortaokul kısmında yine fen bilgisi ve Sosyal Bilgiler içerisinde yer almaktadır (Kızılçaoğlu, Taş, 2007, s.94). İlk ve ortaokullarda coğrafya disiplini doğrudan program içinde yer almaz toplu bir şekilde çok disiplinli yapıya uygun olarak ele alır. Coğrafyanın farklı perspektifleri içinde barındırması (Bilgili, 2017, s.101), Sosyal Bilgiler gibi disiplinlerarası yaklaşımla oluşturulmuş bir içerikte verilmesinde çok büyük olanak sağlamaktadır (Uğurlu, Elif, 2015, s.24)

Coğrafya eğitimiyle, İnsan, zaman ve mekân arasındaki ilişkide (Aktaş, 2010, s.28);

- Coğrafi olayların çok boyutluluğunu fark eder,
- İnsanın çevreye, çevrenin insana etkisini fark eder,
- İnsan doğanın bir parçası olduğunu fark eder,
- Doğada bulunan her şeyin bir işlevi olduğu ve doğal döngünün bu şekilde süreklilik kazandığını fark eder,
- Her coğrafi mekânın kendine özgü yapısını fark ederek, coğrafi mekânlar arasındaki farkları kavrar,
- Coğrafi mekânlar (Evren, Galaksi, Dünya, Kıta, Okyanus, Ülke, Bölge) arasındaki farklılıkları, ayırt edici özelliklerini ve benzerlikleri fark eder,
- Fiziki ve beşeri coğrafya alt dallarını öğrenir,
- Coğrafya biliminin diğer bilim dallarıyla ilişkisini fark eder,
- Coğrafi mekânın zamanla nasıl değiştiğini fark eder,
- Coğrafi olayların tarihsel seyirde birçok olayın başlangıcı ve olayların seyrinin değiştirici etkisini fark eder,
- Olaylar ve olgular arasındaki coğrafi ilişkilerini fark eder,
- Teknolojik buluşların ve teknolojik uygulamaların coğrafya disiplinine etkisini fark eder,
- Coğrafi ürünlerin dünyada üretim, tüketim ve dağılışını fark eder,
- Yeryüzündeki, birçok coğrafi unsurun bir gün tükenebileceğini fark eder,
- Coğrafyanın tek bir bakış açısıyla değil, birden çok bakış açısıyla ele alınması gerektiğini fark eder,

- Coğrafya biliminin durağan olmadığını, sürekli bir gelişim içinde olduğunu fark eder,
- Coğrafi bilgiyi işlemeyi(harita, tablo, grafik, şablon, diyagram) öğrenir,
- Coğrafi bilgileri sınıflandırabilir,
- Coğrafi terim, kavramları öğrenir,
- Farklı, uygarlık ve toplumların gelişmesinde coğrafyanın rolünü, fark eder,
- Dünyada ve ülkesinde görülen coğrafi yeryüzü şekillerini tanımlayıp, ayırt edebilir,
- Coğrafi olaylar ve durumlara karşı hipotezler ortaya atabilir,
- Ülkelerin ekonomik kalkınmasında coğrafyanın etkisini fark eder,
- Coğrafi afetlere karşı bilgi sahibi olup, bunların zarar verici etkisinin en aza indirilmesi için yapılması gerekenleri kavrar,

Bütün maddeler içeriksel olarak ele alındığında daha geniş bir alanı ifade ettiği görülecektir. Bunlarda bize göstermektedir ki Coğrafya disiplininin eğitimde temelleri atıldığı ilköğretimden, içerik ve yapısal olarak biraz daha belirginleşmeye başladığı, Sosyal Bilgiler eğitiminde, son olarak da ortaöğretimde bir eğitim disiplini olarak iyi bir şekilde verilmesi günümüzde yaşanan birçok sorunun ortadan kalkmasını sağlayacaktır (Efe, 1996, s.135).

Her eğitim- öğretim, temelinde yaşadıkları ülkeleri çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak ve yetişmiş insan gücüyle sosyo-politik güç oluşturma yer almaktadır (Yazıcı, 2008, s.1). Bu amaçla her ülke en temelden başlayarak eğitim programlarını düzenlemektedir. Sosyal Bilgiler eğitiminin temeli ilköğretim de hayat bilgisiyle başlar (Kızılçaoğlu, Taş, 2007, s.97). Bir başka ifadeyle, hayat bilgisi dersi, Sosyal Bilgiler dersinin temel çekirdeğini oluşturmaktadır (Sözer, 1998, s.25). Bu yaş grubunda başlayan disiplinlerin toplu öğretimi ortaokul düzeyinde devam etmektedir. Gerek hayat bilgisi gerek Sosyal Bilgiler öğretim programlarında farklı disiplinlerin yanında coğrafya disiplininin ağırlığı yadsınamaz bir gerçektir. Hayat bilgisi içerisinde coğrafya eğitimi açısından temel konular insan, doğa ve toplum üçgeninde şekillenmiştir. Coğrafya eğitiminin temel becerilerinin de verildiği hayat bilgisi devamı niteliğinde Sosyal Bilgiler öğretiminde coğrafya eğitimi devam etmektedir (Kızılçaoğlu, 2006, s.93).

Sosyal Bilgiler içerisinde coğrafya eğitiminin amacı öğrencilerin ilk olarak kendi yakın

çevresini tanımasını, yaşadığı yerin bölge özelliklerini bilmesi, ayrıca ülkesi ve diğer ülkeler hakkında bilgi sahibi olmasını (Çelikkaya, 2002, s.11) sağlayan bir özelliğe sahiptir. 21.yüzyıl eğitim programlarındaki değişimler 21.yüzyılın ikinci yarısına doğru devletlerin programlamalar yaparken daha farklı içerik yapılarının oluşturulacağını göstermektedir. 21. Yüzyıl içerisinde coğrafya disiplini ilköğretim ortaoğretim kısımlarında multi disiplin özelliğinin yanında dünya vatandaşı yetiştirme misyonu edinmiş bir yapıyla karşımıza çıkmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretim başmaklarında ilk yer aldığı zaman yapısal bilgilerin yanında bir bilgi sunulmazken, bugün ki dönüşümüyle kendi içinde bilgi odağından çıkıp yaşamsal alanın sürdürülebilirliği alanına girmiştir. Coğrafya öğretimi zamanın ve mekânın sürekli değişim (Akbulut, 2004, s.215) ve gelişimini gözler önüne süren disiplinler arasındadır. Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrencileri yaş ve bilişsel düzeyine göre coğrafi mekânın ve zamanın kavranmasında önemli yer tutan bir disiplindir (Yazıcı, 2008, s.5). İnsanın doğal ortam ile karşılıklı ilişkisi sonucu ortaya çıkan her türlü faaliyeti öğretim programlarında yer alması ve bunların Sosyal Bilgiler yapısı içerisinde içeriklendirilmesi coğrafya disiplininin Sosyal Bilgiler Sosyal Bilgiler öğretimindeki disiplinler arası yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda Sosyal Bilgiler kendi içerisinde birçok amacı barındırmaktadır (Keçe, Merey, 2011, s.112) Her eğitim programları ve disiplin yaklaşımında ülkesini seven, vatanının bulunduğu konumunun ülkesine olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koyan, yaşadığı dünyanın evrende yerini fark edip, dünyanın yaşanılan bir ortamda süregelen bir yapıya kavuşması için çalışmalar yapan coğrafyanın Sosyal Bilgiler içindeki görevleri de bu doğrultuda şekillenmiştir (Bitlisli, 2014, s.2). Böylece birey yurttaşlık kimliğini oluşturmuş olur (Akınoğlu, 2006, s.28) Bu bilgiler ışığında Sosyal Bilgiler eğitiminde coğrafya disipliniyle (Kızılçaoğlu, Taş, 2007, s.103);

- Ülkesini ve vatanın tanır,
- Öğrencinin yakın çevresi başta olmak üzere, etrafında meydana gelen coğrafi olayların çok boyutluluğunun farkına varması,
- İnsan ve çevrenin karşılıklı etkileşiminin yanında insanın doğaya tamamen hâkim olmadığı anlar,
- Her coğrafi mekânın kendine özgü özelliklerinin bulunduğunun farkına varıp bunlar arasındaki doğal olayları fark edebilir,
- Yaşanabilir bir dünya ve sürdürülebilir bir doğal döngüye sahip olunmasının

zorunlu olduğunu anlar,

- Mekâna ve olaylara karşı coğrafi bakış açısı geliştirip coğrafi sorular sormayı kavrar,
- Teknolojik gelişmelerle birlikte coğrafi uygulamalarının kullanılmasını öğrenir,
- İnsanoğlunun ilk ortaya çıktığı andan itibaren coğrafi mekânın insanın beşeri faaliyetlerine karşı etkisini görür.
- Dünyadaki ekonomik; üretim, dağıtım ve tüketimin, coğrafi boyutlarını ele alır.
- Doğal afetlerle yaşam ve doğal afetlerin sebep ve sonuçlarını fark eder.
- Gündelik hayatta karşılaştığı coğrafi haritaları, yorumlayabilme, anlamlandırma ve birbiriyle ilişkilendirip grafikler oluşturabilmeye sahip olmasını sağlar (Kızılçaoğlu, 2006, s.100) .
- Kıtalar ve okyanusları birbirinden ayırt edip, temel özellikleri anlamasını sağlar.
- Doğal güzelliklerin korunup, gelecek kuşaklara aktarılması sağlar.

4.3.3. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişiminde Coğrafyanın Yeri

1924 de çıkarılan Cumhuriyet tarihinin ilk ilkökul programı olan “İlk Mekteplerin Müfredat Programı” nda Coğrafya dersi 3.sınıflarda 1 saat, 4., 5., ve 6. sınıflarda iki saat 7.ve 8. Sınıflarda 1 saat olarak okutulmaya başlanmıştır. Ortaokul programlarında ders saatinde Belçika, kitap içeriklerinin belirlenmesinde Fransa örnek alınmıştır (Örs, 2007, s.25). Üçüncü sınıfta coğrafya konularının temelinde öğrencilerin yakın çevresi ağırlıklı olarak seçilmiştir. Sönmez ve Aksoy, bu sınıf düzeyinde konuları üç başlık altında sınıflandırılmıştır. ‘

- “Okulun yakın çevresi hakkında coğrafi bilgiler,
- Plan, harita ve yön kavramları ‘Sınıfın planı, mektebin planı, mektebin bulunduğu mahallenin planı, şehrin veya köyün planı’, harita fikri. Doğu, Batı, Kuzey, Güney hakkında ameli malumat . Öğrencilere küçük planlar ve harita becerileri kapsamında çevresini algılama, yaparak ve yaşayarak öğrenme hedef alınmış olmaktadır.
- Yakın çevrenin yeryüzü şekilleri” (Maarif Vekâleti, 1924, s.26) olarak ifade etmişlerdir.

Dördüncü sınıf da ise coğrafi kavramlar ve doğal olaylar konularıyla şekillenirken,

beşinci sınıf da konu alanı daha da genişleyerek dünya ve ülkeler coğrafyası konularına yer verilmişti (Sönmez, Aksoy, 2010, s.274).

1924 programı uygulanırken ülkemiz eğitim sistemini incelemeye davet edilen John Dewey'in hazırlamış olduğu rapor ile ilkokul eğitim programları tekrar ele alınmıştır (Çatak, 2014, s.19). 1924 yılından üç yıl sonra yani 1927 yılında uygulamaya konulan eğitim programında John Dewey'in raporu etkili olmuştur. Eğitim programındaki bu değişiklik ile coğrafya programında da değişikliğe gidilerek 7.sınıflarda ders sayısı 1 saat artırılmıştır. 6., 7., ve 8.sınıflarda haftalık toplan 5 saat olarak coğrafya programı düzenlenmiştir. Buna karşılık Tarih dersi haftalık 7 saat olarak okutulmaktaydı (Örs, 2007, s.25).

Tablo 2.1. Erkek İl Mekteplerinin Haftalık Ders Programı (1924)

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Alfabe	12	-	-	-	-
Kıraat (İnşat ve Temsil)	-	4	3	2	2
İmlâ	-	2	2	1	1
Tahrir	-	1	-	2	2
Sarf	-	-	-	1	1
Yazı (Sülüs-Rik'a)	-	2	1	1	1
Kur'ânı Kerim ve Din Dersleri	-	2	2	2	2
Hesap	2	3	3	3	2
Hendese	-	-	-	1	2
Tarih	-	-	1	2	2
Coğrafya	-	-	1	2	2
Tabiat Tetkiki, Ziraat, Hıfzısıhha	3	3	2	2	2
Müşahabat-ı Ahlâkiye ve Malûmat-ı Vataniyye	1	1	1	1	1
Resim	2	2	2	2	2
El İşleri	2	2	2	2	
Musiki	2	2	2	1	1
Terbiye-i Bedeniyye	2	2	2	1	1

Kaynak: Cicioğlu, 1982, s.94.

1924 hazırlanan eğitim programı yeni kurulan devletin ihtiyaçlarını tam olarak karşılamaktan uzak olsa da gerekli değişikliği yapmaya zaman sağlayacak bir geçiş dönemi programıdır (Çatak, 2014, s.15). Yeni kurulan devlet eğitimi düzenli ve planlı oluşturmaya çalışması biraz daha zaman almıştır. İlk oluşturulan program yaşanan her türlü olumsuzluğa karşı eğitim alanının boş kalmamasını sağlamıştır. Devlet eğitim alanındaki çalışmaları hızla devam ederek çağın gereklilikleri doğrultusunda gerekli düzenlemeleri yapmaya çalışmıştır. İlk oluşturulan program bu nedenle bir geçiş dönemi programı özelliğini taşır. 1924 programında dönemin şartları doğrultusunda kız ve erkek öğrencilere ayrı programlar hazırlanmıştır (Kaplukan, 2012, s.155).

1926 yılında ise devlet eğitim programlarını tekrar ele alarak, eğitim programının temel esaslarını sıralamıştır (Çatak, 2014, s.17). 1926 tarihli “İlk Mekteplerin Müfredat Programı” da ilke, yöntem ve konuları devrin şartları çevresinde şekillenmiştir. Bu dönemde ilköğretim kendi içinde 3.sınıfa kadar I.devre, 4.ve 5.sınıf ise II.devre olarak adlandırılmıştır. İlk devrede tabiat tetkiki, müsabakat, tarih, coğrafya dersleri birinci devre için bir araya getirilmesiyle “Hayat Bilgisi” dersi oluşturulmuştur. İkinci devre de ise yine tek disiplin şeklin öğretim programları düzenlenmiştir (Kaplukan, 2012, s.158). Hayat bilgisi programında coğrafya konuları çocuğun yakın çevresini tanıma, içinde yaşadığı ortamın farkına varması amaçlanmıştır (Ünlü, 2001, s.38). 1926 programına göre “Coğrafya, çocuğu bulunduğu muhiti tetkike alıştırmak ile başlamalı ve daima yakından uzağa, görülenenden görülmeyene geçmek suretiyle çocuğun rü’yet ve mütalea ufkunu tedricen genişletmelidir” şeklinde tanımlamıştır (Örs, 2007, s.22). Bu doğrultuda da coğrafya dersinin hedefleri;

- “Çocuklara doğup büyüdüğü memleketi tanıtmak ve Türk vatanını sevdirmek,
- Vatanın muhtelif yerlerinde yaşayan insanları birbirine tanıtmak, her birinin maişet tarzlarını ve ihtiyaçlarını öğretmek ve aralarındaki rabıta ve muhabbeti arttırmak,’
- Dünya ve dünyanın şems âlemindeki mevkii, hareketleri ve bunun neticeleri, dünya üzerinde vukua gelen coğrafya hadiseleri hakkında malumat vermek ve vatanımızla en çok temas ve münasebeti olan memleketler hakkında biraz daha mufassal olmak üzere dünya üzerindeki diğer memleketleri ve milletleri tanıtmak,

- Çocuğu daima görüp temas ettiğı eşya ve hadisatın sebeplerini araştırmaya ve hadiseler arasındaki rabıta ve münasebetleri bulup çıkarmaya sevk etmek suretiyle mülahaza ve muhakemelerini kuvvetlendirmek” şeklinde sıralanmıştır (İMMP, 1926, s.75) .’’

Bu programda yer alan be II.devre de uygulanan coğrafya dersinin hedefleri, coğrafya eğitiminde bilginin kullanılmasının yanında, araştırma, incele analiz ve sentez gibi bugün dahi coğrafya dersinin öğretiminde kullanılan temel becerilerin de sıralandığı görülmektedir (Kapluhan, 2012, s.157).

Tablo 2.2. 1926 Müfredatında Haftalık Ders Programı

Dersler	I. Devre			II. Devre	
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	10	10	10	8	8
Hayat Bilgisi	4	4	4	-	-
Hesap Hendese	4	4	5	5	5
Tahrir	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Tabiat dersleri	-	-	-	2	2
Eşya dersleri	-	-	-	-	2
Yurt bilgisi	-	-	-	2	1
Resim- Elişi	4	4	4	2	2
Musiki	2	2	1	1	1
Cimnastik	2	2	2	2	1
Yekûn	26	26	26	26	26
(Ev İdaresi)	-	-	-	(1)	(1)
(Dikiş)	-	-	-	(1)	(1)

Kaynak: Kültür Bakanlığı Dergisi, 1937, s.171- 172.

Yeni kurulan devletin nüfusunun büyük bir kısmının kırsalda yaşamasından dolayı eğitim programcıları kırsal kesimlerde yaşayan çocukların bulundukları ortamın ihtiyaçlarına yönelik öğrencilerin donanımlı olması amacıyla köyler içinde yine ana program

çerçevesinde “Köy Mektepleri, Müfredat Programı” hazırlanmıştır (Kapluhan, 2012, s.160). Bu programda Hayat bilgisi dersi birinci ve ikinci sınıflarda 4 saat, üçüncü sınıflarda 3 saat olarak belirlenirken, ayrıca üçüncü sınıflarda 2 saat Yurt Bilgisi dersi verilmiştir.

1931 yılında yayınlan Orta mektep Müfredat Programında ise ders saatleri aynı kalmakla coğrafya dersinin imkânların dâhilinde coğrafya dersliklerinin oluşturulması ve coğrafya derslerinin bu sınıflarda okutulması gerektiği belirtilmiştir. 6. ve 7. sınıflarda genel bilgilerin yanı sıra kıtaların tanıtımı ve ülkeler hakkında bilgiler yer alırken, 8.sınıflarda ise Türkiye Coğrafyası okutulmaktaydı (Örs, 2007, s.22). 1931 “Ortamektep Müfredat Programı’na” göre Coğrafya dersinin amaçları (Maarif Vekâleti, 1931, s.85-86);

- *“Talebenin bulunduğu muhit ve içinde yaşadığı vatan ve memleket hakkında malumat sahibi olması,*
- *Coğrafi muhitin insanlar üzerinde ve insanların coğrafi muhit üzerindeki tesirleri hakkında esaslı bilgiler edinmesi,*
- *Talebenin milletlerin refah ve saadetlerinin coğrafi muhitten edilen istifade derecesine ne kadar çok tabi olduğuna akıl erdirerek memleketin henüz işlenmemiş olan tabii servetlerinin çalışmak isteyen erkek, kadın zekâ ve azim sahipleri için nasıl geniş bir faaliyet ve muvaffakiyet sahası teşkil ettiğini idrake ulaşması,*
- *Dünya’nın diğer yerleri ve memleketleri ve hususu ile Türkiye ile münasebeti çok olanlar veya dünya üzerinde ehemmiyeti ziyade olanlar hakkında talebenin esaslı fikirler edinmesi. Devlet ve milletler arasındaki münasebetlerin nasıl günden güne arttığını görerek milletlerin rahat ve refahı için devletlerarasında dostluk ve sulh hüküm sürmesinin ehemmiyetini idrak eylemesi,*
- *Türkiye’nin en başlı zirai, sınai faaliyet ve mahsulleri ile ticari mübadele münasebetleri hakkında esaslı fikirler edinmesi,*
- *Türkiye’nin muhabere ve muvasala hatları ile cihan muhabere ve muvasala hatlarının en mühimleri hakkında malumat sahibi olması,*
- *Muhtelif neviden haritaları okumak, harita ve kroki çizebilmek kabiliyetini kazanması,*
- *Atlaslardan, Coğrafyaya ait istatistik ve grafiklerden, diyagramlardan istifade*

etmeyi öğrenmesi,

- Öğrendiği bu bilgiler ve kazandığı bu kabiliyetler ile talebenin milliyet ve vatan merbutiyetinin, insanlık duygularının daha şuurulu ve köklü bir hale gelmesi, cumhuriyet vatandaşlığını daha ziyade liyakat ve kudretle ifa edecek bir seviyeye ermesi.”

Programda yer alan amaçlara baktığımızda çevre ve yaşadıkları ülke hakkında bilgi sahibi olmaları, coğrafi ortamın insan yaşamına etkisi, insanın coğrafi mekân üzerindeki etkisi ve ilişkisi vurgulanmıştır. Ayrıca ülkemiz ekonomik faaliyetleri ve diğer ülkeler arasındaki ilişkilerin ele alınması ve ülkelerin özelliklerine göre ele alındığı da görülmektedir’ (Örs, 2007, s.26). 1931 yılında coğrafya konuları (Maarif Vekaleti, 1931, s.92-96);

Tablo 2.3. 1931 Yılında Coğrafya Konu Başlıkları

6. SINIF		
A. Umumi Coğrafya	B. Kıt'alar Coğrafyası	
Arazi Şekilleri Üzerinde Mevzii Coğrafya Müşahede ve Tetkikleri	1. Asya	A. Fiziki Coğrafyası
		B. Beşeri Coğrafyası ve Siyasi Taksimatı
Arazinin Kâğıt Üzerinde Temsili	2. Afrika	A. Fiziki Coğrafyası
		B. Ülkeler Coğrafyası
Coğrafyanın Tarifi, Taksimi, Faydası ve Ehemmiyeti		C. Beşeri Coğrafyası

(Kaynak: Maarif Vekaleti, 1931, s.92-96)

Tablo 2.4. 1931 Yılında Coğrafya Konu Başlıkları

7. SINIF			
1. Avrupa	A. Fiziki Coğrafyası	2. Amerikalar	A. Fiziki Coğrafyası
	B. Siyasi Coğrafyası.		B. Ülkeler Coğrafyası
	C. Beşeri Coğrafyası		C.Beşeri Coğrafyası
3. Okyanusya	A. Fiziki Coğrafyası	4.Kutuplar Havalisi	
	B. Beşeri Coğrafyası		

(Kaynak: Maarif Vekaleti, 1931, s.92-96)

Tablo 2.5. 1931 Yılında Coğrafya Konu Başlıkları

8. SINIF		
A.		B.
Türkiye	1. Fiziki Coğrafya	Bulunan Yerin Beşeri ve İktisadi Coğrafyasının En Mühim ve Karakteristik Safhalarının Bilgi ve Usul Dairesinde Mütaleası
	2. Beşeri ve İdari Coğrafya	
	3. İktisadi Coğrafya	
	4. Türkiye'nin Milletler Arasında Mevkii ve Ehemmiyeti	
	5. Türkiye'nin Komşuları olan Milletler ve Büyük Cihan Devletleri ile Münasebetleri	

Kaynak: Maarif Vekaleti, 1931, s. 92-96.

Bu dönemde hazırlanan programda 8. Sınıf Türkiye coğrafyasına ayrılmış şekilde ele alınmıştır.

1936 programı 1926 programının ele alınıp geliştirilmesiyle oluşturulmuştur (Kaplukan, 2012, s.164).1936 yılında coğrafya dersinin genel amaçları;

- “Çocuklara memleketimizi ve yurttaşları tanıtmak ve sevdirmek;
- İnsanların birbirleriyle ve coğrafi muhitleriyle karşılıklı tesirlerini, insan kümelerinin hayat şekillerini ve geçinme tarzlarını tetkik ettirerek Türk çocuklarını memleketin iktisadi kalkınmasında müessir unsur haline getirmek;
- Dünya ve dünyanın güneş sistemindeki yeri, hareketleri ve bunun neticeleri, Dünya üzerinde olagelen coğrafya hadiseleri hakkında çocuklara bilgi kazandırmak,
- Vatanımızla en çok temasta bulunan ve ilgisi olan memleketler üzerine biraz daha etraflı olmak üzere dünya üzerindeki başka memleketleri ve milletleri tanıtmak;
- Çocuğu, sık sık görüp temasta bulunduğu coğrafi hadiselerin sebeplerini araştırmaya ve hadiseler arasındaki bağıllık ve ilgileri bulup çıkarmaya alıştırmak;
- Harita fikri vermek, çocukları haritadan anlar ve istifade eder bir hale

getirmek'. Şeklinde sıralanmıştır.

Tablo 2.6. 1936 İlkokul Haftalık Ders Programı

Dersler	I. Devre			II. Devre	
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	10	7	7	6	6
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurt Bilgisi	-	-	-	2	1
Tabiat Bilgisi	-	-	-	3	3
Aile Bilgisi	-	-	-	2	2
Hayat Bilgisi	5	6	7	-	-
Hesap-Hendese	4	4	4	4	5
Resim-İş	4	4	4	2	2
Yazı	-	2	1	1	1
Müzik	1	1	1	1	1
Cimnastik	2	2	2	1	1
Yekûn	26	26	26	26	26

Kaynak: Kültür Bakanlığı Dergisi, 1937, s.172.

Ortaokullar için 1938 yılında yayınlanan programda coğrafya dersi 8.sınıflarda bir saat artırılarak iki saate çıkarılmıştır. Ders sayısı artırılmasına rağmen içerik aynı kalmıştır. İçerik olarak ortaokullar için hazırlanan 1931 programından farklı değildir (Örs, 2007, s. 29). 1948 yılındaki ilkokulların programında Coğrafya da çok büyük değişiklikler olmamıştır (Örs, 2007, s.32). 1939 yılın da alınan I. Millî Eğitim Şûrası kararlarıyla birlikte köy okulları beş seneye çıkarılmıştır. Bu okullarda sunulan ders programlarında bazı değişiklikler olmakla birlikte daha çok köy hayatıyla uygulamalı ders programına sahipti. Bununda yanında diğer disiplinler aynı içeriğe sahiptirler (Çatak, 2014, s.23). Eğitim programlarındaki aksaklıklar, köy ve şehir okullarındaki müfredat farklılığının olması ve programların günün koşulları içinde yeniden ele alınması amacıyla tekrar program çalışmalarına başlanmıştır (Çatak, 2014, s.23). Bu çalışmaların sonucunda

1948 eğitim programı hazırlanmıştır.

Tablo 2.7. 1948 İlkokul Haftalık Ders Programı

Dersler	I. Devre			II. Devre	
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Hayat Bilgisi	5	6	7	-	-
Türkçe	10	7	7	6	6
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurttaşlık Bilgisi	-	-	-	2	1
Tabiat Bilgisi	-	-	-	3	3
Matematik	4	4	4	4	5
Aile Bilgisi	-	-	-	2	2
Resim- İş	4	4	4	2	2
Yazı	-	2	1	1	1
Müzik	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	1	1
Toplam	26	26	26	26	26

Kaynak: MEB, 1948, s.24.

1948 öğretim planında ders saati aynı olmasıyla birlikte “Yurt Bilgisi” dersinin adı “Yurttaşlık Bilgisi” diye değiştirilmiştir. Ortaokullar için hazırlanan 1949 programında coğrafya amaçları 1938 ile aynı kalırken ders saati 8.sınıflarda tekrar bir saat olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda 8.sınıflarda okutulan Türkiye coğrafyası konularını 6.sınıf ders kitaplarında da yer almıştır (Örs, 2007, s.33). Bundan sonra hazırlanan 1968 programda ise coğrafya ilkokullar için artık tek disiplin olarak okutulmasından vazgeçilmiştir. Böylece Cumhuriyet tarihinin ilk dönemlerinde ayrı disiplinler olarak

okutulan “Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi” dersleri 1962 yılında hazırlanan ilkökul program taslağında birleştirilerek “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adını almıştır. Tek bir isim altında birleştirilmiş olsalar da, içerisinde ünitelerde tek disiplin şeklinde düzenlenmiştir. 1968 de ilkökul programında dersin ismi “Sosyal Bilgiler” dersi olarak değiştirilmiştir (Örs, 2007, s.12). 1968 programını 1962 programından ayıran yönü ise 1968 programının 4.sınıflarda çok disiplinli (Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi) bir yaklaşım sergilerken, 5. sınıflarda ünitelerin yine eski sistem gibi tek disipline göre düzenlenmiş olmasıdır (Örs, 2007, s.20). Bir isim altında birleştirilmiş olmasına rağmen disiplinler üniteler halinde peş peşe sıralanmış şekildedir (Yazıcı, 2008, s.4). 1968 İlkokul Programında Sosyal Bilgiler dersinin amaçları sınıflar düzeylerine göre belirtilmemiş olup, genel olarak Sosyal Bilgiler dersine ilişkin amaçlar olarak verilmiştir. Sunulan programda ise amaçlar dört grupta toplanmıştır. Bunlar:

1. Yurttaşlık Görevleri ve Sorumlulukları Yönünden,
2. Toplumda İnsanların Birbirleriyle Olan İlişkileri Yönünden,
3. Çevreyi, Yurdu ve Dünyayı Tanıma Yeteneklerini Geliştirmek Yönünden,
4. Ekonomik Yaşama Fikrini ve Yeteneklerini Geliştirmek Yönünden" olarak sıralanmıştır (Çatak, 2014, s.33).

Tablo 2.8. 1968 İlkokulların Haftalık Ders Çizelgesi

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Hayat Bilgisi	4	4	4	-	-
Sosyal Bilgiler	-	-	-	5	4
Fen ve Tabiat Bilgisi	-	-	-	4	4
Din Bilgisi	-	-	-	1	1
Türkçe (Yazı)	7	7	7	4	4
Matematik	4	4	4	3	3
Resim-İş	3	3	3	2	2
Müzik	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	1	1
Eğitsel Çalışmalar	1	1	1	1	1

Kaynak: MEB, 1968, s.269 - 275.

1968 Öğretim programında farklı disiplinlerin etrafında şekillenen konular ise 4.sınıfta 5

beş ünitenin ikisi, coğrafya odaklı olarak “İlimiz ve Bölgemiz”, “Türkiye’imiz” üniteleri yer alırken, 5.sınıflarda altı üniteden yine ikisi coğrafya merkezli “Yurdumuz ve Komşuları” ile “Dünyanın Başlıca Ülkeleri” yer almaktaydı (Deveci, 2015, s.29-30).

İlkokullarda Sosyal Bilgiler öğretimi yapılırken ortaokullarda ayrı disiplinler halinde okutulan disiplinlerin ilkokullardaki gibi birleştirilip öğretilmesi gerekliliği dönemim eğitimcileri tarafından öne sürülmüştür. Konuların öğretilmesinde ortaokul öğrencileri için toplu halde ele alınması konuların öğretimini daha anlaşılır ve kavranmasının kolay olacağı savunulmuştur (Yazıcı, 2008, s.5).

Ortaokullarda da Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi ayrı disiplin olarak okutulurken, 1970- 1971 tarihli Ortaokul Programında MEB Talim Terbiye Kurulu’nun 20.07.1970 Tarihinde almış olduğu 291 ve 292 sayılı kararlarla, ortaokullar öğretim programlarında değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklikler birlikte daha önceleri ayrı disiplinler halinde okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi birleştirilerek ilk kez Sosyal Bilgiler dersi yer almıştır (Çatak, 2015, s.82). Bazı okullarda deneme olarak başlayan program ülke genelinde 1975 yılında uygulanmaya başlanmıştır (Örs, 2007, s.20).

Tablo 2.9. 1975 Birinci Kademe Haftalık Ders Sayısı Çizelgesi

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	10	10	10	6	6
Matematik	5	5	5	4	4
Fen bilgisi	-	-	-	4	4
Sosyal bilgiler	-	-	-	3	3
Hayat bilgisi	5	5	5	-	-
Resim- iş	1	1	1	2	2
Müzik	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	1	1	1	1	1
Ahlâk	-	-	-	1	1
Din bilgisi	-	-	-	1	1
Eğitsel Çalışmalar	2	2	2	2	2
Toplam	25	25	25	25	25

Kaynak: Cicioğlu, 1982, s.110.

Tablo 2.10. 1974 Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi Taslağı

Dersler		Sınıflar		
		6	7	8
Ortak Dersler	Türkçe	5	5	5
	Matematik	4	4	4
	Sosyal bilgiler	3	3	4
	Fen bilgisi	3	3	3
	Yabancı diller	3	3	3
	Resim İş	1	1	1
	Müzik	1	1	1
	Beden Eğitimi	1	1	1
	Ahlâk	1	1	1

Kaynak: MEB, 1974, s.110.

1985 yılında ortaokullarda Sosyal Bilgiler yeniden tek disiplin anlayışına dönülerek bölünmüştür. Bu bölünmede Sosyal Bilgiler, altıncı ve yedinci sınıflarda “Milli Tarih”, “Milli Coğrafya” ve 8.sınıflarda “Vatandaşlık Bilgisi” olarak okutulmaya başlanmıştır. Ülkenin 1980 de yaşamış olduğu askeri darbe neticesinde hem dersin isminin önüne “Milli” kelimesi getirilmiş ayrıca konularda ulusal değerler ön planda tutulmuştur(Örs, 2007, s.34).

Tablo 2.11. 1985 Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

Dersler	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Türkçe	5	5	5
Matematik	4	4	4
Fen Bilgisi	4	4	4
Milli Tarih	2	2	-
Milli Coğrafya	2	2	-

Tablo 2.11. 1985 Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi (Devamı)			
Dersler	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Vatandaşlık Bilgisi	-	-	3
T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	2
Yabancı Dil	3	3	3
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	2	2	2
Resim- İş	2	2	2
Müzik	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2
Seçmeli Dersler	4- 8	4- 8	4- 8
Toplam	30 (34)	30 (34)	30 (34)
Rehberlik ve Eğitici Çalışmalar	3	3	3

Kaynak: MEB, 1985, s.341.

Tablo 2.12. Programda Yer Alan 6.sınıf Milli Coğrafya Dersinin Ünite Ve Konuları;

6. SINIF	
Birinci Bölüm: Coğrafya ve Dünyamız	
Ünite 1 Coğrafya Nedir?	1. Coğrafyanın Tanımı ve Konusu 2. Coğrafyanın Bölümleri
Ünite 2 Harita Bilgisi?	1. Yön Nedir? 2. Kroki, Plan ve Harita 3. Ölçek Çeşitleri 4. Harita İşaretleri 5. Haritalardan Nasıl Faydalanırız

Tablo 2.12. Programda Yer Alan 6.sınıf Milli Coğrafya Dersinin Ünite Ve Konuları (Devamı)

İkinci Bölüm: Dünyamız ve Yeryüzündeki Türkler	
Ünite 1	1. Genel Bakış
Kıtalar ve Okyanuslar	2. Okyanuslar 3. Kıtalar
Ünite 2 Asya Kıtası	1. Yüzey Şekilleri 2. İklimi, Akarsuları ve Bitki Örtüsü 3. Asya Ülkelerine Toplu Bakış 4. Asya’da Türklerin Yaşadığı Belli Başlı Ülkeler
Ünite 3 Avrupa Kıtası	1. Yüzey Şekilleri 2. İklimi, Akarsuları ve Bitki Örtüsü 3. Avrupa Ülkelerine Toplu Bakış 4. Avrupa’da Türklerin Yaşadığı Belli Başlı Ülkeler 5. Avrupa’da Türk İşçileri
Üçüncü Bölüm: Türkiye’imiz	
Ünite 1 Türkiye’ye Genel	Bakış 1. Yüzey Şekilleri 2. İklim Bölgeleri 3. Bitki Toplulukları 4. Akarsuları ve Gölleri 5. Beşeri ve Ekonomik Özellikleri
Ünite 2 Türkiye’nin Ekonomik Coğrafyasını Etkileyen Şartlar	1. Coğrafi Konum 2. Yerşekilleri 3. İklim 4. Nüfus ve Yerleşme

Kaynak: MEB, 1985.

Tablo 2.13. Programda Yer Alan 7.sınıf Milli Coğrafya Dersinin Ünite Ve Konuları

7. SINIF	
Birinci Bölüm: Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri	
Ünite 1 Coğrafi Bölgelere Giriş	1. Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Yeri ve Önemi 2. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri 3. Bölge, Bölüm, Yöre, Havza Ne Demektir?
Ünite 2 Karadeniz Bölgesi	1. Batı Karadeniz Bölümü 2. Orta Karadeniz Bölümü 3. Doğu Karadeniz Bölümü
Ünite 3 Marmara Bölgesi	1. Yıldız Dağları Bölümü 2. Ergene Bölümü 3. Güney Marmara Bölümü 4. Çatalca-Kocaeli Bölümü
Ünite 4 Ege Bölgesi	1. Ege Bölümü 2. İç Batı Anadolu Bölümü
Ünite 5 Akdeniz Bölgesi	1. Adana Bölümü 2. Antalya Bölümü
Ünite 6 Güneydoğu Anadolu Bölgesi	1. Dicle Bölümü 2. Orta Fırat Bölümü
Ünite 7 Doğu Anadolu Bölgesi	1. Yukarı Fırat Bölümü 2. Erzurum-Kars Bölümü 3. Yukarı Murat Bölümü 4. Hakkâri Bölümü

Tablo 2.13. Programda Yer Alan 7.sınıf Milli Coğrafya Dersinin Ünite Ve Konuları (Devamı)	
Ünite 8. Orta Anadolu Bölgesi	1. Konya Bölümü 2. Yukarı Sakarya Bölümü 3. Orta Kızılırmak Bölümü 4. Yukarı Kızılırmak Bölümü
İkinci Bölüm: Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyası	
Ünite 1 Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyasına Genel Bakış	1. Madenler 2. Endüstri 3. Tarım ve Hayvancılık 4. Ticaret 5. Ulaşım 6. Turizm
Üçüncü Bölüm: Türkiye'nin Stratejik Durumu	
Ünite 1 Türkiye'nin Jeopolitik Önemi	1. Türkiye'nin Jeopolitik Yeri ve Önemi 2. İç Tehdit 3. Dış Tehdit 4. Yurt Sevgisi

Kaynak: MEB, 1985,

1990 yılında da çıkarılan Sosyal Bilgiler öğretim programı amaçları 1968 öğretim planından çok da farklı bir içerik yapısına sahip değildir (Çatak, 2015, s.83).1990 öğretim planı 1998'e kadar uygulanmıştır. 1998 yılından önce ülkemizde 1. ve 5. sınıflar aynı okulda ilkokul, 6. ve 7. Sınıflar bir okulda ortaokul olarak adlandırılmaktaydı her ikisi bir kurum çatısında birleştirilerek "ilköğretim" olarak adlandırılmıştır (Çatak, 2014, s.37). Bir kurum çatısında birleştirilerek kesintisiz olarak 8 yıl devam eden eğitimin 1. ve 5. sınıfları 1. kademe 6. ve 8.sınıflar 2. kademe olarak, adlandırılmıştır(Örs, 2007, s.38).

1997 yılında çıkarılan 23084 numaralı Resmi Gazetede yayınlanan 4306 sayılı yasa ile ilköğretim kesintisiz olarak sekiz yıla çıkarılmasıyla eğitim programlarında değişiklik yapılmıştır (Çatak, 2014, s.37). Yapılan değişiklikle birlikte 1998 yılında hazırlanan programda üç disiplin yeniden Sosyal Bilgiler olarak birleştirilmiştir. Birleştirilen Sosyal Bilgiler dersi 4., 5., 6. ve 7. Sınıflarda haftada üçer saat olarak kabul edilmiştir

(Örs, 2007, s.38). 1998 öğretim programında 4.sınıf Sosyal Bilgiler içerisinde coğrafi konular üniteler bütünlüğünde verilmiş iken 2. ve 3. Ünitelerin konu başlıkları değiştirilmiştir (Ünlü, 2001, s.41). 1998 öğretim programında 1990 yılındaki öğretim planında 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde “Dünyaya Toplu Bakış” ünitesi yerine 1998 programında “Ülkemiz Komşuları ve Türk Dünyası ünitesi getirilmiştir (Semenderoğlu, Gülersoy, 2005, s.143). Ayrıca coğrafya konularında bir azalmada görülmüştür (Ünlü, 2001, s.42). 6. Sınıf için hazırlanan program 5. Sınıfın devamı niteliğinde oluşturulmuştur. Hatta 4. ve 5.sınıfın bazı konuları bu 6. ve 7. sınıfa kaydırılmıştır. 6.sınıfta iki ünite coğrafya konuları doğrultusunda şekillenmiştir. Bu üniteler “Coğrafya ve Dünyamız” ile “Türkiye'miz üniteleridir. Her iki ünite de yer alan bilgiler karmaşıklığından uzak ve basit bir şekilde verilmiştir 7. Sınıf da ise yine iki ünite coğrafya odaklı olarak hazırlanmıştır. Bunlar “Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri” ile “Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası” dır (Ünlü, 2001, s.45)

Tablo 2.14. 1997 İlköğretim Programı Haftalık Ders Çizelgesi

Dersler	Sınıflar							
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Türkçe	12	12	12	6	6	5	5	5
Matematik	4	4	4	4	4	4	4	4
Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-	-	-	-
Fen Bilgisi	-	-	-	3	3	3	3	3
Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3	3	3	-
Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi	-	-	-	-	-	-	1	1
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	-	-	-	2
Yabancı Dil	-	-	-	2	2	4	4	4
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2	2	2	2
Resim-İş	2	2	2	1	1	1	1	1
Müzik	2	2	2	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	2	2	1	1	1
İş Eğitimi	-	-	-	3	3	3	3	3

Tablo 2.14. 1997 İlköğretim Programı Haftalık Ders Çizelgesi (Devamı)

Dersler	Sınıflar							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Trafik ve İlk Yardım Eğitimi	-	-	-	-	-	1	-	1
Bireysel ve Toplu Etkinlik	3	3	3	-	-	-	-	-
Seçmeli Dersler	-	-	-	3	3	2	2	2
Toplam	30	30	30	30	30	30	30	30

Kaynak: MEB, 1998b, s.1012.

1998 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler öğretim programının “6. Maddesine göre; “Konular tarih, coğrafya, vatandaşlık, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, hukuk ve eğitim alanlarıyla ilişkili olmak üzere çok yönlü bütün olarak işlenir” (MEB, 1998, s.533). İfadesiyle 98 programının Sosyal Bilgiler işleyiş ve yapısal anlayışına uygun ele alınmaya başlandığını göstermektedir (Çatak 2015, s.85).

Tablo 2.15. 1998 Programına göre 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ünitelerinin, amaç ve öngörülen ders saati sayıları

Üniteler	Ünitenin İlgili Olduğu Bilim Dalı/ Disiplin	Amaç Sayısı	Öngörülen Ders Saati Sayısı
1. Demokratik Hayat	Vatandaşlık Bilgisi	24	18
2. Coğrafya ve Dünyamız	Coğrafya	18	18
3. Türkiye Tarihi	Tarih	14	18
4. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri	Tarih	6	12
5. Türkiye’imiz	Coğrafya	32	21
6. Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu	Tarih	14	21
Toplam		108	108

Kaynak: 2487 sayılı, Tebliğler Dergisi.

Sosyal Bilgiler ğretim programlarında asıl köklü değişikliler 2004 yılında hazırlanmaya başlanan ğretim planlarıyla ortaya çıkmıştır. Çünkü bu ğretim planında milli eğitim bakanlığı program içeriği, felsefesi ve ğretim yöntemlerinde büyük değişim ve dönüşümler gerçekleştirmiştir (atak, 2015, s.87). 2005 yılında hazırlanan programla birlikte kuramsal değişiklikte görülmektedir. Daha önceden hazırlanan eğitim programlarında davranışcı kuram çevresinde şekillenmişken 2005 yılında sunulan programda yapılandırmacı kuram doğrultusunda hazırlanmıştır (rs, 2007, s.52). Bu yaklaşımla eğitim programlarımıza kazanım, beceri, amaç, değer ve öğrenme alanları gibi kavramlarda girmiştir.1998 yılında hazırlanan programda Sosyal Bilgiler de 43 genel amaç yer alırken 2005 programıyla amaç sayısı 17 ye indirilmiştir. Ayrıca kazanımların yanında program öğrencilerin sahip olması gereken becerileri de sıralamıştır(rs, 2007, s.42). 2004-2005 eğitim ğretim yılında yılında pilot okullarda uygulanan program 2005-2006 eğitim ğretim yılında tüm ülkede uygulanmaya başlamıştır.

Tablo 2.16. 2005 İlköğretim Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

Dersler		Sınıflar							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Zorunlu Dersler	Türkçe	12	12	12	6	6	5	5	5
	Matematik	4	4	4	4	4	4	4	4
	Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-	-	-	-
	Fen ve Teknoloji	-	-	-	4	4	4	4	4
	Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3	3	3	-
	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	-	-	-	3
	Yabancı Dil	-	-	-	2	2	4	4	4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar	2	2	2	1	1	1	1	1
	Müzik	2	2	2	1	1	1	1	1
	Beden Eğitimi	2	2	2	1	1	1	1	1
	Teknoloji ve Tasarım	-	-	-	-	-	2	2	2
	Trafik ve İlk Yardım Eğitimi	-	-	-	1	1	-	-	-
	Rehberlik/ Sosyal Etkinlikler	1	1	1	1	1	1	1	1
Zorunlu Ders Saati Toplamı		28	28	28	28	28	28	28	28

Tablo 2.16. 2005 İlköğretim Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi (Devamı)									
Dersler		Sınıf							
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Seçmeli Ders Saati Toplamı	Yabancı Dil	-	-	-	2	2	2	2	2
	Sanat Etkinlikleri (Drama, Tiyatro, Halk Oyunları, Enstrüman, Resim, Fotoğrafçılık, Heykel vb.)	1	1	1	2	2	2	2	2
	Spor Etkinlikleri (Güreş, Futbol, Basketbol, Voleybol, Vb.)	1	1	1	2	2	2	2	2
	Bilgisayar	1	1	1	1	1	1	1	1
Seçmeli Ders Saati Toplamı	Satranç	1	1	1	1	1	1	1	1
	Düşünme Eğitimi	-	-	-	-	-	1	1	1
	Halk Kültürü	-	-	-	-	-	1	1	1
	Tarım/ Hayvancılık Uygulamaları	-	-	-	-	-	1	1	1
	Takviye ve Etüt Çalışmaları	1	1	1	-	-	-	-	-
Seçmeli Ders Saati Toplamı		2	2	2	4	4	2	2	2
Genel Toplam		30	30	30	30	30	30	30	30

Kaynak: MEB, 2005, s.540.

Bütünleştirici bir yaklaşımla hazırlanmış olsa da üniteler yine tek disiplin etrafında şekillendiği görülmektedir. Özellikle “Yeryüzünde Yaşam, Ülkemizin Kaynakları, Ülkemiz ve Dünya” ünitelerinin kazanımları daha çok Coğrafyayı ilgilendirmektedir (Örs, 2007, s.61). 2012 yılında ise 8 yıllık kesintisiz eğitimden vazgeçilerek önceki modele dönmüştür. 1998 programından farklı olarak 1 ve 4. Sınıflar ilkokul, 5 ve 8. sınıflar ise ortaokul olarak adlandırılmıştır. 1998 programı kendisinden önceki programlara göre daha detaylı olarak hazırlanmıştır. Genel amaçların yanı sıra sınıflar düzeyinde de özel amaçları sıralamıştır. 1998 programında her ne kadar disiplinleri bütünleştirici bir yol izlenmiş olsa da yine üniteler bazında tek disiplin özellikleri görülmektedir (Örs, 2007, 61). Ortaokullar için Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders saatlerinde değişiklik olamamakla birlikte “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi” ders çizelgesinden çıkarılmıştır. İlkokullarda ise dördüncü sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinin yanında “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersi 2 ders saati olarak verilmeye başlanmıştır (Çatak, 2014, s.52).

Programda yer alan konular ise 4. sınıf da coğrafya odaklı iki ünite oluşturulmuş olsa da

coğrafya temelli öğrenme alanı “İnsanlar, Yerler Ve Çevreler” içerisinde “Yaşadığımız Yer” ünitesidir. Bu ünite coğrafi yönler ve çevreye bakış açısıyla öğrencilerin yakın çevresini tanıması sağlamaktadır. Ayrıca günlük hayatta sık sık karşılaştığı iklimsel olayların kavramlarına giriş yapılarak temel becerileri almaya başlamaktadır. Bu ünite içerisinde insanın doğal ortamdaki etkisini fark etmesi ve böylece çevresel bilinç kazanması beklenmektedir. Yine 4.sınıf içerisinde öğrenciler insanların ekonomik ilişkileri ve dünyanın temel unsurlarını öğrenmektedir (Yeke, 2013, s.36) Yeke’nin yaptığı çalışmaya göre coğrafya odaklı üniteler toplamında 4.sınıf öğretim de %25 düzeyindedir.

Tablo 2.17. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 4. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteleri ve kazanım sayısı, Oran ve Süreleri

Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanım Sayısı	Oranı (%)	Süre (Ders Saati)
Birey Ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	6	11	12
Kültür Ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	6	14	15
İnsanlar, Yerler Ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	8	14	15
Üretim, Dağıtım Ve Tüketim	Üretimden Tüketime	7	14	15
Bilim, Teknoloji Ve Toplum	İyi Ki Var	6	11	12
Gruplar, Kurumlar Ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	5	11	12
Güç, Yönetim Ve Toplum	İnsanlar Ve Yönetim	4	14	15
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	4	11	12
Toplam		46	100	108

Kaynak: MEB, 2004.

4.sınıf içerisinde “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Kültür ve Miras”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” alanları coğrafya odaklı hazırlanmıştır. 5.sınıfta yer alan üniteler içerisinde öğrenciler doğal ve beşeri unsurlar arasındaki ilişkileri ve farkları öğrenmektedir. Yine bu öğrenme alanında yer alan ünitelerde öğrenciler ülkemizin çeşitli yeryüzü şekillerini, ülkemiz iklimini tanımaktaydı. Beşeri unsurlar kapsamında öğrenciler nüfus ve nüfusun dağılımını ele almaktaydı. Temel afet bilgisi verilerek bunlarla yaşam koşulları öğrenciler tarafından fark edilmesi sağlanırdı. Beşeri unsurların ekonomik boyutunda yine üretimin

devamlılığı, faaliyet türleri öğretilmektedir. 2005 Sosyal Bilgiler müfredatında 5.sınıf programında coğrafya disiplinine daha fazla yer verilmiştir (Yeke, 2013, s.42).

Tablo 2.18. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 5. Sınıf Öğrenme Alanları ve kazanım Sayısı ve Ders Süreleri

Öğrenme Alanı	Üniteler	Kazanım Sayısı	Oranı (%)	Süre (Ders Saati)
Birey Ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	4	11	12
Kültür Ve Miras	Adım Adım Türkiye	6	14	15
İnsanlar, Yerler Ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	8	14	15
Üretim, Dağıtım Ve Tüketim	Ürettiklerimiz	7	14	15
Bilim, Teknoloji Ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	6	11	12
Gruplar, Kurumlar Ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	5	11	12
Güç, Yönetim Ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	5	14	15
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	6	11	12
Toplam		47	100	108

Kaynak: MEB, 2004.

Sosyal Bilgiler öğretim programında “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi coğrafya odaklıdır. Bu bölümde öğrenciler temel harita bilgisiyle karşılaşmaktadır. Bu ünite kapsamında yine öğrenciler temel coğrafi kavramlarla ilk defa bu sınıf düzeyinde karşılaşmaktaydı. 5.sınıfta Türkiye iklimini öğrenen öğrenciler 6.sınıfta da dünya da görülen belli başlı iklim türlerini öğrenmeye başlamıştır. 6.sınıfta coğrafya disiplininde yararlanılan diğer kısımlarda ise ülkemizin doğal kaynaklarının ülkemizde dağılışlarını ve bunların ekonomiye katkısını öğrenmektedir. Beşeri coğrafya kapsamında 5.sınıfta yine ülkemiz nüfusu konusunu gören öğrenciler bu sefer konu alanı genişleyerek dünya nüfus hakkında temel bilgi sahibi olmaktadır. 6. Sınıf da coğrafya konuları 4.sınıftan fazla 5.

sınıftan daha az paya sahiptir, yani coğrafya konuları bir önceki yıla göre azalmıştır (Yeke, 2013, s.48) toplam 7 üniteden oluşturulan 6.sınıf Sosyal Bilgiler dersinin 3 ünitesi coğrafya odaklı hazırlanmıştır.

Tablo 2.19. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 6. Sınıf, Öğrenme Alanları, kazanım Sayısı, Oran ve Ders Süreleri

Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanım Sayısı	Oranı (%)	Süre (Ders Saati)
Birey Ve Toplum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	6	11	12
İnsanlar, Yerler Ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	7	14	15
Kültür Ve Miras	İpek Yolu'nda Türkler	9	23	24
Üretim, Dağıtım Ve Tüketim	Ülkemizin Kaynakları	6	17	18
Küresel Bağlantılar	Ülkemiz Ve Dünya	5	11	12
Güç, Yönetim Ve Toplum	Demokrasinin Serüveni	5	14	15
Bilim, Teknoloji Ve Toplum	Elektronik Yüzyıl	5	10	12
Genel Toplam		43	100	108

Kaynak: MEB, 2004,

6.sınıf Sosyal Bilgilerde ise “Ülkemizde Nüfus”, “Ekonomik ve Sosyal Hayat”, üniteleri coğrafya temellidir. Bu üniteler kapsamında 7.sınıf öğrencilerine yerleşim yerinin seçiminde etkili olan faktörleri inceleyerek nüfus üzerindeki etkisi değerlendirilir. Ayrıca yerleşim yerlerinin çeşitli fonksiyonlar barındırdığı, bu fonksiyonların bulunulan alanlara ekonomik kazanç sağladığı vurgusu yapıldı. Bunun yanında nüfus ve nüfus sayımlarıyla ilgi temel bilgileri elde etmiş olurlar. Beşeri konuların içinde yine öğrenciler göç olgusunun sebep ve sonuçlarını ele alır. 7.sınıfın diğer üniteleri içinde coğrafi konu olarak tarımsal faaliyetler ve çevresel sorunlar bulunmaktadır. 7.sınıfta öğretilen konuların toplamına baktığımızda bu konular içinde coğrafya disiplini, 4., 5., ve 6.sınıf

coğrafya odaklı konularından daha az yer almaktadır (Yeke, 2013, s.52). 7.sınıfta yer alan 7 ünitenin sadece 1 tanesi doğrudan coğrafya odaklıdır.

Tablo 2.20. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 7. Sınıf Öğrenme Alanları, Kazanım Sayısı, Oran ve Ders Süreleri

Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanım Sayısı	Oranı (%)	Süre (Ders Saati)
Birey Ve Toplum	İletişim Ve İnsan İlişkileri	6	11	12
İnsanlar, Yerler Ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	5	11	12
Kültür Ve Miras	Türk Tarihinde Yolculuk	8	25	27
Bilim, Teknoloji Ve Toplum	Zaman İçinde Bilim	5	11	12
Üretim, Dağıtım Ve Tüketim	Ekonomi Ve Sosyal Hayat	6	17	18
Güç, Yönetim Ve Toplum	Yaşayan Demokrasi	5	11	12
Küresel Bağlantılar	Ülkeler Arası Köprüler	4	14	15
Genel Toplam		39	100	108

Kaynak: MEB, 2004

Gelişen dünya koşullarına ve yeni ihtiyaçların karşılanması için zaman zaman öğretim programları yeniden hazırlanır. 2015 yılında Sosyal Bilgiler için hazırlanan taslak programı ele almamız gerekirse; 2015 yılında hazırlanan programda toplamda yedi öğrenme alanı oluşturulmuştur. Sarmal yapıyla ele alınan basitten karmaşığa ve somutta soyuta doğru ve yakın çevreden uzağa doğru sıralan konular, Coğrafya odaklı alanlarda sınıfta günlük hayat ve yakın çevrelerinin öğretilmesi, doğal ve beşeri unsurları farkları, temel coğrafi afetlerin özelliklerini, 5.sınıfta öğrencilerin yaşadıkları şehrin özellikleri, Türkiye'nin iklimi, temel yeryüzü şekilleri, 6. Sınıf da Türkiye'nin konumu, Türkiye

fiziki coğrafyasının özellikleri, 7.sınıf da ise daha önceleri farklı sınıf düzeylerin olan Harita konusu ve coğrafi koordinat sistemi, bu sınıfa kaydırılmıştır. Yine bu sınıf düzeyinde dünyada görülen iklim tiplerini, doğal afetleri ve çevre sorunlarını küresel boyutta ele alınır (MEB, 2015, s.4). 2015 yılında hazırlanan taslak programda “İnsan ve Mekan” adlı coğrafya odaklı öğrenme alanı 2018 öğretim programında “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” olarak ele alınmıştır. Ayrıca taslak öğretim planında 7. Sınıfa da yer alan bazı konular 5.sınıfa kaydırılmıştır.

Tablo 2.21. 2015 Taslak Programa Göre Öğrenme Alanlarının Öngörülen Ders Saatlerine Göre Dağılımı

Sınıf	No	Öğrenme alanı	Kazanım sayısı	Öngörülen Ders Saati	Ders saati %
4	1	Birey ve toplum	4	12	11,11
	2	Etkin Vatandaşlık	3	9	8,33
	3	İnsan Ve Mekân	6	30	27,78
	4	Ekonomi Ve Sürdürülebilirlik	5	21	19,44
	5	Kültürel Miras	4	12	11,11
	6	Kültürel Bağlantılar	3	12	11,11
	7	Bilim, Teknoloji ve Toplum	4	12	11,11
	Toplam		29	108	100,00
5	1	Birey ve toplum	4	12	11,11
	2	Etkin Vatandaşlık	4	12	11,11
	3	İnsan Ve Mekân	6	27	25,00
	4	Ekonomi Ve Sürdürülebilirlik	4	18	16,67
	5	Kültürel Miras	4	18	16,67
	6	Kültürel Bağlantılar	3	9	8,33
	7	Bilim, Teknoloji ve Toplum	4	12	11,11
	Toplam		29	108	100,00

Tablo 2.21. 2015 Taslak Programa Göre Öğrenme Alanlarının Öngörülen Ders Saatlerine Göre Dağılımı (Devamı)

Sınıf	No	Öğrenme alanı	Kazanım sayısı	Öngörülen Ders Saati	Ders saati %
6	1	Birey ve toplum	3	12	11,11
	2	Etkin Vatandaşlık	4	9	8,33
	3	İnsan Ve Mekân	6	18	16,67
	4	Ekonomi Ve Sürdürülebilirlik	5	15	13,89
	5	Kültürel Miras	7	30	27,78
	6	Kültürel Bağlantılar	4	12	11,11
	7	Bilim, Teknoloji ve Toplum	5	12	11,11
	Toplam		34	108	100,00
7	1	Birey ve toplum	4	9	8,33
	2	Etkin Vatandaşlık	4	15	13,89
	3	İnsan Ve Mekân	6	24	22,22
	4	Ekonomi Ve Sürdürülebilirlik	4	9	8,33
	5	Kültürel Miras	6	30	27,78
	6	Kültürel Bağlantılar	3	12	11,11
	7	Bilim, Teknoloji ve Toplum	3	9	8,33
	Toplam		30	108	100,00

Kaynak: MEB, 2015.

2018 Öğretim Programında sunulan öğrenme alanlarına verilen süre dağılımı ise öğrenme alanları kapsamında, alanın kapsamına göre dağıtılmıştır.

Tablo 2.22. Sosyal Bilgiler Dersi 2018 Öğretim Programı Göre Öğrenme Alanları ve Süreleri

	4. SINIF			5. SINIF			6. SINIF			7. SINIF		
	Kazanım	Süre Oranı	Ders Saati	Kazanım	Süre Oranı	Ders Saati	Kazanım	Süre Oranı	Ders Saati	Kazanım	Süre Oranı	Ders Saati
Birey ve Toplum	5	11,1	12	4	13	14	5	11,1	12	4	11,1	12
Kültür ve Miras	4	13	14	5	16,6	18	6	20,4	22	5	27,8	30
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6	18,5	20	5	16,6	18	4	13	14	4	13,9	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	5	14,8	16	5	13	14	4	11,1	12	4	11,1	12
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	16,6	18	6	16,6	18	6	16,6	18	6	13,9	15
Etkin Vatandaşlık	4	13	14	4	11,1	12	6	14,8	16	5	11,1	12
Küresel Bağlantılar	4	13	14	5	13	14	4	13	14	4	11,1	12
Toplam	33	100	108	34	100	108	35	100	108	32	100	108

Kaynak: MEB, 2018, s.12

Çalışmamızdaki öğrenme alanının MEB şöyle tanımlamaktadır; 2015 taslak öğretim programında “İnsan ve Mekân” olarak tanımlanan alan;

“İnsan yaşamı için gerekli mekânsal temel bilgi, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlayan bu öğrenme alanı, temelde coğrafya odaklıdır. Kazanımlar oluşturulurken dikey eksen boyunca da bir mantıksal çerçeve oluşturulmuştur. Buna göre 4, 5, 6 ve 7. sınıfların ilk kazanımları coğrafi sorgulama becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Diğer kazanımlar ise sırasıyla, beşerî ve fizikî coğrafya, doğal afetler ve çevre

duyarlılığı konularını içermektedir.” (MEB, 2015, s.5)

2018 Öğretim programında ise “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” olarak tanımlanan alan;

“İnsan yaşamı için gerekli mekânsal temel bilgi, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlayan bu öğrenme alanı, temelde coğrafya odaklıdır. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı ile insanın çevresi ve etkileşimini tanımak, bu konuda çeşitli beceri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin neden ve sonuçlarını anlamak ve geleceğe yönelik bireysel ya da toplumsal bakış açısı kazandırabilmek amaçlanmaktadır. İnsan, yer ve çevre etkileşimi, geniş ve renkli bir yelpaze oluşturur. Günümüzün teknolojik gelişmeleri sonucunda insanlar tüm dünya ile iletişim kurabilmekte, bu sayede etkilemekte ve etkilenmektedirler. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı sayesinde Sosyal Bilgiler dersinin okutulduğu bütün sınıf düzeylerinde öğrencilere araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, harita okuryazarlığı ve mekânı algılama becerilerinin kazandırılması hedeflenmiştir. Öğrenciler bu alana, basitten karmaşığa, yakından uzağa ve bulunduğu yerden çevreye doğru açılan ve gittikçe kompleks bir hâl alan bir yaklaşım ile dâhil edileceklerdir” (MEB, Sosyal Bilgiler Öğretim Planı, 2018, s.11).

4.4. Sosyal Bilgilerde Beceriler

Eğitim ve Öğretim basamaklarının önemli amaçlarından biriside öğrencilerin hayatboyu kullanacakları becerileri geliştirmesini sağlamaktır (Demirci, 2006, s.61). Özellikle ilk ve ortaokul öğrencilerine kazandırılması gereken beceriler öğretim basamaklarında kazandırılacak bilgi ve beceriler için temeli oluşturmaktadır (Çelikkaya, 2011, s.970). Bütün öğretim basamaklarında kullanılan beceriler bütün detaylarıyla verilmez, gerek zaman gerek öğrencilerin yaş ve bilişsel düzeylerinden dolayı öğretim basamaklarında tamamı yer almaz (Taş, 2008, s.47).

Hazırlanan öğretim programlarında içerik kapsamı iki boyutlu ele alınır, bunlar içerik boyutu ve bilişsel boyuttur. İçerik boyutu da üç kısımda ele alınır, bunlarda bilgi, değer ve beceridir. Programlarda yer alan bilgiler, kazanımlar etrafında şekillenirken,

kazanımlarda, beceriler doğrultusunda verilmektedir (MEB, 2015, s.2). Başka bir ifadeyle günümüzün artık “Bilgi Çağı”, “Uzay Çağı” ve “Dijital Çağı” olarak adlandırıldığı bu dönemde artık eğitim sistemleri bilgi aktarmaktan ziyade, doğru bilgiye ulaşma ve üst düzey zihinsel becerileri kazanması amaçlanmıştır. Verilmesi gereken temel bilgilerde öğretim programında yer alan beceriler doğrultusunda geliştirilmiştir (Çelikkaya, 2011, s.971). Öğretim programlarında yer alan beceriler bir öğrenme alanına göre oluşturulduğu gibi bütün öğrenme alanları için kullanılabilecek becerilerde bulunmaktadır (Ünlü, Yıldırım, 2017, s.14).

Sosyal Bilgilerle birey içinde yaşadığı toplumu ve ülkeyi iyi tanımasını, içinde bulunduğu toplumda etkin bir şekilde katkı sağlayacak becerilerinde kazandırmasını sağlar (Kamber, Acun, Akar, 2011, s.196). Sosyal Bilgilerde öğrenme ve öğretme faaliyetlerinde verilen beceriler öğrencilerin konuyu kavramasında oldukça önemli bir yer tutmaktadır (Sönmez, Aksoy, 2010, s.270). Öğrencilerin hayata hazırlık yapmasında becerilerin kazandırdığı temel derslerden biridir Sosyal Bilgiler (Akengin, Ersoy, 2015, s.31) , bu yüzden öğrencilerin yaşama etkin katılımını sağlayan ve öğrencilerin karar mekanizmalarına rehberlik yapan beceriler, öğretim programlarında önemli yer tutar (Yapıcı, 2015, s.347). Öğrencilerin bireysel ve toplumsal sorunlarla baş etmeleri için beceriler ile donatılması gerekmektedir (MEB, 2015, s.2).

Sosyal Bilgiler dersi sosyal bilim disiplinlerinden seçilmiş bilgilerin program içinde bilgiler beceriler kısmıyla öğrencilere aktarılmaktadır (Avcı, 2016, s.37). Sosyal Bilgiler dersi yeni öğretim programında öğrenilecek beceriler ünitelere bölünerek kazandırılması amaçlanmıştır. Öğretim programının temel yapısı, kavramlar, beceriler, genel amaçlar ve değerler oluşturmaktadır. Programda yer alan beceriler öğrencilerin kazanması gereken ve geliştirilmesi gereken yetenek, kabiliyet olarak görülmektedir (Gürbüztürk, Mala, 2008, s.26). Programda yer alan temel coğrafi beceriler öğrencilerin etkin vatandaş (Tay, 2015, s.7), olabilmelerinin ve yaşadığı coğrafi mekâna karşı bilinç oluşturmada önemlidir (Artvinli, 2010, s.188).

Tablo 2.23. 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Planında Coğrafya Odaklı Ünitelerde Doğrudan Kazandırılacak Beceriler

Sınıf	Ünite	Doğrudan Kazandırılacak Beceri/ Aşama	İlgilendirdiği beceri
4	3 Yaşadığımız Yer	Mekânı algılama	Mekânı algılama
	4 Üretimden Tüketime	Tablo, diyagram ve grafik okuma	Mekânı algılama
5	2 Adım Adım Türkiye	Görsel kanıt kullanma	Eleştirel düşünme
	3 Bölgemizi Tanıyalım	Gözlem	Gözlem
	4 Ürettiklerimiz	Basit istatistik verilerini yorumlama	Mekânı algılama
6	2 Yeryüzünde Yaşam	Harita okuma ve atlas kullanma	Mekânı algılama
	4 Ülkemizin Kaynakları	Girişimcilik	Girişimcilik
	5 Ülkemiz ve Dünya	Araştırma	Araştırma
7	2 Ülkemizde Nüfus	Grafik hazırlama	Mekânı algılama
	4 Ekonomi ve Sosyal Hayat	Tarihsel empati	Empati
	7 Ülkeler Arası Köprüler	Kalıp yargıları fark etme	Eleştirel düşünme

Kaynak: Örs, 2007, s.68

Tablo 2.24. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler

1. Araştırma	7. Finansal okuryazarlık	13. İş birliği	19. Mekânı algılama	25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
2. Çevre okuryazarlığı	8. Girişimcilik	14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	20. Öz denetim	26. Yenilikçi düşünme
3. Değişim ve sürekliliği algılama	9. Gözlem	15. Kanıt kullanma	21. Politik okuryazarlık	27. Zaman ve kronolojiyi algılama
4. Dijital okuryazarlık	10. Harita okuryazarlığı	16. Karar verme	22. Problem çözme	
5. Eleştirel düşünme	11. Hukuk okuryazarlığı	17. Konum analizi	23. Sosyal katılım	
6. Empati	12. İletişim	18. Medya okuryazarlığı	24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama	

2015 yılında hazırlanan taslak öğretim planında “İnsan ve Mekân” olan öğrenme alanında sunulan becerileri de ele alırsak;

Tablo 2.25. 2015 Yılında Hazırlanan Taslak Öğretim Planında “İnsan Ve Mekân” Öğrenme Alanı Becerileri

Sınıf	Beceriler
4.sınıf	Gözlem
	Mekânı algılama
	coğrafi sorgulama
	Konum analizi
	Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
5.sınıf	Mekânı algılama
	Harita kullanma
	Sorgulama
	Gözlem
6.sınıf	Coğrafi verileri kullanma
	Harita kullanma
	Konum analizi
	Mekânı algılama
7.sınıf	Harita kullanma
	Konum analizi

Kaynak: MEB, 2015.

Sosyal Bilgiler öğretim programında eskiden ünite diye adlandırılan kısımlar öğrenme alanı olarak değiştirilmiştir. Öğrenme alanlarını “birbiri ile ilişkili bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden disiplinlerarası bir yapıdır” şeklinde tanımlanmıştır. Toplam yedi öğrenme alanı etrafında yapılandırılan Sosyal Bilgiler öğretiminde üniteler bu şekilde öğrenme alanının kapsam ve içeriğine göre de güncellenmiştir (MEB, Sosyal Bilgiler Öğretim Planı, 2018, s.11). Programda sunulan 7 öğrenme alanı disiplinlerarası bir yapıya sahip olsa da, öğrenme alanları temel bir disiplin üzerinden şekillenmiştir. Çalışmamızda ele alınan ve program yapısında Coğrafya odaklı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ele alınmıştır. Her ne kadar bu öğrenme alanı coğrafya odaklı olarak düzenlenmiş olsada Sosyal Bilgilerin disiplinlerarası arası yaklaşımda şekillendirilmiştir. Ayrıca diğer öğrenme alanları içerisinde de coğrafi kazanım ve becerilerde yer verilmiştir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı Sosyal Bilgiler öğretim programının bütün basamaklarında aynı isim kullanmıştır. Öğrenme alanı kapsamında her sınıf düzeyinde öğrenciler sunulan öğrenme alanı kapsamında ayrıca kazandırılması gereken becerilerde verilmiştir. Coğrafya odaklı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan becerilere coğrafi becerilerde denilebilir. Özellikle bir üst eğitim basamağında yani lise kısmında coğrafya öğretim programındaki kazanımlarla da örtüşmesi bu isim adı altında ifade edilmesinin yanlış olmadığı göstermektedir. Programın “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan coğrafi beceriler;

Tablo 2.26. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanında Yer Alan Beceriler

4.Sınıf	5.sınıf	6.sınıf	7.sınıf
Mekânı Algılama	Harita okuryazarlığı	Mekânı Algılama	Kanıt Kullanma
Harita Kullanma*	Çevre okuryazarlığı	Harita Okuryazarlığı	Problem Çözme
Konum Analizi	Gözlem		Tablo, Grafik, Diyagram Çizme Ve Yorumlama
Tablo, Grafik, Diyagram Çizme Ve Yorumlama			

Kaynak: MEB, 2018 (*Öğrenme alanının içerisinde bu ifade yer almaktadır.)

Programda yer alan becerilerin yanında coğrafi beceriler “bireyin yaşadığı çevreyi algılamasını, tanımasını ve anlamlandırmasını amaçlamaktadır” (Sönmez, Aksoy, 2010, s.270).

Cumhuriyetten günümüze hazırlanan eğitim programlarında beceri ismi adı altında yer almasa da farklı isimler altında programda yer almıştır. Geçmiş programlarda coğrafya daha çok ülkeleri tanımak, yer ismi ve bölgesel tanımla gibi bir çerçevede sınırlandırılmıştır. Dünyada ki gelişimlerle doğrudan bağlantılı olan eğitim programlarıyla birlikte Sosyal Bilgiler eğitim programlarında yer alan becerilerde çeşitlenmiş ve güncellenmiştir. İlk amaçları dışında Sosyal Bilgiler programında coğrafi beceriler öğrencilerin düşüncel, ilişkisel ve ayırtsal ilişkilerin ortaya konulmasına hizmet eden bir yapıya doğru şekillenmiştir (Sönmez, Aksoy, 2010, s.270).

4.5. Öğrenme Alanında Sunulan Kazanımlar

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı kapsamında programında yer alan kazanımlar dersin temel yapısını göstermektedir. Programda sunulan kazanımlara sınıf düzeyinde ele aldığımızda;

Tablo 2.27. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer alan Kazanım Listesi

Sınıf	Kazanım Numarası	Kazanım	Alt Açıklama
4	1.	Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur	<i>Yönler ile doğal ve beşerî unsurlara yakınlık, uzaklık açısından konum analizi yapılır. Doğal ve teknolojik yön bulma yöntemlerine ve araçlarına değinilir.</i>
4	2.	Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer.	<i>Sığınak, acil toplanma yeri, acil çıkış ve diğer güvenli alanlar kroki üzerinde gösterilir.</i>
4	3.	Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.	<i>Öğrencilerin yakın çevrelerini tüm unsurlarıyla birlikte tanımaları sağlanır.</i>
4	4.	Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır	<i>Gözlem yapma süresi, farklı hava olaylarının gözlemlenmesine imkân verecek şekilde belirlenir. Ayrıca hava olaylarını aktarırken grafik okuma ve oluşturma becerileri üzerinde durulur.</i>
4	5.	Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	<i>Türkiye’nin Siyasi ve Fiziki Haritası öğrencilerle birlikte incelenir. Bu kazanım işlenirken şiir, hikâye, destan gibi edebi ürünlerden yararlanılır.</i>
4	6.	Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.	<i>Öğrencinin yaşadığı çevrede karşılaşma olasılığı olan doğal afetlere öncelik verilir. Deprem çantası hazırlığı konusuna değinilir.</i>

Kaynak: MEB, 2018, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

Tablo 2.28. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer alan Kazanım Listesi

Sınıf	Kazanım Numarası	Kazanım	Alt Açıklama
5	1.	Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.	<i>Harita çizilirken belirli oranlarda küçültme yapıldığına değinilir. Ölçek türlerine ve hesaplamalarına girilmez. Fiziki haritada yer alan temel unsurlar ve bu unsurların anlamları üzerinde durulur.</i>
5	2.	Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.	
5	3.	Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.	<i>Yaşadığı yer ve çevresinin bitki örtüsü detaya girilmeden ele alınır. Nüfusun dağılışına etki eden faktörler üzerinde durulur. İnsanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterilir.</i>
5	4.	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.	
5	5.	Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar	

Kaynak: MEB, 2018, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

Tablo 2.29. Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer alan Kazanım Listesi

Sınıf	Kazanım Numarası	Kazanım	Alt Açıklama
6	1.	Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	<i>Jeopolitik, iklim, ulaşım gibi Türkiye'nin mutlak ve göreceli konumu ile ilgili özelliklerine yönelik çıkarımlarda bulunulacaktır.</i>
6	2.	Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.	<i>Türkiye'nin yer şekillerine, iklim özelliklerine ve bitki örtüsüne dair haritalar kullanılır.</i>
6	3.	Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.	<i>Türkiye'nin nüfus dağılışı, ekonomik faaliyetleri, yer altı ve yer üstü kaynaklarına dair haritalar verilir.</i>
6	4.	Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	<i>İnsanların yaşantılarına dair bilgi ve verilerden hareketle Akdeniz iklimi, kutup iklimi, muson iklimi ve ekvatorial iklim üzerine çıkarımda bulunulur.</i>

Kaynak: MEB, 2018, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

Tablo 2.30. Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer alan Kazanım Listesi

Sınıf	Kazanım Numarası	Kazanım	Alt Açıklama
7	1.	Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	

Tablo 2.30. Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer alan Kazanım Listesi (Devamı)

Sınıf	Kazanım Numarası	Kazanım	Alt Açıklama
7	2.	Türkiye’de nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar	<i>Tablo ve grafikler kullanarak ülkemizin demografik özellikleri ile ilgili verileri yorumlanır.</i>
7	3.	Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	
7	4.	Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.	

Kaynak: MEB, 2018, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

4.6. Sosyal Bilgilerde Coğrafi Sorgulama

Her birey temel eğitimden, yüksek eğitime kadar bazı coğrafi becerilere sahip olmalıdır (Erol, 2016, s.132). Uzun çağlar boyunca adlandırılan dönemlerde bilginin hızla yayılmasıyla eğitim sistemlerinde bilgi aktarmaktan ziyade bilgiye ulaşabilme, becerilerini kazandırmayı hedeflemektedir. Bilgiye ulaşırken zihinsel süreçleri kullanarak problem çözebilme, bunlara alternatif yöntemler sunabilen ve bilgiyi uygun yerde kullanmasını sağlayacak beceriler gerekmektedir (Karaca, 2014, s.1).

Coğrafya dersinin kazanımları ortaokul basamağında Sosyal Bilgiler içerisinde verilmeye başlamaktadır. Sosyal Bilgiler de doğa ile insan arasındaki uyum ve insan doğa ilişkisi üzerinden öğrenciler coğrafi sorgulamayı kazanır (Memişoğlu, Öner, 2013, s.348). Sosyal Bilgiler için de verilen coğrafya odaklı konuların iyi öğretilmesi ve yer alan becerilerin iyi hazırlanıp sunulması ortaöğretim Coğrafya derslerinin öğrenciler için daha anlaşılır olmasında fayda sayılacaktır (Yeke, 2013, s.2). Sosyal Bilgiler eğitimi içerisinde coğrafya odaklı öğrenme alanlarında öğrencilere coğrafi sorgulama becerisi, kazandırılması öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesi açısından önemlidir.

Sosyal Bilgiler öğretim programında tanıtım sunusunda, “Sosyal Bilimler olarak Sosyal Bilgiler” ve “ yansıtıcı düşünme olarak Sosyal Bilgiler” ayalayışında, hazırlanan programda öğrenciler Sosyal bilimcilerin kullandıkları bilimsel yöntemler sezdirilmelidir” ifadesi, Sosyal Bilgiler öğretimi için önemlidir (Tanıtım Sunumu, 2017, s.33). Bu ifade ile sosyal bilimler içerisinde yer alan disiplinlerin öğretim düzenlenmesindeki problemleri ele alış ve çözüm içerikleri Sosyal Bilgiler öğretim programında yer almasını sağlamaktadır. Sosyal bilimler içerisindeki Coğrafya disiplinin coğrafi olay ve olgulara karşı sorunu ele alması ve bunu Sosyal Bilgiler öğretim programının disiplinlerarası yapısındaki yapısına uygun olarak ele almak gerekirse;

Coğrafi sorgulama, “Öğrencilerde merak duygusunu ön plana çıkararak, olup biten, coğrafi olay, coğrafi durum ve coğrafi nesnelere karşı sorular sorabilen, bunlara cevap aramalarını kapsayan süreci konu edinir” (Akça, 2014, s.9). Sosyal Bilgiler öğretiminde doğrudan coğrafi sorgulama becerisi yer almamasına karşın var olan becerilerin bir bütün olduğu ve becerilerin birbirini tamamladığı unutulmamalıdır. Öğrenciler her alanda bilişsel düzeyleri üst düzeyde kullanırken coğrafya odaklı hazırlanan alanlarda bilişsel düşünme düzeylerini yüksek tutmak ve konuları kavratmak için coğrafyaya özgü sorgulama yöntemini kullanmaları, öğrencilerin bir üst öğretim basamağında konuları kavramasında daha fazla yardımcı olacaktır (İlhan, Gülersoy, Çelik, 2017, s. 73). Var olan düşünsel sorgulamadan farklı olarak coğrafi sorgulamada öğrenciler coğrafi sorular sorup, konulara karşı coğrafi içeriğin işlem sürecini ele alıp buna karşı bir bakış açısı geliştirerek bilgiyi buna göre yapılandırmasıdır (Artvinli, 2010, s.188). Coğrafi sorgulamayla öğrenciler ders içerisinde düşünme becerilerinin geliştirilmesinin yanında derste aktif olmasını da sağlayacaktır (Akça, 2014, s.2). Güncel bilgilerinde bu doğrultuda sorgulayan öğrenci, konu alanlarının öğrenilmesi zor konu olan algılarını da yıkmış olacaktır (Demirkaya, 2008, s.89). Coğrafi sorgulamayı ayrı bir beceri olarak ele almak yerini ortaokulda coğrafya odaklı alanlarda beceriler üstü bir kısımda ele alınması daha sağlıklı ve anlaşılır olmasını sağlayacaktır. Coğrafi Sorgulamayla olay ve nesnelere karşı coğrafi bakış açısı geliştiren öğrenciler de böylece merak duygusu ön planda olacaktır (Demirci, 2006, s. 61).Ayrıca coğrafi sorgulama sadece coğrafya odaklı alanlarda değil, Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan diğer ünitelerde de kullanılabilir. Coğrafi sorgulama en temelinde; Sorunun farkına varmak, problemi tanımlamak,

problemi açıklamak, problem hakkında analiz ve yorumlamalar da bulunmak ve çözme noktasında tahminlerde bulunup karar verip, sonuç çıkarımların da bulunmaktır (Demirci, 2006, s.63). Farklı ülkelerde farklı içeriklerle temel oluşturulan coğrafi sorgulama, temelde bu sorulara cevap aramaktadır. İngiltere de coğrafi sorgulama ve coğrafi beceriler ayrı olarak ele alınmıştır. Sosyal Bilgiler öğretiminde de coğrafi sorgulama olarak ele alınması gerekmektedir. Böylece coğrafi sorgulamayla Sosyal Bilgilerin disiplinlerarası yaklaşımı içinde daha net olarak anlaşılacaktır. İngiltere'deki coğrafi sorgulamanın öğrencilere kazandırılmasının aşamalarını Demirci şöyle aktarmıştır;

- *Coğrafi sorular sormak,*
- *Gözlemlemek ve kaydetmek,*
- *İnsan, mekân ve çevre hakkında kendi düşüncelerini ifade etmek,*
- *Resim, konuşma ve yazma gibi farklı yollarda iletişim kurabilmek,* (Demirci, 2006, s.63).

1984 yılında ABD'deki ulusal coğrafya öğretim programını hazırlayan komite tarafından ilk ve ortaöğretim okullarında Coğrafya öğretimi için yayınladıkları çalışmada (Arı, 2002, s.1), gerek coğrafya öğretimi gerek ise ilk ve ortaokul kısmı içindeki coğrafya odaklı alanlarda öğrencilerin sahip olması gereken becerileri (Demirci, 2006, s.63) Demirci;

- *Coğrafi Sorular Sormak,*
- *Coğrafi Bilgi Edinmek,*
- *Coğrafi Bilgileri Organize Etmek,*
- *Coğrafi Bilgileri Analiz Etmek,*
- *Coğrafi Soruları Cevaplamak*

olarak aktarmıştır. Coğrafya biliminin öğretiminde temel beceri olan coğrafi sorgulama ilk ve ortaokul basamağında Sosyal Bilgiler içerisinde ele alınması, oluşturulan ve oluşturulacak metinlerin bu doğrultuda hazırlanması gerekmektedir. Coğrafi sorgulamayı Sosyal Bilgiler içerisinde bir beceri olarak ele alınmamış olsa da burada bir beceriden ziyade İngiltere'de ele alındığı gibi “Coğrafi Sorgulama” olarak ele alınması gerekmektedir. Böylece Sosyal Bilgiler içerisinde ki coğrafya odaklı öğrenme alanlarının tamamında verilen coğrafi becerilerin sistemli bir şekilde sürdürülmesini

sağlayacaktır (Demirci, 2006, s.65). Ayrıca öğrencilerde bilgi bellemeyi değil, öğrenmeyi öğrenmesini de sağlayacaktır (Meydan,2010, s.151).

Coğrafi sorgulama da yer alan basamakları incelemek gerekirse;

Coğrafi sorular sormak: Herhangi bir olaya ve duruma karşı soru sormak, bir sorunu çözmek veya bir olay veya durum karşısında bilgi eksikliğini gidermenin habercisidir (Demirci, 2006, s.66). Her disiplin içerisinde olduğu gibi Sosyal Bilgiler içerisinde de öğrencilerin yaşadığı çevredeki olaylara karşı sorular üretmesi (Onacak Şenaslan, 2010, s.24), olaylar arasındaki durumları anlamaya başlamasının ilk şartıdır (İlhan, Gülersoy, Çelik, 2017, s.69). Çalışmamızda ele alınan 5. Sınıf “İnsanlar, Yerle ve Çevreler” alanından örnek vermek gerekirse, “Fiziki haritada neden farklı renkler kullanılmaktadır?”, “Ülkemizde görülen farklı iklim türlerinin tarım ürünleri üzerindeki etkisi nedir?”, “Karadeniz bölgesinin kırsal kesiminde ahşap evler yapılırken neden İç Anadolu Bölgesinin kırsal kesiminde bu evlere rastlanmaz?”, “Ülkemizde nüfus neden her yerde eşit dağılmamıştır?”, “Heyelan neden Karadeniz Bölgemizde diğer bölgelere oranla daha fazla olmaktadır”, “Yağmurlu ve güneşli günlerde neden farklı giyinirsiniz?” şeklinde sorular coğrafi sorulara örnek verilebilir.

Coğrafi Bilgiler Edinmek: Coğrafi sorgulamadaki bu basamakta öğrencilerin ilk basamakta oluşturdukları soruları cevaplamak için bilgi edinme aşamasıdır (Demirci, 2006, s.67). Ortaokul kısmında öğrencilerin bilgi edinme kaynaklarını ise; basit sorularda kendi gözlemleri, kütüphaneler, kaynak kitaplar, dergiler, “TÜBİTAK Bilim Çocuk Dergisi”, Araştırmacı Çocuk Dergisi, “Atlas Çocuk Dergisi”, “National Geographic Kids”, ve öğrencilerin okul veya aile denetiminde yapmış oldukları gezilerden elde ettiği bilgiler başta olmak üzere, bununla birlikte doğru bilgi olması tartışılmalı olsa İnternet kaynakları ve son dönemlerde gittikçe popülerlik kazanan “YouTube” de bu kaynaklar arasında gösterilebilir.

Coğrafi Bilgileri Organize Etmek: Öğrencilerin elde ettikleri verileri bir sonraki basamağın sağlıklı olması için bilgileri düzenlemesi ve ayrıştırılmasıdır (Demirci, 2006, s.68). Ayrıca öğrencilerin elde ettikleri verileri harita, tablo veya grafik üzerinde göstermesi gerekiyor ise onu da bu basamak da gerçekleştirmektedir (Şenaslan, 2010, s.24). Çalışma alanımızdan örnek verilmek gerekirse öğrencilerin bir hafta boyunca hava

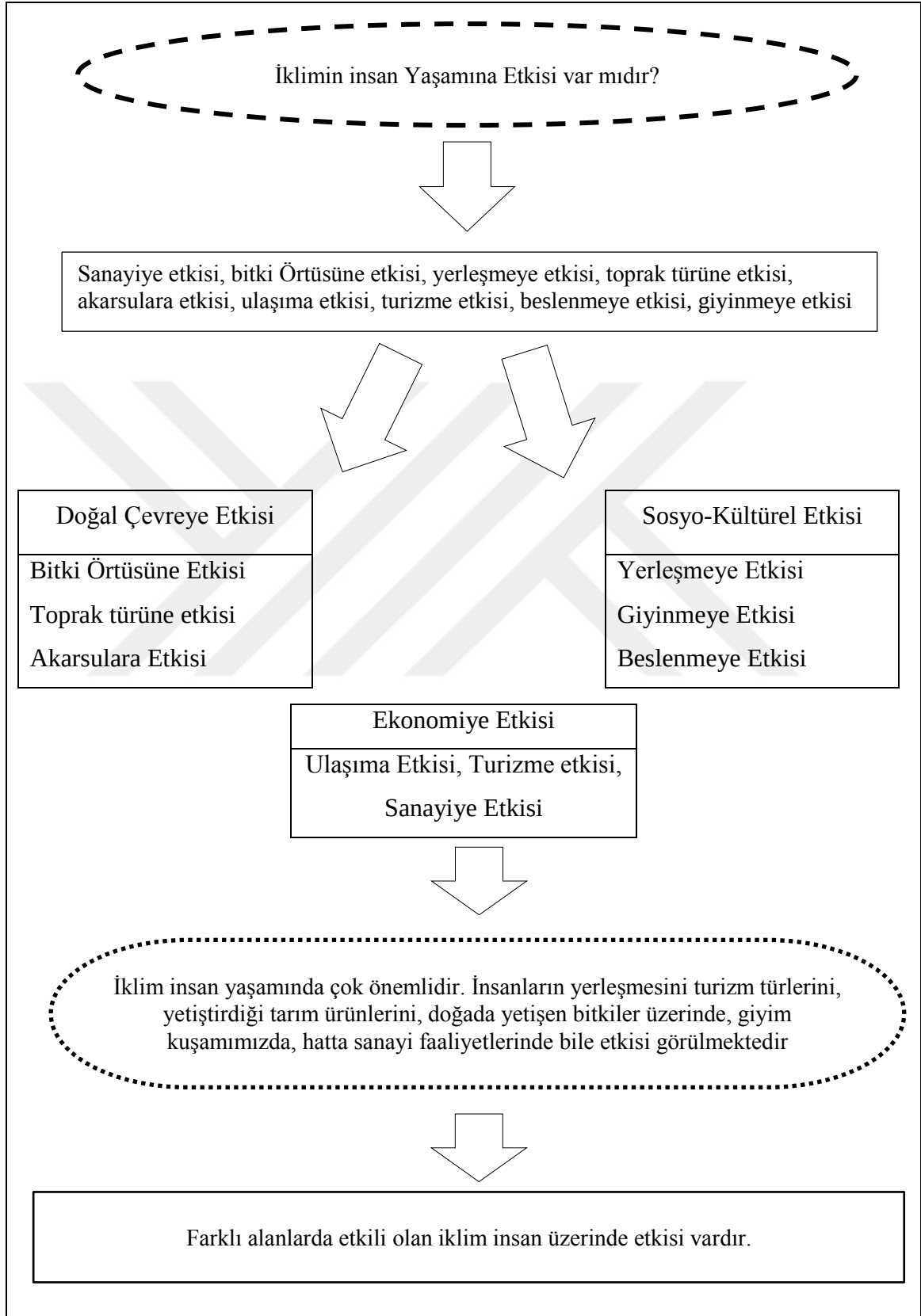
durumunu izlemesi ve bunu bir tablo üzerinde hava durumu şekillerini çizerek aktarması, yetiştirilen tarım ürünlerini Türkiye iklim haritasına göre oluşturması, nüfusun dağılışında etkili olan faktörleri kendi yaşadığı şehre göre başlıklar altında sıralaması, ortaokul öğrencilerinin bu basmakta rahatlık yapabileceği uygulamalardır.

Coğrafi Bilgileri Analiz Etmek: Öğrenciler elde ettikleri bilgilerin, birbiri ile uyumuna bakarak aralarındaki ilişkilerin düzenlenmesi, olay veya durumlar arasındaki sebep sonuçları, dağılışı, sınırları, etki alanı üzerinde bağlantıları ele alır (Demirci, 2006, s.69). Çalışma alanından örneklemek gerekirse, “Heyelanın Karadeniz bölgesinde görülmesinde yağışın etkisini ele alan öğrencilerin buna etki eden diğer faktörleri de incelemesi, vb.

Coğrafi Soruları Cevaplamak: Coğrafi sorgulamanın son basamağında elde edilen verilerin ışında, ilk başta sorulan sorularının cevaplanması aşmasıdır (Onacak Şenaslan, 2010, s.25). Bu basmak ile öğrenciler konu veya durumdan sonuç çıkarımında bulunur (Demirci, 2006, s.69). Öğrenciler burada çeşitli genellemelerde de bulunabilir. Çalışma alanından örneklemek gerekirse, öğrencilerin kendi şehrinde nüfusun dağılışında etkili olan faktörleri yaşadığı bölge veya ülkeye genelleleyebilir.

Coğrafi sorgulama öğrenci merkezli yapısıyla öğrencilerin derse aktif olmasını sağlayarak 2005 yılında kabul edilen yapılandırmacı yaklaşımın yapısına uygundur (İlhan, Gülersoy, Çelik, 2017, s.61). Sosyal Bilgiler dersi içerisinde coğrafya odaklı öğrenme alanlarının öğrenebilmesi zor algısını yıkıp, dersin daha eğlenceli geçmesini sağlayacaktır (İlhan, Gülersoy, Çelik, 2017, s.59) .Bu amaçla oluşturulacak içerik ve etkinliklerin bu doğrultuda hazırlanması öğrencilerin akademik başarının artmasını da sağlayacaktır. Verilen ilgiler göstermektedir ki coğrafi sorgulama hem coğrafya bilimi hem coğrafya eğitimi hem de coğrafya odaklı her türlü içeriğe sahip öğrenme alanlarında son derece önem arz eder (Şahin, 2012, s.2).

Şekil 2.4, Sosyal Bilgilerde Coğrafi Sorgulama örneği gösterilmiştir.

Şekil 2.4. Sosyal Bilgilerde Coğrafi Sorgulama Örneği

4.6.1. Sosyal Bilgilerde Coğrafi Sorgulamanın Öğretim Programında Yer Alan Beceriler Açısından Ele Alınması

“Kazanılması geliştirilmesi ve yaşama aktarılması gereken kabiliyetler” olarak görülen beceriler, öğretim programlarında temel unsurlardandır. Her öğrenme alanının farklı sınıflar düzeyinde becerileri de programda yer almaktadır. Öğretim alanlarında verilen beceriler yanında diğer becerilerde uygulamalar veya etkinlikler sırasında kullanılmaktadır (Çelikkaya, 2011, s.972). 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında toplamda yirmi yedi beceri yer almaktadır. Çalışmamızın öğrenme alanı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” de 4.sınıftan 7.sınıfa kadar ortak öğrenme alanı oluşturulmuştur. Öğrenme alanı bir bütünü teşkil ederek 4.sınıftan 7.sınıfa kadar birbirini tamamlamaktadır. 4.sınıfta dört, 5.sınıfta üç, 6.sınıfta iki ve 7.sınıfta üç beceri yer almaktadır. Bu öğrenme alanında 4.sınıfta “Harita Okuma” olarak verilen ifadeyi ayrı bir beceri olarak ele alırsak toplamda yirmi yedi becerinin dokuzu “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanıyla ilgilidir. Bunlar “Çevre Okuryazarlığı, Gözlem, Harita Kullanma, Harita Okuryazarlığı, Kanıt Kullanma, Konum Analizi, Mekânı Algılama, Problemi Çözme, Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama” dır.

Tablo 2.31. “İnsanlar, Yerler Ve Çevreler” Öğrenme Alanında Yer Alan Beceriler

4.Sınıf	5.sınıf	6.sınıf	7.sınıf
Mekânı Algılama	Harita okuryazarlığı	Mekânı Algılama	Kanıt Kullanma
Harita Kullanma*	Çevre okuryazarlığı	Harita Okuryazarlığı	Problem Çözme
Konum Analizi	Gözlem		Tablo, Grafik, Diyagram Çizme Ve Yorumlama
Tablo, Grafik, Diyagram Çizme Ve Yorumlama			

Kaynak: MEB, 2018 (*Öğrenme alanının içerisinde bu ifade yer almaktadır.)

Tezin çalışma alanı 5.sınıfla sınırlandırılmış olsa da öğretim alanının bir bütünü oluşturması, becerilerin birbirini tamamlayan bir yapıya sahip olması ve her basamakta kazanılan becerilerin bir üst basamakta kullanılmasını sağlamaktadır. Her ne kadar öğretim palanında sınıflar bazında öğrenme alanıyla ilgili beceriler listelenmiş olsa da,

bunlar dışında diğer becerilerinde kullanılması esnekliğine de olanak sağlamaktadır. Sosyal Bilgilerin içeriksel yapısından dolayı ayrıca bu öğretim alanında olmayan, yine Sosyal Bilgiler, programında yer alan “Araştırma, Değişim ve Sürekliliği Algılama, Eleştirel Düşünme, Yenilikçi Düşünme, Zaman Ve Kronolojiyi Algılama” becerilerde bu öğretim alanının içerisinde yer alması gerekmektedir. Coğrafi Sorgulama yapılırken bu beceriler bir bütünlük içerisinde ele alınmaktadır. Bu beceriler ayrıca öğretim programının ortak becerilerini oluşturmaktadır (Ünlü, 2011, s.57).

Tablo 2.32. Sosyal Bilgiler Öğretiminde yer alan bazı becerilerin Coğrafi sorgulama basamaklarında kullanımı

Beceriler	1 Coğrafi Sorular Sormak	2 Coğrafi Bilgi Edinmek	3 Coğrafi Bilgileri Organize Etmek	4 Coğrafi Bilgileri Analiz Etmek	5 Coğrafi Soruları Cevaplamak
Çevre Okuryazarlığı					
Gözlem					
Harita Okuryazarlığı					
Kanıt Kullanma					
Konum Analizi					
Mekânı Algılama					
Problemi Çözme					
Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama					
Araştırma					
Değişim ve Sürekliliği Algılama					
Eleştirel Düşünme					
Yenilikçi Düşünme					
Zaman Ve Kronolojiyi Algılama					

Kaynak: Demirci, 2006, s.71, Demircinin hazırlamış olduğu beceri ve coğrafi sorgulama tablosunun Sosyal Bilgiler öğretim programına göre düzenlenmiştir.

4.6.1.1. Çevre Okuryazarlığı

Sosyal Bilgiler öğretiminde temel amaçlarından biri de insan ve doğal çevre arasındaki etkileşimin fark edilmesidir (Öcal, 2014, s.264). Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan Çevre okuryazarlığı kavramsal olarak birbirinden farklı tanımlanmış olsa da Çevre okuryazarlığı çok boyutlu ve birbirinden farklı bilim dalları ve eğitim programlarının çalışma alanına doğrudan ifade etmektedir (Öztürk, 2007, s.26). İnsanoğlunun doğa üzerinde kurduğu hâkimiyet artarken ve doğal düzenin kendi içinde çözemediği sorunlara orta çıkmaya başlamasıyla birlikte, bizlerin belki de en çok ihtiyaç duyacağı becerilerden biridir. Çevrenin ele alınması ve şuan için yaşadığımız evrende tek yaşam alanı olan gezegenimizde böyle tahriplerin azalması ve yaşam alanlarının geleceğe aktarılması için önemle ele alınmalıdır (Yeşiltaş, 2014, s.214). İnsanın doğaya hakim olmaktan ziyade doğal dengede bir unsur olduğunu fark etmesi, doğal dengenin kendi içerisinde barındırdığı diğer canlılarla ortak yaşam alanlarının olduğunu anlamasını sağlar Tüm bunların yanında gerek insan kaynaklı gerek diğer faktörlerin etkisiyle oluşmuş çevre sorunların azaltılması fark etmiş olur (Meydan, 2014, s.254). Böylece öğrenci yaşadığı çevreye karşı farkındalığı artar ve çevre bilinciyle etkili bir vatandaşlık kazanmış olacaktır.

4.6.1.2. Gözlem

Coğrafya disiplinin önemli becerilerinden bir tanesi de gözlemdir (Üçışık, Ünlü, Özey, 2002, s.1). Öğrencilerin başta yaşadıkları çevredeki olay ve olguların farkına varmasını, gözlemledikleri çevreyi açıklayıp, farklı çevre koşulları arasında ilişki kurmasını sağlayan beceridir (Memioğlu, Öner, 2013, s.349). Gözlem planlı ve sistematik bir şekilde herhangi bir mekânda gerçekleştirilebilir. Gözlemlenen olay veya durumlara ait basit notlar tutulabilir (Ünlü, 2011, s.2158). Gözlem sonucunda elde edilen veriler her eğitim türende farklı şekillerde de yorumlamalarda bulunabilir (Özgen, 2016, s.170).

4.6.1.3. Harita Okuryazarlığı

İnsan, Yerler ve Çevreler öğrenme alanının 4., 5. ve 6.sınıf düzeyinde öğrencilere kazandırılması gereken beceridir. Harita okuryazarlığı coğrafya disiplini için birincil çalışmalardan bir tanesidir. Coğrafyanın yeryüzü mekânının bilgisi olması ve insanların bu mekânı tanımak istemesi, Coğrafya disiplinin ilk tanımlarında harita odaklı olması

bunun kanıtıdır. (Demiralp, 2006, s.328). Harita okuryazarlığı, öğrencilerin haritalar üzerindeki sembol ve şekilleri, coğrafi yön, konum ve kavramların öğretilmesinde en önemli beceridir (Demiralp, 2006, s.330). Sosyal Bilgilerde verilen harita okuryazarlığı ile ortaöğretim coğrafya disiplinin temel becerisi öğrenciye kazandırılmaya çalışılmaktadır. Burada da yer alan beceri sınıflar düzeyinde, 4.sınıfta haritanın temel unsurlarını öğrenen öğrenci fiziki harita yer alan temel kavramları öğrenmesi sağlanır. 5.sınıf düzeyinde öğrenciye haritanın ana unsurları, özellikleri ve farklı harita çeşitleri bilgisi verilir. 6.sınıfta harita üzerinde Türkiye'nin coğrafi konumu ve dünyada bulunduğu konumu kavratılır. Ortaokul düzeyinde öğrencilerin harita üzerindeki renkler, işaretlilerden ve harita üzerindeki sembollerin anlamlarının öğrenilmesi sağlamaktadır (Akengin, Tuncel, Cendek, 2016, s.62). Harita okuma becerisiyle öğretimde verilmek istenen bazı bilgiler daha basit ve karmaşıklıktan uzak verilmesini de sağlamaktadır (Şahin, 2012, s.9). Coğrafi sorgulamada öğrenciler, haritaya yönelik coğrafi sorular sorup, bilgi edinebilir, ayrıca farklı harita içerikleriyle bilgileri analiz edip coğrafi durumları açıklayabilir. Coğrafi bilgileri (Çeşitli yeryüzü şekilleri, tarımsal ürünlerin dağılışı, iklim tipleri, ulaşım(Gülüm, Torun, 2009, s.7)),içeren haritalar bilgiyi organize etmede en önemli araçlardan biridir (Kızılçaoğlu, 2007, s.344).

Öğrencilerin yaş ve bilişsel düzeyleri göz önünde bulundurarak temel bilgilerin yanında kroki çizme ve basit düzeyde harita içerikleri oluşturulması sağlanması Harita okuryazarlığı becerisini kazanmasında önemlidir (Kızılçaoğlu, 2007, s.345)

4.6.1.4. Kanıt Kullanma

Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan bu beceri tezin çalışma alanı olan öğrenme alanında yer almamaktadır. Bu beceriyle özellikle bu öğrenme alanında iklimsel olayların sunumunda ve afetlerin sebep ve sonuçlarında kullanılır (Ünlü,2011, s.2159). Ortaokul öğrencisinden beklenen kanıtlar bilimsel anlatımdan ziyade olay ve olguların sebeplerini açıklayabilecek verilere ulaşılmasıdır.

4.6.1.5. Konum Analizi

Coğrafya odaklı alanlarda konum analizi becerisi ise öğrenciler ilk ve ortaokul kısmında bulunduğu coğrafi mekânı bir bütün olarak değerlendirir. Coğrafi manada başta yerleşme

olmak üzer, her türlü ekonomik faaliyetler vb. durumlarda konum analizleri yapmasını sağlamaktadır. Öğrencilerin konum analizi becerisiyle aynı zamanda Mekânı Algılama becerisini daha çabuk algılamasını sağlayacaktır. Çünkü Konum aynı zamanda coğrafya da lokasyon olarak da ele alınır, farklı lokasyonlar + coğrafi mekân= Konum Analizi + Mekânı Algılamadır (Arild Holt-Jensen “Çev.; Bekarğolu, Anlı, Turut, Tuysuz, , 2009, s.15). Böylece öğrenciler sebep ve sonuç ilişkilerini kurmasını, olayların bir bütün halde ele alması daha da basitleşmiş olacaktır (Çağlayantaş,2008, s.17).

4.6.1.6. Mekânı Algılama

Mekânı algılama becerisi içerik olarak çok zengin ve çeşitlidir. Mekânda meydana gelen her türlü olay ve olguları konu alsa da (Öcal, 2014, s.275). Öğretim programında öğrencilerin yaşadığı çevreyi doğru bir şekilde tanımladığı ve bulunduğu çevreye uyum sağladığı beceridir. Böylece öğrenci bulunduğu mekânın sınırlarını, bilir ve ona göre zihinsel bir anlamlandırma gerçekleştirmeye çalışır (Güneş, 2016, s.23). Mekan ve mekânsal ilişkileri ele alarak mekânsal farklılıkların ((Arild Holt-Jensen “Çev.; Bekarğolu, Anlı, Turut, Tuysuz, 2009, s.12) analizlerini yapmasına olanak tanır (Kocalar, 2017, s.96). Mekânın çok boyutluluğu, sürekliliği ve değişimi de göz önüne alındığında bu becerinin bazı becerileri de kapsadığı da görülmektedir (Ünlü, Yıldırım, 2017, s.16). Mekânsal algılama, mekânsal bilişin de ilk basamağıdır, öğrenciler böylece bilgi ve becerilerini zihinsel kodlamalarıyla farklı bir mekânda da bu bilgiyi kullanmasını sağlar (Sever, 2015, s.11). Aynı zamanda var olan mekânın nüfus, ekonomik faaliyetler ve doğal yapı ile ilişkisini de anlamasını sağlar (Öcal, 2014, s.269). Sosyal Bilgiler dersi tarih, kültür ve coğrafya vb. farklı mekânları kendi alanları kapsamında insan-mekân eğitimini kendi yapısında birleştirerek vermektedir (Akengin, Ersoy, 2015, s.19).

4.6.1.7. Problemi Çözme

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer almayan becerilerden bir taneside Problem Çözme becerisidir. Her türlü sonunun çözümünde düşünmenin ilk koşulu problemi çözme beceresidir. Bireyleri, hedeflerine ulaşmasını engelleyen her türlü olumsuzluklarla başa çıkması için en iyi yolu bulması gerekmektedir (Kaya, 2014, s.150). Bu beceride öğrenci diğer becerilerle işbirliği içerisinde olup probleme karşı araştırma yapması, problemi tanımlayıp sınıflandırması ve buna karşı veri kaynaklarını

topladıktan sonra bunlara karşı alternatifler üretip karar vermesidir (Gelen, 2011, s.87).

4.6.1.8. Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama

‘‘Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama’’ coğrafi analizlerin ayrılmaz unsurlarındandır (Demiralp, 2006, s.329), gerek yorumla gerekse çizme kısmında öğrenciler konunun görselleştirmesi (Tablo ve grafiklerde yer alan şekiller açısından, rakamları çeşitli şekillerde verilmesi konunun kolayca öğrenilmesini sağlar(Şahin, Gençtürk, Budanur, 2007, s.294). Görsel simgelerle oluşturulan tablo ve grafiklerle veriler arasındaki ilişkilerin yansıtılması, karmaşık olan veri yığınlarının daha rahat ve hızlı bir şekilde yorumlanmasını ve anlaşılmasını da sağlayacaktır (Oruç, Akgün, 2010, s.52). Karmaşık verilerin rahatlıkla okumasını sağlamanın yanında olay ve durumların birbirini etkileme düzeylerini ve zamanla olayların veya durumların geçirdiği değişimleri de öğrenmesini de sağlar (Akın, Köse, 2011, s.26).

4.6.1.9. Araştırma

Her hangi bir durumda problem çözmek için yapılan basamaklarından biride araştırmadır (Doğanay, 2012, s.170). Araştırma becerisi sadece problem çözmek için değil aynı zamanda farklı bilgilere de ulaşmak için yapılan bir gereksinimdir.

4.6.1.10. Değişim ve Sürekliliği Algılama

Doğada her olay ve olgu birbirini devamı veya birbiriyle ilişki içerisinde yürümektedir. Bu süreçte zaman zaman doğal dengede değişim meydana geldiği gibi insanoğlu da bu değişime olumlu ve olumsuz yönde müdahalelerde bulunmaktadır (Kılınç, 2011, s.185). Bu müdahaleler sonucunda öğrenciler bu beceriyle değişim yâda sürekliliğin devamlı bir süreç olduğunu kavrar (Şeyihoğlu, Uzunöz, 2012, s.32), bu süreçteki değişim ve gelişimi fark ederek coğrafi mekânın yapısını da anlar (Ünlü, 2011, s.2159).

4.6.1.11. Eleştirel Düşünme

Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan yirmi yedi beceriden biride Eleştirel

düşünmedir. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer almayan bu beceri her öğrenme alanı için temel bir beceridir. Eleştirel düşünme bütün disiplinleri gelişimi ve ilerlemesi için önemli bir basamaktır. Her öğrenme başmağında çıkarım yapma, analizlerde bulunma ve karar verme noktasında önemlidir (Demiralp, 2006, s.329) Eleştirel düşünceyle öğrenciler, önceden deneyimlediği, bilgileri ele alıp farklı görüş ve bilgileri karşılaştırarak ortak bir yargıya varma ve varılan yargı ile sorunlara veya olaylara farklı bakış açılarından bakarak olayların veya durumları bir bütün halde görmesini sağlamaktır (Gelen, 2011, s.86).

4.6.1.12. Yenilikçi Düşünme

Her türlü olaylar ve durumlar karşısında orijinal fikirler öne sürme, yapılmamışları yapma ve yeni fikir, ürün, nesne üretmedir. Yenilikçi düşünme öğrencilerin “Nasıl farklı bir yol daha denebilir?” Sorusuna denk gelebilir. Öğrenci böylece zihinsel süreçlerini aktif kullanır. Yenilikçi düşünme öğrencilerin konuyla ilgili zihinsel analizler yaptığı ve zihinsel olarak farklı süreçlerdeki sonuçlarında ele aldığı bir beceridir (Gelen, 2011, s.87).

4.6.1.13.Zaman Ve Kronolojii Algilama:

Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrenciler “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında bu beceri ile yıllar, mevsimler ve günlük olaylar arasında zamansal algılamayı fark etmiş olurlar (Şahin, 2012, s.13). Coğrafi mekânlarda meydana gelen olayların (Şimşek, 2015, s.94) yanı sıra olayları kronolojik olarak sıralamanın, coğrafi mekânda meydana gelen uygarlıkların gelişimlerinde uygarlıkları kronolojik olarakda ele alınması bilgi karmaşıklığının giderilmesini sağlayacak bir beceridir (Sarı, 2014, s.130). Böylece öğrenciler geçmişteki durumlarla geleceğe karşı bir yorumlamada bulanabilirler (Demircioğlu, Akengin, 2012, s.188).

Unutulmaması gereken en önemli unsur Sosyal Bilgiler öğretim programı ilk ve orta öğretimde birçok disiplinin temel öğretim basamağı ve birçok bilim dalına girişte anahtar rolünü üstlenmektedir. Her Öğretim basamağı bireyi hayata daha iyi hazırlamak için bir birini tamamlayan bir bütünün parçalarını teşkil etmektedir.

4.7. İlgili Araştırmalar

Özünal (2016), “Sosyal Bilgilerdeki Coğrafya Konularının Kavratılmasına Yönelik Uygulamalar, Sorun Ve Öneriler” isimli makalede, Sosyal Bilgilerdeki coğrafya konularının kavratılması için uygulanan etkinliklerde karşılaşılan sorunlar ve sorunlara sunulabilecek önerilerin neler olduğunu araştırmıştır. Çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin ders kitaplarını esas aldığına, coğrafya konularının öğretiminde yaşanan sorunları ise ihtiyaçlar kapsamında ailelerin ekonomik yapısı, sınav sistemimdeki, değişiklikler ve medyadaki olumsuz etmenler olarak ifade etmiştir.

Kızılcıaoğlu (2006), “İlköğretimin Birinci Kademesinde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi” adlı makalesinde ilköğretim basamağında yer alan hayat bilgisi ile fen bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretim programları içerisinde hangi coğrafya konularının yer aldığını araştırmıştır. Bunun yanında kazanım ve becerileri ele alan araştırmacı ilköğretim sonunda öğrencilerin sahip olduğu becerileri araştırmıştır. Öğretim programlarının uygulanmasında öğretmenlerin sadece kitaplardaki etkinliklerle yetinmeyip farklı etkinlikler üretmesi gerektiği üzerinde durmuştur.

Uğurlu ve Aladağ (2015), “Mekânsal Düşünmenin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Yeri Ve Öğretmenlerin Bu Beceri Hakkındaki Görüşleri” bu makalede Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan mekânsal düşünmenin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bakış açısıyla değerlendirmesini ele almıştır. Nitel araştırma yöntemleri kullanılan makalede Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mekânsal düşünmede en çok harita basılı materyalleri çok kullandığı ve yöntem olarak öğretmenlerin anlatım, soru- cevap ve örnek vermeyi kullandığını belirtmiştir.

Gökçe ve Öztürk (2013) “İlköğretim Öğrencilerinin Coğrafya Bilimi Konularına İlişkin Algıları” adlı makalelerinde ilköğretim hayat bilgisi, Sosyal Bilgiler ve fen bilimleri programlarında yer alan coğrafya konularına ilişkin öğrenci algılarını belirlemeye çalışmıştır. Tarama modeli kullanılan araştırmada öğrenciler, arasındaki algıları “fiziki ve beşeri coğrafya açısından ele alan görüş” ve “yer açısından ele alan görüş” en baskın görüşler olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca öğrenciler arasında konulara ilişkin İnsan çevre ilişkisi açısından ele alınan görüşün düşük olduğunu vurgulamıştır.

Gelen (2011) “Sosyal Bilgiler Programındaki Düşünme ile İlgili Bazı Ortak Becerilerin

Kazanılma Düzeyinin Belirlenmesi” çalışmasında dördüncü ve beşinci sınıfta okuyan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki düşünme becerilerini belirlemeyi ve dersi veren öğretmenlerin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Betimsel çalışmada araştırmacı öğretmenlerin kendini yeterli gördüğünü öğrencilerin ise becerileri kazanmada kendilerini yeterli görmediği sonucuna ulaşmıştır.

Catling (2015) ‘İlköğretimde Coğrafya Önemlidir!’ adlı makalede yazar coğrafyanın ilköğretimde coğrafya eğitiminin gerekliliğini konusunda görüşlerini bildirmiştir. Coğrafyanın öğrencilere zorunlu eğitime başlandığı andan itibaren verilmesi gerekliliği üzerinde duran araştırmacı, coğrafyanın konu tabanlı olarak bütünleşik veya Sosyal Bilgiler öğretim programlarında planlanmasının gerekliliğinin bir bilinç oluşturduğunu belirtmiştir.

Topçu (2013) “Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Kazanımlarının Gerçekleştirilmesinde Öğretmenlerin Tercih Ettiği Yöntemler” adlı çalışmada araştırmacı Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya dersine ilişkin kazanımların verilmesinde öğretmenlerin tercih ettiği yöntemleri ve gerekçelerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Nitel araştırma deseninin kullanıldığı çalışmada, okulların sosyo-ekonomik durumu, öğretmenlerin mezun olduğu bölümler öğretmenlerinin yöntem seçiminde etkili olduğu sonucuna varmıştır.

Öztürk (2015), “ Değişen Dünyada Coğrafya Eğitimi” adlı makalede değişen dünya koşullarında coğrafya eğitiminin etkin vatandaş yetiştirmedeki rolünü felsefi ve geniş ölçekte ele almıştır. Sonuç olarak coğrafya eğitiminde öğrencilerin mekânı doğru şekilde algılamasının doğru kavramsallaştırmaya bağlı olduğu ve bu nedenle coğrafya eğitiminin temel temasının mekân olduğunu belirtmiştir

Taşkıran, Baş ve Bulut (2016) “ Sosyal Bilgiler Dersinin Kendine Özgü Becerilerinin Kazandırılma Düzeyi” adlı makalede araştırmacılar, Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan Sosyal Bilgilere özgü becerilerin kazandırılma düzeylerine ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlanmıştır. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmanın sonucunda, öğretmenlerinin, becerilerin kazandırılmasında kendilerini yeterli gördükleri sonucuna ulaşmışlardır.

Hüseyin Erol (2016), “Ortaokul 5.,6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programı Ve Ders Kitaplarının Coğrafya Okuryazarlığı Açısından Değerlendirilmesi” isimli makalede beş, altı ve yedinci sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının coğrafya

okuryazarlık becerisini geliştirmek amacıyla içeriği belirlemeye çalışılmıştır. Çalışma da nitel araştırma yönteminden doküman analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda en fazla konuya 6.sınıfta, en azda 7.sınıf da yer verildiğini ifade etmiştir.

Zühal Ertuğrul (2008), ‘‘İlköğretim 6.sınıf ğrencilerinin Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Tespiti’’ adlı tez çalışmasında altıncı sınıf Sosyal Bilgiler ğretim programında yer alan harita ve küre kullanım becerilerinin yeterlilikleri ne ölçüde olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan tezde tarama tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın alt sorunlarına karşı t-testi ve tek yönlü varyans analizide yapılan tezde araştırmacı, öğrencilerin araştırma konusu olan harita ve küre kullanım becerilerinden % 40 oranında becerileri kazandıkları sonucuna varmıştır. Ayrıca en fazla kazanılan beceri % 74 oranında harita yorumlama becerisi olduğu da vurgulanmıştır. Araştırmacı tez çalışmasında bunlarla birlikte becerilerin kazanım seviyesinde cinsiyetler arasında fark olmadığı ve özel okulların devlet okullarından daha başarılı olduğunu da belirtmiştir.

Hüseyin Safi (2010), ‘‘Sosyal Bilgiler ğretim Programında Yer Alan Mekânı Algılama Becerisinin Geliştirilmesi Hakkında ğretmen Görüşleri’’ adlı tezinde Antalya merkezde görev yapmakta olan 148 Sosyal Bilgiler ğretmeni ile yapılan görüşmeler, nitel ve nicel olarak analiz edilmiş. Araştırma sonucunda öğretmenlerin ‘‘mekânı algılama becerisi’’ kavramı hakkında yeterli bilgiye sahip olduğu sonucuna varmıştır fakat geliştirilmesi konusunda özellikle okullardaki teknik yetersizlikler ve çeşitli şatlardan dolayı mekânı algılama becerisinin geliştirilmesi konusunda sorunlar yaşandığı sonucuna varmıştır

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama teknik ve araçlarını ile elde edilen verilerin nasıl analiz edileceği ile ilgili bilgiler verilecek ve uygulama için tasarlanan çalışma planı sunulacaktır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafi becerilerin kazandırılması amacıyla Sosyal Bilgiler öğretimi alanında yol açacağı yenilikler ve değişimler incelendiğinden nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması desenine göre modellenmiştir. Eylem araştırması,

“bir okulda çalışan yönetici, öğretmen, eğitim uzmanı veya diğer tür kuruluşlarda çalışan mühendis, yönetici, planlamacı, insan kaynakları uzmanı gibi bizzat uygulamanın içinde olan bir uygulayıcının doğrudan kendisinin ya da bir araştırmacı ile birlikte gerçekleştirdiği ve uygulama sürecine ilişkin sorunların ortaya çıkarılması ya da hâlihazırda ortaya çıkmış bir sorunu anlama ve çözmeye yönelik sistematik veri toplamayı ve analiz etmeyi içeren bir araştırma yaklaşımıdır” (Yıldırım, Şimşek, 2016, s.310).

Mills’e göre ise, ‘araştırmacı öğretmenler’ tarafından kullanılan eylem araştırmasında, öğretmenlerin öğretim yöntemleri ve öğrencilerin nasıl öğrendikleri gibi konularda bilgi toplanır ve toplanan bilgiler doğrultusunda yeni eğitim uygulamaları geliştirmek, öğrencilerin başarısını artırmak gibi hedeflere ulaşılabilir (2010, akt. Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015, s.263). Amaçları eylem araştırmasına uygunluk taşıyan bu araştırmada, araştırmayı yapan aynı zamanda uygulayıcı durumundaki öğretmendir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda, araştırmada özgürleştirici/ geliştirici/ eleştirel eylem araştırması tercih edilmiştir. Bu eylem araştırması türünde, araştırmacı, süreçte elde ettiği bilgi, beceri ve deneyimler doğrultusunda, öğretim sürecini ve kendi rolünü eleştirel bir gözle değerlendirebilecek, kuramsal bilgi ile uygulamayı bütünleştirme imkânı yakalayabilecek, alanında uygulamaya dair sorunları giderme veya geleceğe

yönelik fikirler geliştirme noktasında kendi görüşlerini ortaya koyabilecektir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.308).

Eylem araştırması genel olarak nitel araştırmalar içerisinde görülmekle birlikte, araştırmada daha fazla veri elde etmek için hem nitel hem de nicel yöntem ve tekniklerinden faydalanarak veri çeşitliliği sağlanabilir (Kock, 1997, s.75). Burada amaç araştırma sonuçlarını destekleyecek veriler arasında ortak değerlerin ele alınmasını sağlayacaktır (Kuzu, 2007, s.428). Eylem araştırmasının yanında araştırmada grubun uygulama öncesi ve sonrası uygulamanın ne derecede etkili olduğunu görmek için başarı testi uygulanmış olup grubun başarı durumları da analiz edilmiştir.

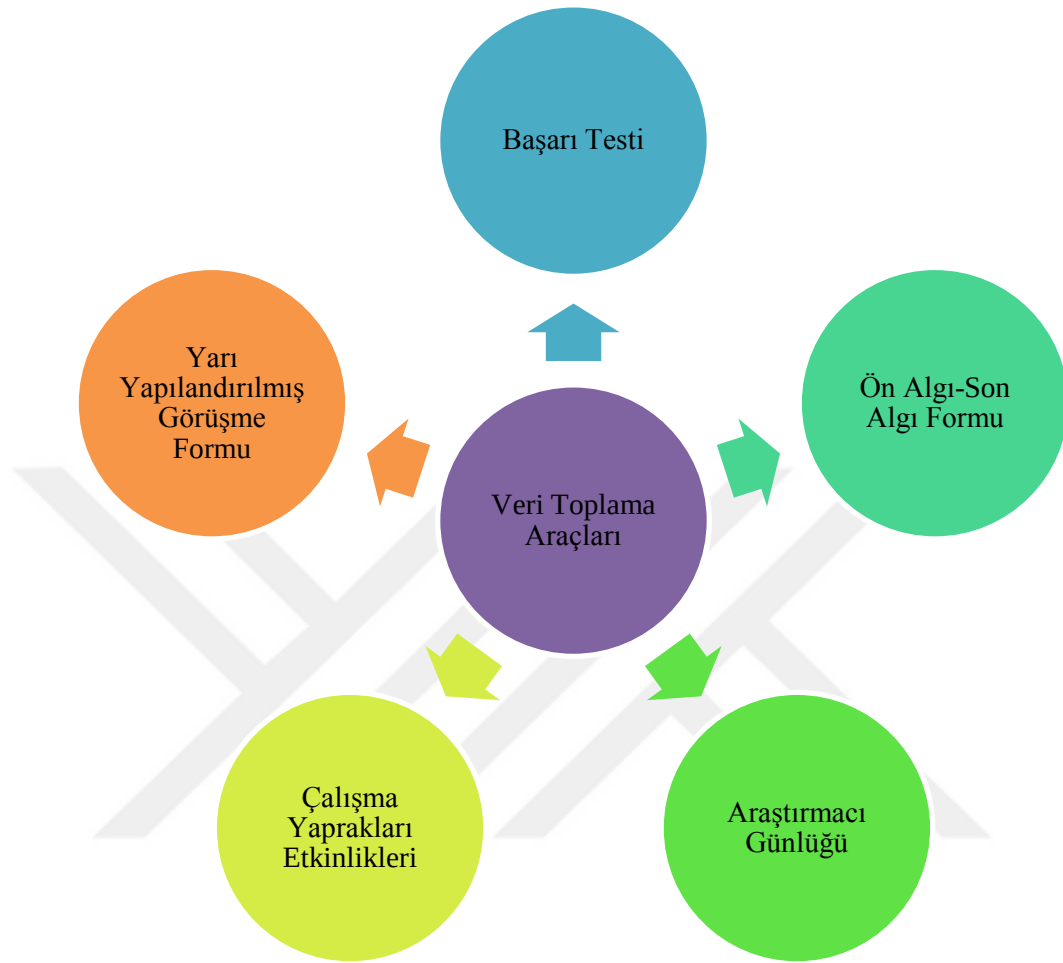
3.2. Çalışma Grubu

Bu uygulama 2017-2018 eğitim öğretim yılında İzmir ilinin Konak ilçesinde seçilen bir devlet ortaokulunda 5. Sınıf toplam 16 öğrencinden oluşan, bir gruba gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan coğrafi becerilerin geliştirilmesi üzerinde durulacaktır.

3.3. Veri Toplama Teknik Ve Araçları

Etkinlik uygulamalarında birbirinden farklı kazanımlar ve beceriler olduğundan tek bir veri toplama aracı yerine çoklu veri toplama yöntem ve tekniklerinin kullanılmasını gerekli kılmıştır. Bu açıdan, farklı veri toplama araçlarından yararlanmanın, araştırılan konuyu birçok boyutuyla ortaya koyan nitelikli bir eylem araştırması yapılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Uygulama süresince kullanılan veri toplama araçları Şekilde 3.1 gösterilmiştir.

Şekil 3.1, Uygulamada Kullanılan Veri Toplama Araçları Gösterilmektedir.

Şekil 3.1. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

3.3.1. Nicel Veri Toplama Araçları

3.3.1.1. Başarı Testi

Uygulamanın etkililiğini ölçmek amacıyla öğrenciler için uygulama öncesi ve sonrası uygulamak için ön test ve son test soruları hazırlanacaktır. Elde edilen veriler nicel analiz yöntemlerinden ilişkili ölçümler için t testinden yararlanılarak analizler yapılacaktır.

3.3.2 Nitel Veri Toplama Araçları

3.3.2.1. Ön Algı-Son Algı Formları

Nitel araştırma kısmında eylem araştırması yöntemine başvurulacaktır. Eylem araştırması yönteminde veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından

hazırlanan 2N Formları (Ne Biliyordum Ne Öğrendim), kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan ön algı anketi “Ne Biliyorum” ve son algı anketi “Ne Öğrendim” şeklinde adlandırılmıştır. Uygulama sonunda uygulanan son algı formunda yer alan sorular, ön algı formunda yer alan sorularla birebir aynıdır. Ön algı ve son algı formlarının her ikisine toplamda 16 öğrenci katılmıştır. Ön algı ve son algı formlarının sonuçlarının değerlendirilmesi ve verilerin daha hızlı bir şekilde analiz edilmesi edilebilmesi ve araştırma etiğine uygun olarak kimlik gizliliğini sağlamak amacıyla öğrencilere Ö1, Ö2 şeklinde kod isimler verilmiştir. Öğrencilerin ön algı anketini cevaplayabilmeleri için uygulama öncesinde uygulama süresi dışında 40 dakikadan oluşan bir ders süresi tanınmıştır. Uygulama sonunda öğrencilerin son algılarını kontrol etmek için veri toplama süresi tamamlanmasıyla birlikte yine uygulama süresi dışında 40 dakikalık bir ders sürecinde doldurmuşlardır. Gerek ön algı gerek son algı uygulanması aşamasında öğrencilere doldurdukları formun bir sınav olmadığı ve herhangi bir notlandırılma olmayacağı, sorulara rahat ve istedikleri şekilde cevaplar yazabilecekleri açıklaması yapılmıştır.

3.3.2.2. Etkinlik Çalışma Yaprakları

Uygulamayı gerçekleştirmek amacıyla, kazanımlar doğrultusunda etkinlikler ve etkinlik çalışma yaprakları hazırlanmıştır. Etkinlikler hazırlanırken öğretim programındaki yer alan 5 kazanım dikkate alınmış ve her bir kazanım için ortalama 7-8 etkinlik düzenlenmiştir. Etkinlik çalışma yapraklarının hazırlanmasında uzman görüşleri alınmıştır.

Uzman görüşleri doğrultusunda, çalışma yapraklarında yer alan açıklama yönergeleri öğrencilerin anlayabileceği şekilde sadeleştirilmiştir. Uygulama sürecinde öğrencilere dağıtılan etkinlik çalışma yaprakları, öğrenciler tarafından tamamlandıktan sonra gönüllülük esasına göre sınıfta sunulmuştur. Etkinlik çalışma yapraklarının değerlendirilmesi amacıyla tüm etkinlikleri kapsayan etkinlik değerlendirme rubrik’i hazırlanmıştır. Hazırlanan etkinlik çalışma yapraklarının kapsadığı beceri ve kazanım Tablo 3.3.2.2. de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 3.3.2.2. Yapılan Etkinliklerin Kazanım Ve Beceri Kapsamları

Kazanım	Etkinlik İsmi	Beceri
Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.	Renkler	Harita Okuryazarlığı
	Haritalarda Konuşur	Harita Okuryazarlığı
		Konum Analizi
	Farklı Boyuttaki Haritalar	Harita Okuryazarlığı
	Coğrafi Şekilleri Tanımlıyorum	Gözlem
	Bölgemizi Tanıyoruz	Araştırma
	Ülkemiz	Araştırma
	Oyun Hamurum	Mekânı Algılama
Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.	Uygun Zaman: Hava Durumunu Takip Ediyorum	Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama
		Problemi Çözme
	İklimleri Tanıyorum	Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama
	İklim Mi? Hava Durumu Mu?	Kanıt Kullanma
	Tarımsal Destek	Yenilikçi Düşünme
		Araştırma
	Grafikler Ne Diyor?	Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama
	Görselleri İlişkilendiriyorum	Eleştirel Düşünme
	Turist Rehberi	Yenilikçi Düşünme
	Resimler Ne Anlatıyor?	Gözlem

Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.	Nüfus Haritasını Yorumluyoruz	Harita Okuryazarlığı
	Röportaj Yapıyorum	Mekânı Algılama
	İller	Değişim ve Sürekliliği Algılama
	Neden Farklı?	Mekânı Algılama
	5Kelime	Yenilikçi Düşünme
	İstanbul	Mekânı Algılama
	Köyden Şehre	Eleştirel Düşünme
	İzmir'in Tarihsel Değişimi	Zaman Ve Kronolojiyi Algılama
	Bulunduğum Yer	Mekânı Algılama
	Şehrimizi Tasarlıyoruz	Mekânı Algılama
		Eleştirel Düşünme
Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.	Haber Çözümlüyoruz	Problemi Çözme
	Doğal Afetler	Harita Okuryazarlığı
	Deprem Haritasındaki Yer	Konum Analizi
	Önemli Kuruluşlar: İnceliyorum	Araştırma
	Cümle Tamamlama	Yenilikçi Düşünme
	Bilgilendirici Poster Hazırlama	Yenilikçi Düşünme
	Akıllı İşaretler	Yenilikçi Düşünme
	Vatandaşlık Görevim	Çevre Okuryazarlığı
Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar	Afiş Tasarlıyorum	Yenilikçi Düşünme
	Haberimi Yazıyorum	Eleştirel Düşünme
	Deprem Anıları	Problemi Çözme
	Bizi Nasıl Bir Dünya Bekliyor?	Zaman Ve Kronolojiyi Algılama
		Değişim ve Sürekliliği Algılama

3.3.2.3.Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşme, bireylerden belli konu veya konularda bireylerin sahip olduğu duygu ve düşüncelerini alma olarak ifade edilebilir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı hazırladığı sorular üzerinde düzenleme ve düzeltmeler yapabilmektedir (Sönmez, Alacapınar, s.153).Bu Amaçla Görüşme tekniklerinden “Yarı Yapılandırılmış” görüşme tekniğinden yararlanılarak öğrencilerin uygulamaya karşı duygu ve düşünceleri ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Görüşmeler öğrencilerle bireysel olarak yapılmış olup, gerekli izinlerle görüşmeler dijital ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Analiz aşamasında ses kayıtları metne dönüştürülerek incelenecektir.

3.3.2.4.Araştırmacı Günlüğü

Araştırmacı uygulama boyunca günlük notlar tutmuştur. Ders sonunda uygulama boyunca yaşanan olumlu ve olumsuz durumlar ve bu durumların çözümleri için izlenen yollar not edilmiştir. Uygulama sonunda araştırmacı günlüğü de değerlendirilmiştir.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada veri toplama aracı olarak etkinlik çalışma yaprakları, öğrenci / araştırmacı günlükleri ve ön algı ve son algı formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Elde edilen bilgiler araştırmada uygun görülen yerlere karşılaştırmalı olarak yerleştirilmiştir. Araştırmacının verileri analiz etmesinin ardından analiz sonuçlarının güvenilirliğini test etmek amacıyla sonuçlar bir uzman tarafından tekrar değerlendirilmiştir.

Yapılan çalışmanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla aynı dokümanlar farklı zaman dilimlerinde araştırmacılara verilir ve aralarındaki ilişkiye bakılır. Verilen dokümanlar arasında her biri arasındaki uzlaşma belirlenir. Bu da araştırmacılar arasındaki güvenilirliği ifade etmektedir. Güvenirlik değeri aşağıda verilen formülle hesaplanmaktadır ve %70 üzerinde bulunan sonuçlar araştırmanın güvenilirliğini sağlamış olarak kabul edilmektedir (Tavşancıl ve Aslan’dan Aktaran; Çolak, 2015).

Şekil 3.4.1. ‘de güvenirlilik hesaplanırken yararlanılan formül verilmiştir. Her bir veri toplama aracı için ayrıca güvenirlilik hesaplanmış, bulunan sonuçlar veri toplama araçlarına dair alt başlıklarda açıklanmıştır.

$$\text{Güvenirlilik: } \frac{\text{Uzmanlaşma Sayısı}}{\text{Uzmanlaşma} + \text{Uzmanlaşma Sayısı}}$$

Şekil 3.4.1. Nitel Araştırmalarda Güvenirlilik Hesaplama Formülü

3.4.1. Başarı Testi Veri Analizi

Uygulama öncesinde ve uygulama sonrasında öğrenci gruplarına araştırmacı tarafından geliştirilen başarı testi uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından 25 soru olarak hazırlanan ve farklı kaynaklardan da desteklenen testte uzman görüşleri doğrultusunda soru sayısı 20 olarak belirlenmiştir. Soru sayısı ve uygulama alanında yer alan kazanımlar soru dağılımları eşit tutulmuştur. Uzman görüşleri sonrasında yapılan düzenlemelerle ön uygulama testi uygulanmıştır. Uygulama sonrası içinde uygulanan başarı testiyle aradaki fark gözlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen Başarı testi sonuçları için doğru olanlar '1' yanlış olanlar '0' puanları verilerek KR_{20} güvenirlilik katsayıları hesaplanmaya çalışılmıştır. Grubun başarı testi ön test ve son test puanlarını kendi içinde karşılaştırmak için Bağımlı Örneklem t testi kullanılmıştır.

3.4.2. Ön ve Son Algı Formlarının Veri Analizi

Ön algı anketi ve son algı formuna katılan öğrencilere Ö1, Ö2, Ö3 olarak belirtilmiştir. Uygulamada elde edilen veriler kodlanmıştır. Bu kodlamalardan hareketle alt boyutlar ve ana kategoriler oluşturularak elde edilen veriler içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Araştırmada güvenirliliği artırmak adına bazı öğrencilerin cevapladığı sorulardan kesitler doğrudan alıntı olarak araştırmada kullanılmaya çalışılmıştır. Araştırmada güvenirliliği sağlamak amacıyla ön algı ve son algı formları farklı bir araştırmacı tarafından da değerlendirilerek güvenirlilik katsayıları hesaplanmıştır. Ulaşılan güvenirlilik katsayısı sonuçları Tablo 3.4.2.1'de verilmiştir.

Tablo 3.4.2. Ön Algı Anketi ve Son Algı Anketi Güvenirlilik Katsayısı Oranları

Ön Algı ve Son Algı Anketi	Güvenirlilik Değerleri
Ön Algı	0,80
Son Algı	0,85

Tablo 3.4.2’ de görüldüğü gibi ikinci bir araştırmacı tarafından yapılan değerlendirme sonucunda güvenirlik katsayılarının 0.70’ten yüksek çıkması araştırmanın güvenirliği açısından önem arz etmektedir.

3.4.3. Etkinlik Çalışma Yapraklarının Veri Analizi

Uygulamanın etkililiğini incelemek amacıyla hazırlanan etkinliklerin incelenmesi ve etkinliklerin öğrenciler tarafından gerçekleştirilme düzeylerini tespit etmek için değerlendirme Rubriği geliştirilmiştir.

		1	2	3	4	5
KONU BİLGİSİ	<i>Konu Bilgisini Kullanma</i>	Konuyla ilgili yer alan soruları cevaplayamamıştır; bilgiyi kavrayamamıştır.	Konuyla ilgili sadece temel sorulara cevap verebilmiştir.	Konuyla ilgili sorulara cevap verebilmiş fakat yetersiz bilgi vermiştir.	Konuyla ilgili sorulara cevap vermiş ve yeterliydi.	Gerektiğinden daha fazla bilgi sunmuştur.
GRAFİKLER VE GÖRSEL YORUMLAMA	<i>Grafik Yorumlama</i>	Verilen grafiği yorumlayamamıştır.	Verilen grafikte temel unsurları ifade etmiştir.	Verilen grafiği yorumlamış fakat diğer unsurlarla ilişki kuramamıştır.	Grafiği yorumlayarak ilişkiyi anlamlandırmıştır.	Grafiği yorumlamış ve bütüncül yorumlarda yapmıştır.
	<i>Görsel Yorumlama</i>	Verilen görseli yorumlayamamıştır.	Verilen görseli sadece görünen şekilde yorumlamıştır.	Verilen görseli yorumlamış, fakat bağlantısız yorumlarda eklemiştir.	Verilen görseli yorumlamış ve yeterli bilgi verebilmiştir.	Verilen görseli yorumlamış ve görselde anlamsal uzantıları da çıkarabilmiştir.
İÇERİK OLUŞTURMA	<i>Görsel İçerik Oluşturma</i>	Görsel içerik oluşturamamıştır.	Görsel içerik konudan bağımsızdır.	Görsel içerik konuyla bağlantılıdır.	Görsel İçerik Bütünlük içermektedir.	Görsel içerik konuyla uyumlu ve konuyu kavratmaya yeterlidir.
	<i>Metinsel İçerik Oluşturma</i>	Metinsel içerik oluşturamamıştır.	Metinsel içerik verilen konudan bağımsızdır.	Metinsel içerik konuyla ilgili fakat kendi içerisinde uyumsuzdur.	Metinsel içerik konuyla uyumlu ve kendi içinde bütünlük oluşturmaktadır.	Metinsel içerik diğer içeriklerle bütünlük oluşturmuştur.
	<i>Bütüncül Organizasyon Oluşturma</i>	Bütüncül organizasyon oluşturamamıştır.	Bütüncül organizasyon oluşturmuş fakat anlamsızdır.	Bütüncül organizasyon oluşturmuştur ve anlamlandırmıştır.	Bütüncül organizasyon konuyu kapsamaktadır	Bütüncül organizasyon konuyu takviye edici düzeyde hazırlanmıştır.
PROBLEM ÇÖZME	<i>Gündelik Hayatta Kullanma</i>	Gündelik hayatta kullanamamıştır.	Gündelik hayatta kullanmış fakat eksiktir.	Gündelik hayatta kullanmış, konuyla uyumludur.	Gündelik hayatta kullanmış tam içerik yansıtmaktadır.	Gündelik hayatta kullanmış ayrıca diğer bilgilere yordamıştır.
	<i>Problemlere Farklı Çözüm Yolları Sunabilme</i>	Problemlere Farklı Çözüm Yolları Sunamamıştır.	Farklı çözüm yolları sunmuş fakat konu içerikten bağlantısızdır.	Farklı çözüm yolları sunmuş konu içeriğiyle uyumludur.	Farklı çözüm yolları sunmuş ve problemin çözüm yolları sıralamıştır.	Farklı çözüm yolları sunmuş ve problemi çözmüştür.

Tablo 3.4.3.1 Değerlendirme Rubriği

Ayrıca uygulama boyunca kullanılan etkinliklerin analizinin güvenilirliğini tespit etmek için, ikinci bir araştırmacı tarafından her bir etkinliğin çalışma yaprağı değerlendirilmiş ve her etkinlik için bir güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen güvenilirlik katsayıları Tablo 3.4.3.2’de verilmiştir

Tablo 3.4.3.2.Coğrafi Becerileri Geliştirilmesi Çerçevesinde Hazırlanan Çalışma Yaprakları Etkinliklerinin Güvenirlik Katsayısı Oranları

Etkinlik İsmi	Güvenirlik Değeri
Renkler	0,94
Haritalarda Konuşur	0,87
Farklı Boyuttaki Haritalar	0,92
Coğrafi Şekilleri Tanımlıyorum	0,84
Bölgemizi Tanıyoruz	0,90
Ülkemiz	0,88
Oyun Hamurum	0,95
Uygun Zaman: Hava Durumunu Takip Ediyorum	0,89
İklimleri Tanıyorum	0,83
İklim Mi? Hava Durumu Mu?	0,90
Tarımsal Destek	0,96
Grafikler Ne Diyor?	0,83
Görselleri İlişkilendiriyorum	0,93
Turist Rehberi	0,96
Resimler Ne Anlatıyor?	0,92
Nüfus Haritasını Yorumluyoruz	0,87
Röportaj Yapıyorum	0,85
İller	0,82
Neden Farklı?	0,80
5Kelime	0,88
İstanbul	0,85
Köyden Şehre	0,90
İzmir’in Tarihsel Değişimi	0,90
Bulunduğum Yer	0,87
Şehrimizi Tasarlıyoruz	0,97
Haber Çözümlüyoruz	0,88
Doğal Afetler	0,83
Deprem Haritasındaki Yer	0,85
Önemli Kuruluşlar: İnceliyorum	0,82
Cümle Tamamlama	0,87
Bilgilendirici Poster Hazırlama	0,90
Akıllı İşaretler	0,93
Vatandaşlık Görevim	0,85

Afiş Tasarlıyorum	0,94
Haberimi Yazıyorum	0,90
Deprem Anıları	0,86
Bizi Nasıl Bir Dünya Bekliyor?	0,93

Tablo 3.4.3.2'e göre bütün etkinliklerde güvenilirlik katsayıları 0,70'in üzerinde bulunmuştur. Bu açıdan etkinliklere yönelik yapılan değerlendirmelerin güvenilirliği sağlanmış ve etkinliklerin güvenilirlik düzeyinin uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Etkinliklerin hazırlanmasında uzman görüşleri alınmıştır. Uzman görüşü alınan kişiler Marmara Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde yer alan bir öğretim üyesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilgiler alanında yüksek lisans yapmış olan bir kişi ayrıca dört Sosyal Bilgiler Öğretmeni ve bir rehberlik öğretmenidir. Görüşü alınan kişiler etkinliklerin 5.sınıf düzeyine uygun olduğunu belirtmişlerdir.

4.4.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Veri Analizi

Elde edilen verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Yazıya geçirilen metinler baştan sona okunduktan sonra, öğrencilerin ifade ettikleri içerikler, kelime grupları ve bazı sorularda cümle öbekleri halinde değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler benzerlik ve farklılıkları ortaya konularak araştırma bulguları çıkarılmıştır.

4.4.5. Araştırmacı Günlüğü İçerik Analizi

Araştırmacı uygulama sürecinde günü güne kaydettiği notlarını, kavramsallaştırarak kategorilendirmiştir. Araştırmacı günlüklerinin analizi için belirlenen kategoriler “‘Etkinliklere katılım’”, ‘Uygulamada karşılaşılan sorunlar ve çözümleri’” gibi kategorilendirilmiştir. İkinci bir araştırmacıyla yapılan güvenilirlik katsayısı belirleme sonucunda güvenilirlik katsayısı 0.87 olarak belirlenmiştir.

3.6. Coğrafi Becerileri Geliştirilmesi Uygulama Süreci: İşlem Yolu

Araştırmacı tarafından belirlenen Coğrafi Becerileri Geliştirme uygulamalarının ve çalışma yapıları etkinliklerinin uygulanmasına yönelik bazı bilgiler verilmiştir. Araştırmanın uygulanması sırasında yapılan adımlar aşağıdaki şekil 3.6.1’de yer almaktadır.

Şekil 3.6.1. Coğrafi Becerileri Geliştirme Etkinliklerinin Uygulama Süreci İşlem Yolu

Sosyal Bilgiler dersi üç saat okutulmasından dolayı ders saati haftanın farklı günlerinde iki saat aynı gün arka arkaya işlenirken bir saatlik kısmı ise farklı bir günde yer almaktaydı. Uygulam planlamasıda bu doğrultuda planmış olup etkinlik uygulamaları bu doğrultuda programlanmıştır. Zaman ve süre aralığından dolayı bazı etkinliklerde, İncelem ve araştırma noktasında ev ödevleride verilmiştir. Ayrıca öğrencilere materyel ve malzeme noktasında önceden bilgilendirilerek süre kazanılmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

4.1. Ön Test- Son Test Başarı Testinden Elde Edilen Bulgular

Tablo 4. 1. 1. Başarı Testine Ait KR-20 Güvenirlik Katsayısı

Test	Madde Sayısı	KR-20
Başarı testi	20	0,75

Başarı testi için hesaplanan KR-20 güvenirlilik katsayısı 0,75 olarak bulunmuştur. Genel olarak, bu katsayının 0,70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2006). Bu çalışmada elde edilen değer başarı testinin güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermiştir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda, geliştirilen uygulama için öğrencilerin başarı durumlarını test etmek için uygulama grubunun Sosyal Bilgiler Dersi Başarı testi ön test ve son test puanları karşılaştırılarak incelenmiştir. Gerekli karşılaştırmalar yapılmadan önce testlerden elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği araştırılmıştır (Tablo 1).

Tablo 4.1.2 Başarı Testinden Elde Edilen Puan Dağılımının İncelenmesi

Test	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Değer	Sd	p	Değer	Sd	p
Başarı Ön Test	0,16	16	0,20	0,96	16	0,72
Başarı Son Test	0,11	16	0,20	0,97	16	0,80

Tablo 4.1.2 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler Dersi Başarı Testinden elde edilen puanların normal dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Normal dağılım varsayımı karşılandığından karşılaştırmalar için parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda, başarı testi ön test ve son test puanlarını karşılaştırmak için bağımlı örneklem t testi kullanılmıştır.

Araştırma verileri SPSS 25.0 kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada etki düzeyini belirlemek için Cohen d katsayıları hesaplanmıştır. Cohen d katsayısı için; $d \leq 0,2$ değerleri küçük, $0,2 < d < 0,8$ değerleri orta ve $d \geq 0,8$ değerleri ise geniş etki büyüklüğünü göstermektedir (Cohen, 1992).

Öğrencilerinin başarı testi ön-test son-test puanları arasında anlamlı bir farklılıklarının değerlendirilmesi için öğrencilerin başarı testinden almış olduğu ön test ve son test puanları karşılaştırılarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4.3'te yer almaktadır.

Tablo 4.1.3. Başarı Testi Ön Test ve Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

Test	N	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p	Cohen d
Ön Test	16	38,75	15,44	-20,91	15	<0,001	2,10
Son Test	16	72,50	16,73				

Tablo 4.1.3 incelendiğinde, öğrencilerin başarı testinden aldıkları ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($t=-20,91$; $Sd=15$; $p<0,001$). Öğrencilerin ön test puan ortalamalarına göre son test puan ortalamalarını belli bir miktar artırdığı gözlenmiştir. Bu sonuç, uygulanan ve coğrafi becerileri etkin bir şekilde kullanma olanağı sağlayan öğretim programının öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders başarısını artırmada etkili olduğunu göstermiştir. Uygulanan öğretim programı, Öğrencilerin ders başarıları üzerinde geniş düzeyde bir etkiye sahiptir.

4.2. Ön Algı- Son Algı Formundan Elde Edilen Bulgular

Ön algı ve Son Algı formunda elde edilen bulgular, formlarda yer alan sorular doğrultusunda sınıflandırılarak karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Tablo 4.2.1. 2N Formu İlk Sorusuna Yönelik Ön ve Son Algı Frekansları

<i>HARİTA NEDİR</i>	<i>Ön Algı</i>	<i>Son Algı</i>
	F	F
<i>Bilmiyorum</i>	12	-
<i>Deprem</i>	1	-
<i>Dünya Görüntüsü</i>	1	-
<i>Yer</i>	1	-
<i>Küçültülmüş şehir</i>	1	-
<i>Fiziki Harita</i>	-	5
<i>Dünya</i>	-	12
<i>Şehir</i>	-	3
<i>Renkler</i>	-	3
<i>Ölçek</i>	-	8
<i>Küçültülmüş</i>	-	11
<i>Bölgeler</i>	-	6
<i>Yön bulma</i>	-	3
<i>Kuş bakışı</i>	-	10
<i>Yer Şekli</i>	-	2
<i>Deprem Haritası</i>	-	3
<i>Tarım Haritası</i>	-	1
<i>Atlas</i>	-	4
<i>Coğrafya</i>	-	3
Toplam	16	74

Uygulamaya başlamadan önce sorulan ilk soruda öğrencilerin büyük bir kısmının harita kavramı hakkında bir bilgiye sahip olmadığı görülmektedir. Tablo 4.2.1 ‘e bakıldığında uygulama sonrası aynı kavramların kullanılma sıklığı, verilen cevap sayısı arttığı gibi haritayı farklı şekillerde de ifade ettikleri görülmektedir. Özellikle son kısımda tam harita tanımlaması olan ‘Kuş Bakışı’, ‘Ölçek’ ve ‘Küçültülmüş’ ifadeleri öğrenciler tarafından en fazla kullanılan terimler olduğu görülmektedir. Ö₁₀

2N formuna baktığımızda harita olması için gerekli olan şeyin ‘ölçek’ olduğu bilgisini vermiştir. Ö₈ ise tanımlaması içinde ‘lejant’ ifadesi yerine harita dili olarak tanımlaması, bu kelimenin okularda öğrencilere Türkçe karşılık olarak sunulmasından kaynaklanmaktadır. Araştırmanın kazanımları içerisinde yer alan harita bilgisi konusunda istenilen sonuca ulaşıldığı görülmektedir.

Ö₁₀:

Harita : Renklerin tanımını gösteren ölçek olması gerekir bu olmazsa harita olmaz

Ö₈:

Harita : Bir bölgenin kuş bakışı, çizilmiş katlı parçası ve Harita dili var

Ön algı ve son algılara bakıldığında öğrencilerin uygulama öncesi çok fazla bilgi sahibi olmazken uygulama sonunda öğrenciler konu hakkında gerekli bilgiye ulaştığı çıkan sonuçta görülmektedir. Ö₈ ve Ö₁₀ uygulama öncesinde ‘Bilmiyorum’ diye yazarken uygulama sonucunda yazdıkları yukarıda sunulmuştur.

Tablo 4.2.2. 2N Formu İkinci Sorusuna Yönelik Ön ve Son Algı Frekansları

<i>Yer Şekilleri Nelerdir?</i>		<i>Ön Algı</i>	<i>Son Algı</i>
		<i>F</i>	<i>F</i>
<i>Bilmiyorum</i>		6	-
<i>Dağ</i>		5	-
<i>Düz yer</i>		1	-
<i>Doğal</i>		2	-
<i>Anlamsız</i>	<i>Kirli Su</i>	1	-
	<i>Medeniyet</i>	2	-
	<i>Dürüstlük</i>	1	-
<i>Yer şekilleri</i>	<i>Dağ</i>	-	10
	<i>Yanardağ</i>	-	1
	<i>Ova</i>	-	7
	<i>Bayır</i>	-	2
	<i>Göl</i>	-	8
	<i>Deniz</i>	-	9
	<i>Okyanus</i>	-	5
	<i>Akarsu</i>	-	3
	<i>Plato</i>	-	10
	<i>Yüksek</i>	-	11
<i>Özellik</i>	<i>Düz</i>	-	9
	<i>Eğimli</i>	-	2
	<i>Engebeli</i>	-	1
	<i>Alçak yer</i>	-	7
	<i>Toprak Parçası</i>	-	1
<i>Toplam</i>		18	86

Tablo 4.2.2.'ye baktığımızda uygulama öncesinde öğrencilerin ikinci soruya yönelik 'Bilmiyorum' veya en çok ifade edilen 'Dağ' kavramını kullanmasının yanında yer şekli tanımı olmayan kavramları da kullandığı görülmektedir, uygulama sonunda aynı soruya yönelik öğrenciler, daha fazla yer şekillerini ifade ettikleri gibi yer şekillerinin özelliklerini de belirttikleri görülmektedir.

Ö₆:

Dağ: kendi çevresinden yüksek olan yer.

Ö₁:

Dağ: Yerden yüksek olan taş parçası (büyük)
Ova: Düz toprak parçası (büyük)

En çok ifade edilen yer şekilleri arasında ‘Dağ, Ova ve Plato’ yer alırken, yer şekilleri özellikler arasında ‘yüksek, düz veya alçak’ ifadelerinin yer alması kullanılan yer şekillerinin genel özellikleri arasında olduğu görülmektedir. Ayrıca tanımlamalar içinde Ö₁ şekillerin bulundukları alana göre daha büyük yapılar olduğuna da değinmiştir.

Tablo 4.2.3. 2N Formu Üçüncü Sorusuna Yönelik Ön ve Son Algı Frekansları

<i>İklim ve hava Durumu nedir?</i>		<i>Ön Algı</i>	<i>Son Algı</i>
		<i>F</i>	<i>F</i>
<i>İklim</i>	<i>Bilmiyorum</i>	9	-
	<i>Su</i>	1	-
	<i>Yıkıcı</i>	1	-
	<i>Afet</i>	1	-
	<i>Boş</i>	1	-
	<i>Çığ</i>	1	-
<i>Hava Durumu</i>	<i>Bilmiyorum</i>	8	-
	<i>Boş</i>	5	-
	<i>Yağmur</i>	2	-
<i>İklim</i>	<i>Dünya</i>	-	1
	<i>Uzun Süreli</i>	-	7
	<i>Karadeniz İklimi</i>	-	1
	<i>Kış</i>	-	3
	<i>Karasal İklim</i>	-	1
	<i>Akdeniz İklimi</i>	-	2
	<i>Kısa Süreli</i>	-	2
<i>Hava Durumu</i>	<i>Hava Olayı</i>	-	5
	<i>Yağış</i>	-	3
	<i>Kar</i>	-	2
	<i>Bulut</i>	-	2
	<i>Soğuk</i>	-	3
	<i>Sıcak</i>	-	2
	<i>Yağmur</i>	-	5
	<i>Güneşli</i>	-	3
	<i>Rüzgârlı</i>	-	1
	<i>Toplam</i>	29	43

Uygulama öncesinde Tablo 4.2.3’ te görüldüğü gibi İklim tanımlamasında öğrencilerin yarısı bilmiyorum derken, iklim olarak tanımlayanlar ise iklim tanımlaması dışında doğal afet veya doğal afet etkilerini yazdığı görülmektedir. Hava durumu tanımlamasında ise öğrencilerin tanımlayamadığı yada boş bıraktığı

görülmüştür. Uygulama sonunda aynı soruya öğrenciler iklim tanımlamasını yazmasının yanında ülkemizde görülen iklim türlerinede değindiği görülmektedir. Ayrıca hava durumu tanımlamasında kullanılan temel özelliklerin sıralandığı gibi ‘Sıcak, Güneşli, Yağmurlu’ vb. hava durumu örneklerinin verildiği görülmüştür. Uygulama öncesinde Ö₃ uygulama öncesinde yıkıcı bir afet olarak tanımladığı iklimi uygulama sonrasında ise bu yanlış algı ve kavram kargaşasının değiştiği görülmektedir.

Ö3:

İklim = Deprem gibi yıkıcı afet
ene derir

Ö₅ ise uygulama sonunda tam tanım yaptığı görülmektedir.

Ö5:

Hava durumu : kısa süreli hava
olayı.
İklim : uzun süreli hava olayı.

Tablo 4.2.4. 2N Formu Dördüncü Sorusuna Yönelik Ön ve Son Algı Frekansları

<i>Türkiye’de Görülen iklimler nelerdir?</i>		<i>Ön Algı</i>	<i>Son Algı</i>
		<i>F</i>	<i>F</i>
<i>Bilmiyorum</i>		12	-
<i>Ege Bölgesi</i>		4	-
<i>Akdeniz</i>		1	-
<i>7 Bölge</i>		2	-
<i>İklim</i>	<i>Karadeniz İklimi</i>	-	8
	<i>Karasal İklim</i>	-	5
	<i>Akdeniz İklimi</i>	-	11
<i>Yer</i>	<i>Antalya</i>	-	1
	<i>Doğu Anadolu</i>	-	1
	<i>Samsun</i>	-	2
	<i>Ege Bölesi</i>	-	4
	<i>Bursa</i>	-	1
	<i>İzmir</i>	-	4
	<i>Ankara</i>	-	1
	<i>Marmara Bölgesi</i>	-	1
	<i>Yazlar Sıcak</i>	-	5
	<i>Kışlar Soğuk</i>	-	5
<i>Özellik</i>	<i>Yağmurlu</i>	-	8
	<i>Kar Yağışlı</i>	-	1
	<i>Çiğ</i>	-	1
	<i>Orman</i>	-	3
	<i>Maki</i>	-	2
<i>Toplam</i>		19	64

Uygulama öncesinde öğrencilerin büyük bir çoğunluğu konu hakkında ‘Bilmiyorum’ ifadesinin yanında verilen diğer yanıtlarda yaşadıkları bölgenin ismini yazmışlardır. Tablo 4.2.4.’e baktığımızda uygulama sonrasında verilen yanıtlarda iklimin genel tanımlamaları dışında, İklimin görüldüğü yer ve özellikleri ile ilgili ayırt edici bilgilerinde verildiği görülmektedir.

Tablo 4.2.5. 2N Formu Beşinci Sorusuna Yönelik Ön ve Son Algı Frekansları

<i>Doğal Afet Nedir?</i>		<i>Ön Algı</i>	<i>Son Algı</i>
		<i>F</i>	<i>F</i>
<i>Bilmiyorum</i>		11	-
<i>Boş</i>		1	-
<i>Deprem</i>		5	9
<i>Doğal Afetler</i>	<i>Kendiliğinden Olan</i>	-	10
	<i>İnsan Eli Değmeden</i>	-	3
	<i>Doğa Olayı</i>	-	2
	<i>Çığ</i>	-	2
	<i>Kar</i>	-	1
	<i>Yağmur</i>	-	1
	<i>Orman Yangınları</i>	-	2
	<i>Heyelan</i>	-	3
	<i>Toprak Kayması</i>	-	3
	<i>Özellikleri</i>	-	4
<i>Sonuçlarından</i>	<i>Kırılma</i>	-	5
	<i>Titreşim</i>	-	1
	<i>Levha hareketi</i>	-	1
	<i>Kar yağması</i>	-	1
<i>Sonuçlarından</i>	<i>Evlerin yıkılması</i>	-	1
	<i>İnsanların Ölmesi</i>	-	3
<i>Toplam</i>		16	51

Tablo 4.2.5'e göre uygulama öncesinde 'Doğal Afet' kavramıyla öğrenciler genellikle deprem afetini algılamakta uygulama sonucunda bu algı doğal afetin genel tanımlamaları ve türleri bakımından çeşitlilik göstermiştir. Öğrencilerin doğal afet deyince genellikle deprem algılamalarının nedeni ders kitaplarının ağırlıklı olarak deprem afetinin yer alması, okullarda deprem tatbikatlarının yapılmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 4.2.6. 2N Formu Altıncı Sorusuna Yönelik Ön ve Son Algı Frekansları

<i>Çevre sorunları nelerdir?</i>	<i>Ön Algı</i>	<i>Son Algı</i>
	<i>F</i>	<i>F</i>
<i>Bilmiyorum</i>	11	-
<i>Cam şişe atmak</i>	1	-
<i>Orman Yakmak</i>	1	-
<i>Çöp</i>	2	5
<i>Gürültü</i>	1	10
<i>Orman Yangınları</i>	-	11
<i>Hava Kirliliği</i>	-	8
<i>Toprak Kirliliği</i>	-	7
<i>Fabrika Bacalarından Çıkan Gazlar</i>	-	4
<i>Fabrika Atıkları</i>	-	1
<i>Su Kirliliği</i>	-	4
<i>Mangal Külleri</i>	-	1
<i>Pis Dumanlar</i>	-	2
<i>Toplam</i>	16	53

Uygulama öncesinde öğrenciler daha çok günlük yaşamda duyduklarını ifade ederken, uygulama sonucunda aynı soruya yönelik olarak çevre sorunlarına daha fazla örnek verdiği görülmektedir. Tablo 4.2.6'ya bakıldığında 'Orman Yangınları' ve 'Gürültü' sorunların en büyük oranlara sahip olmasında Öğrencilerin bulundukları okulun yanında işlek bir ana caddenin yer alması ve araç seslerinin zaman zaman dersleri bile etkilediğinden bu cevapların daha fazla kullanıldığı düşünülmektedir.

4.3. Değerlendirme Rubriğinden Elde Edilen Bulgular

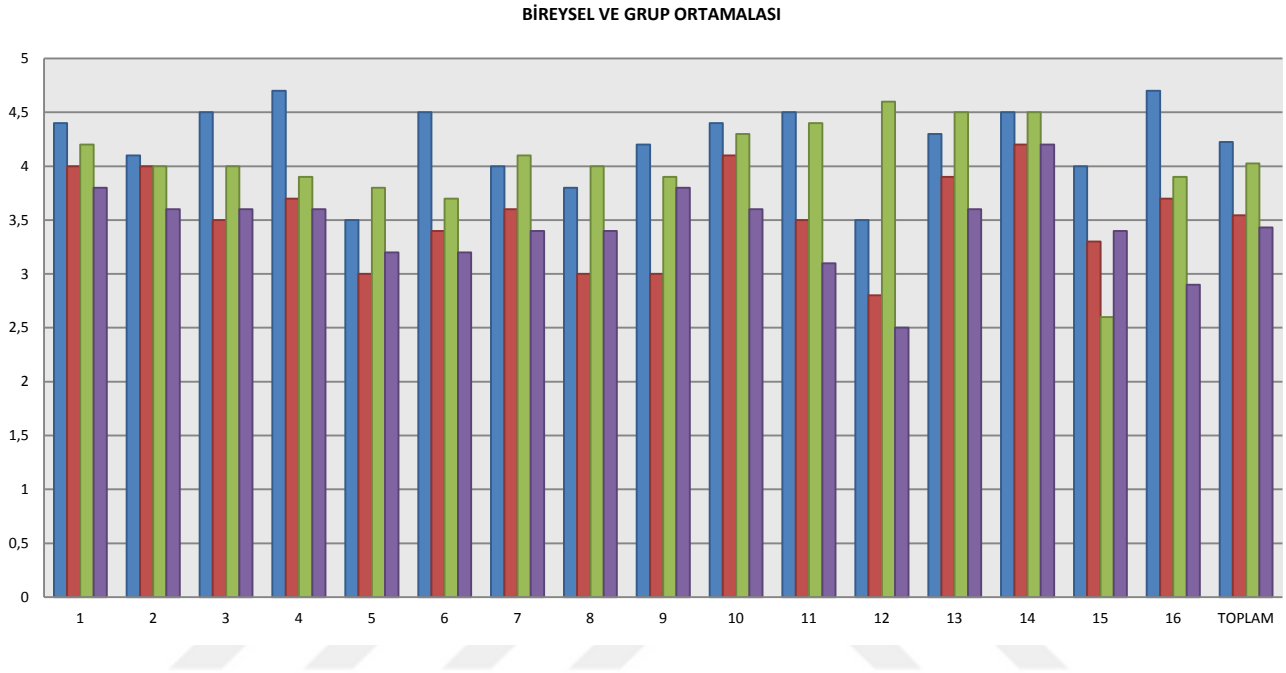
Tablo 4.3.1: Değerlendirme Rubriği Sonucunda Grup ve Bireysel Puan Ortalamaları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	TOPLAM
Konu Bilgisi	4,4	4,1	4,5	4,7	3,5	4,5	4	3,8	4,2	4,4	4,5	3,5	4,3	4,5	4	4,7	4,225
Grafikler ve Görsel Yorumlama	4	4	3,5	3,7	3	3,4	3,6	3	3	4,1	3,5	2,8	3,9	4,2	3,3	3,7	3,54375
İçerik Oluşturma	4,2	4	4	3,9	3,8	3,7	4,1	4	3,9	4,3	4,4	4,6	4,5	4,5	2,6	3,9	4,025
Problem Çözme	3,8	3,6	3,6	3,6	3,2	3,2	3,4	3,4	3,8	3,6	3,1	2,5	3,6	4,2	3,4	2,9	3,43125
TOPLAM	4,1	3,92	3,9	3,975	3,375	3,7	3,775	3,55	3,725	4,1	3,875	3,35	4,075	4,35	3,325	3,8	

Etkinliklerin değerlendirilmesinde kullanılan değerlendirme Rubriği sonucunda öğrencilerin bireysel ve grup ortalamaları Tablo 4.3.1 de verilmiştir. Tablo 4.3.1 ‘e bakıldığında öğrencilerin “Konu Bilgisi ve İçerik Oluşturma” sonuçlarında ulaşmak istenilen hedeflere varıldığı görülmüştür. Aynı zamanda öğrencilerin grupsal ortalamalarından “Problem Çözme” ve “Grafik Ve Görsel Yorumlama” da 4 Puanın altında kaldığı görülmüştür. Grafik ve Görsel Yorumlama kendi içerisinde bölündüğünde ‘Grafik Okuma’ 3.2. gibi düşük bir sonuç elde edilmiştir. Tablo 4.3.1 incelendiğinde “Konu Bilgisi” ve “Problem Çözme” başlıkları arasında fark olduğu görülmektedir. Bu fark öğrencilerin büyük bir kısmının konuyu salt ezberleme yoluna gittikleri düşünsel faaliyetlerde daha düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin genelinde konu bilgisi ve içerik düzenleme arasında birbirine denk puan aldıkları görülmüştür. Öğretim programlarımızda ders kitaplarının içeriklerinde sunulan birçok etkinliklerinde içerik düzenleme ve konu bilgisini ölçmesine yönelik hazırlanması bu sonuçların elde edilmesinde etkin olduğu düşünülmektedir. Ayrıca öğrenciler alışık oldukları bir yöntemden başka bir yöntemle konuyu ele almasıyla bağlantı olduğu da düşünülmektedir. Genel ortalamalarda başarılı görülmesine rağmen içeriklerin tek tek ele alınması Tablo 4.3.1. de de görüldüğü gibi düşük verilerde elde edildiği de anlaşılmaktadır. Özellikle “Grafikler ve Görsel Yorumlama” kendi içerisinde tekrar ele alındığında “Grafik Okuma” 3.2 gibi bir değere sahip olduğu yukarıda

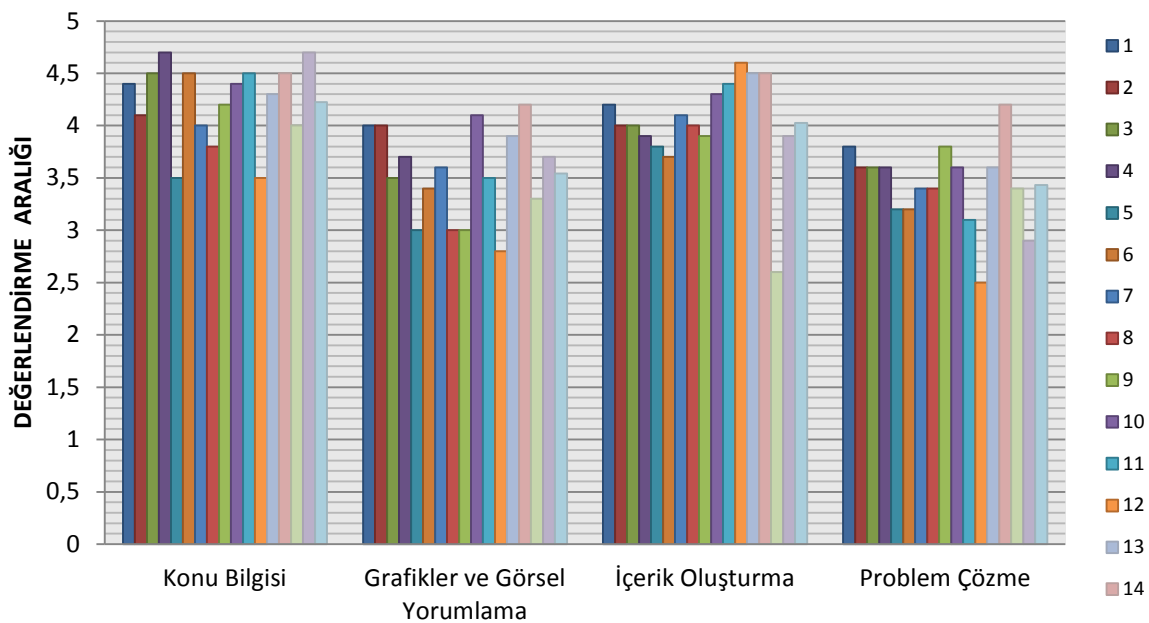
değnilmiştir. Burada öğrencilerin alt yapılarının eksik olmasının yanı sıra, öğrencilerin disiplinler arası yaklaşımda, işbirliğinin sağlanmadığı da anlaşılmaktadır. Öğrencilerin bireysel ortalamalarını gösteren grafik 4.3.1. ve grafik 4.3.2. incelendiğinde grafik okumada dalgalanmaların olduğu net olarak görülmektedir.

Grafik 4.3.1, Öğrenci Bireysel Ortalamaları Gösterilmektedir.

Grafik 4.3.1. Öğrenci Bireysel Ortalamaları

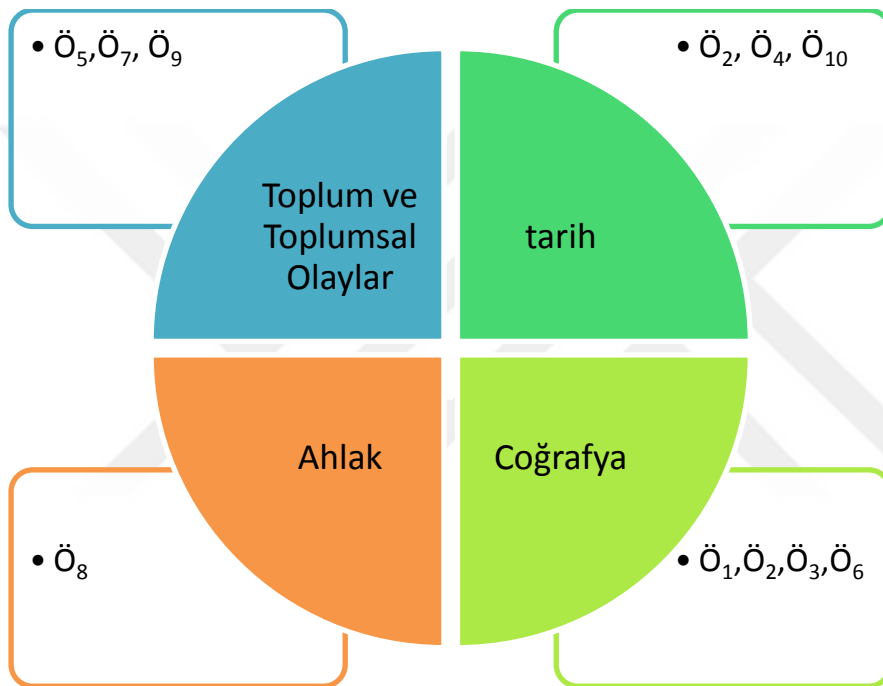
Grafik 4.3.2, ,Değerlendirme rubriği içeriksel öğrenci dağılımı gösterilmektedir.

Grafik 4.3.2. Değerlendirme Rubriği İçeriksel Öğrenci Dağılımı

4.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formundan Elde Bulgular

Bu bölümde Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu sorularına verilen yanıtlar değerlendirilmiştir. Etkinlikler sonunda sınıfta yer alan 10 öğrenciyle yapılan mülakata öğrencilerin hem işleniş hem de Sosyal Bilgilere bakış açısı ele alınmıştır. Şekil 4.4.1, Görüşmenin ilk sorusu olan ‘Sence Sosyal Bilgiler nedir? (Sizde neyi çağrıştırmaktadır)’ sorusuna öğrencilerin verdiği yanıtlar gösterilmektedir.

Şekil 4.4.1. Görüşmenin İlk Sorusuna Yönelik Öğrencilerin Verdiği Yanıtlar

Sosyal Bilgilerin öğrenciler için ne ifade ettiğini anlamak için sorulan soruda; öğrencilere sorulan sorunun sonunda da öğrencilere veya siz de neyi çağrıştırmaktadır? Sorusu yöneltmiştir. Öğrenciler Sosyal Bilgiler kendi içerisinde tanımlarken, tanımlamaları bazı öğrenciler Sosyal Bilgileri tanımlarken bir ay boyunca işlenen konunun etkisinde kaldığı görülmektedir, bunlardan; Ö₁: ‘Böyle iklim türleri, haritalar, deprem, erozyon haritası gelir’, derken, Ö₃: ‘dağlar’, Ö₆: ‘Sosyal Bilgiler iklimleri öğreten, doğal afetleri öğreten’ olarak ele almıştır. Sosyal Bilgileri tarih ve coğrafya arasında konumlandıran; Ö₂: ‘Sosyal, özel böyle coğrafya böyle ilgili bir ders, Sosyal Bilgiler coğrafya eski zamanlar, eski çağlar ilgilenendir’ diye ifade etmiştir. Sosyal Bilgileri tarih olarak ele alan

Ö₁₀ ve Ö₄ ise; Ö₁₀: ‘Tarihle ilgili bir derstir’, Ö₄: ‘Tarih, tarihten gelen öğretmenim yani’ olarak ifade etmiştir. Sosyal Bilgileri toplum ve toplumsal olaylarla açıklayan Ö₅: ‘benim aklıma toplum gelir, Sosyal Bilgiler gelir aklıma’, ayrıca Ö₇: ‘Anlaşmamızı sağlayan en önemli derslerden biridir’. Ö₇ sonda sorulan neden böyle düşündüğü sorusuna yönelik ‘Nadir saatlerde görüldüğü için’ demiştir. Bu tanımlamalara ek olarak; Ö₉: ‘Öğretmenim bence Sosyal Bilgiler, dostlar birbiriyle konuşur, insanlar böyle sohbet eder, toplumda iyi şeyler olur insanlık böyle, ders olarak Sizi topluma hazırlar’. Bu tanımlamalara yakın olsa da biraz daha farklı ele alan Ö₈ ise ‘Sosyal Bilgiler böyle yerlere çöp atmamayı bize ahlaki öğretiyor’ demiştir.

Şekil 4.4.2, Görüşmenin ikinci sorusu olan ‘Sosyal Bilgiler dersi sence olmalı mı veya olmamalı mı? Neden?’ sorusuna öğrencilerin verdiği yanıtlar gösterilmektedir.

Şekil 4.4.2. Görüşmenin İkinci Sorusuna Öğrencilerin Verdiği Yanıtlar

Sosyal Bilgiler dersinde öğrencinin derse karşı ilgisini öğrenmek için sorulan bu soruda öğrencilerden bazıları ilenen en son konuyla açıklarken; Ö₆: ‘olmalı, çünkü

çok önemli bir ders, çünkü depremleri öğreniyoruz ve deprem sırasında ne yapmamız gerektiği konusunda bilgi veriyor'. Bazı Öğrenciler ise bilgi vermesinden ve eğlenceli bir yapıya sahip olmasında dolayı olması gerektiğini ifade etmişlerdi. Ö₁: *'Bence olmalıdır, Çünkü çok fayda sağlıyor, birçok şey öğreniyoruz, iklim öğreniyoruz*, Ö₃: *'olmalı çünkü bilgiler öğreniyoruz, doğayla ilgili*', Ö₅: *'olmalı çünkü çok güzel*', Ö₇: *'tabii ki de olmalı, Çünkü çok eğlenceli ve eğitici*'. Bazı öğrencilerde bilgi vermesinin yanında geçmişle ilgili olmasında da değinmiştir. Ö₁₀: *'Olmalı, insanı bilgilendiriyor, tarihle ilgili bilgiler veriyor*'. Ö₄: *'olmalı tarihten gelen olayı anlatıyor*'. Bireyin topluma hazırlanması açısından bazı öğrenciler Sosyal Bilgilerin olması gerekliliğini Ö₉: *'olmalı Öğretmenim çünkü o bizi topluma hazırlıyor*'. Ö₈: *'Bize çeki düzen veriyor*'. Ö₈'e bu ifadesinin anlamak için sorulan "Nasıl çekidüzen veriyor?" sorusuna Ö₈: *'hocam mesela orda karasal iklim, bölgeleri öğreniyoruz*', demiştir. Bir başka öğrenci ise Sosyal Bilgileri coğrafya disipliniyle ilişkilendirerek İfade etmiştir, Ö₂: *'Bence olmalı coğrafyayı daha iyi öğrenmeli 8, 9.sınıf derslerde iyi oluruz*'. Olarak ele almıştır.

- Yaptığımız etkinlikler içinde en çok beğendiğin etkinlik hangisiydi? Neden?

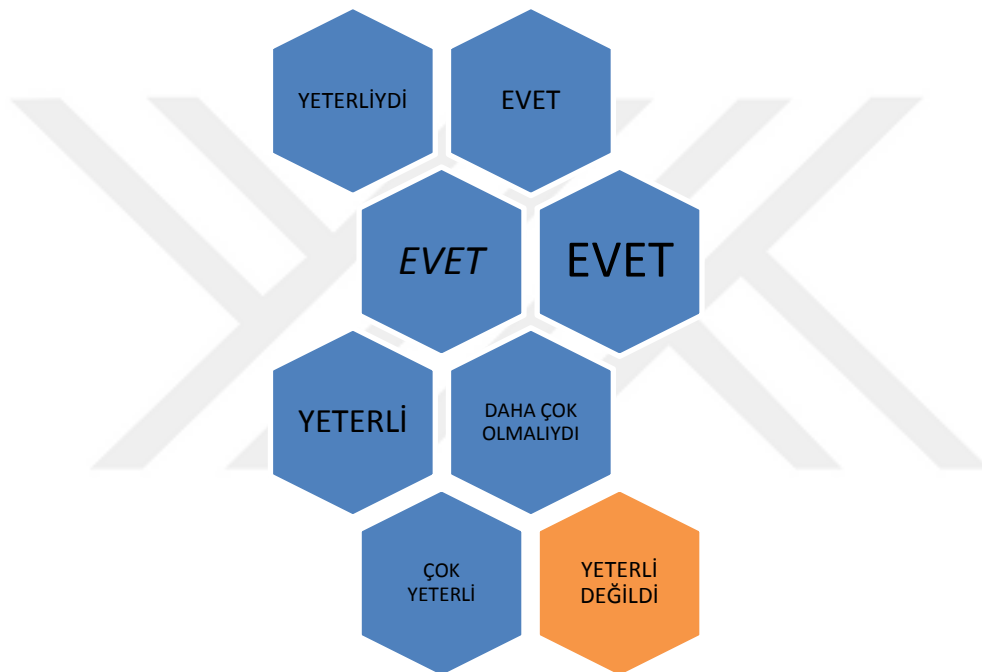
Bir sonraki soruyla bağlantılı olan bu soruya karşı bazı öğrenciler en sevdikleri etkinlikleri ifade ederken aynı zaman da sevmedikleri etkinlikleri ifade eden öğrencilerde olmuştur. Etkinliklere karşı; Ö₁: *'Deprem haritaları, erozyonlar*', Ö₂: *'Bir tane test vermiştiniz, üstünde harita vardı, onla ilgili sorular*', Ö₅: *'şey vardı ya hanı haritalar, en kolay ve en güzel o olduğu için*, Ö₆: *'deprem, iklim, hava durumu*', Ö₇: *'Hepsi hoşuma gitti, Haritalar çünkü kolay*', Ö₈: *'etkinlikler çok güzeldi, yaşadığım yeri nasıl yaparım etkinliği*', Ö₉: *'Harita, Fiziki harita*', Ö₁₀: *Oyun hamuruyla yaptığımız dağ ve şekiller*', Sevdikleri etkinlikleri açıklayan öğrencilerden bazıları aynı zamanda zorlandıkları ve neden zorlandıkları etkinlikleri de açıklamışlardır. Ö₃: *'iklim, En çok zorlandığım ise bölgelerle yağmur eşleştirme*', demiştir.

- Yaptığımız etkinlikler içinde en az beğendiğin etkinlik hangisiydi? Neden?

Bazı öğrencilerin direk yok dediği, Ö₂: *'En az beğendim yok*', bazılarının ise kafa salladığı bu soruda; Ö₁: *'Deprem haritasını seviyorum ama onda biraz zorlandım*',

Ö₄: *'iklimler, en çok zorlandığım grafik çünkü karmaşık duruyor'*. Ö₅ ise, *'Ankara'nın nüfusu zorlanmadım da onu beğenmedim birde böyle yağmur çizgileri vardı'*, demiştir. Bazı öğrenciler ise ortak anlatım alanında yer alan ölçek ve grafik okumalarına karşı, etkinliklerde ölçek konusu doğrudan olarak ele alınmamış yakın, uzak şekil boyutları olarak ele alınması rağmen, Ö₆: *'ölçek ve* Ö₁₀: *'Grafik, yer bölgelerini veriyordu, bölgeleri çok iyi bilmediğim için'*, demiştir

Şekil 4.4.3, Görüşmenin beşinci sorusu olan 'Sence etkinlikler yeterli miydi?' sorusuna öğrencilerin verdiği yanıtlar gösterilmektedir.

Şekil 4.4.3. Görüşmenin Beşinci Sorusuna Yönelik Öğrencilerin Verdiği Yanıtlar

Öğrencilerden, Ö₁₀: *'Evet'*, Ö₈: *'evet hocam'*, Ö₂: *'yeterliydi'*, Ö₇: *'Evet'*, Ö₃: *'yeterli'*, etkinlikleri yeterli görürken, yeterli görüp daha fazla da olmasını isteyen Ö₉: *'Çok yeterliydi. Fazlada yapabiliriz'*. Ve yapılan etkinliklerin daha fazla olmasını isteyen Ö₁: *'Biraz daha olsaydı daha iyi olurdu'*, Ö₄: *'Daha çok olmalıydı'* ve yeterli görmeyen Ö₅ ise *'yeterli değildi'*, demişti.

- Sence başka ne tür etkinlikler yapılabilirdi?

Üst soruyla bağlantılı olarak öğrencilere bu soru sonda olarak değil bağımsız bir soru olarak sorulmuştur. Beşinci soruda yeterli gören öğrenciler; Ö₁₀: *'hepsini*

yaptık'. Beşinci soruda yeterli görüp bu soruda farklı etkinlik söyleyen Ö₂: *'4 tane ülke verilirdi, en sevdiğin ülkeyi seçerdik, onla ilgili sorular' diye ifade etmiştir.* Ö₃: *'haritalar',* Ö₈: *'yapılabilirdi hocam, hocam yok şuan aklıma gelmiyor'.* Yine beşinci soruda etkinlikleri yetersiz gören öğrencilerden; Ö₁: *'Boyalamalı harita çalışmaları yapılmasını isterdim',* Ö₅: *'daha çok coğrafya olmalı',* Ö₉: *'Deprem haritası yapabiliriz demiştir'.*

- Etkinliklerle dersi işlemek sence nasıldı?

Öğrencilerden; Ö₁: *'Güzeldi, çok güzeldi',* Ö₃: *'Güzel',* Ö₄: *'Güzeldi',* Ö₅: *'Güzeldi',* Ö₆: *'Çok güzeldi',* Ö₇: *'Güzeldi',* Ö₉: *'Çok güzeldi',* Ö₁₀: *'Çok güzeldi',* olarak ifade ederken, Ö₂: *'Depremlerin renklerini oradan öğrendim',* şeklinde açıklamıştır.

- Etkinliklerin sana bir faydası veya zararı oldu mu?

Öğrencilerden Ö₄: *'Evet',* Ö₅: *'Faydası oldu',* Ö₆: *'Oldu, konuyu anlamamda',* derken konuyla açıklayan Ö₂: *'Oldu. Konuyu daha iyi anlıyoruz. Etkinlikler daha iyi anlamamızı ve kafamıza daha iyi girmesi için',* Ö₇: *'Olmaz mı oldu tabi, mesela deprem haritalarını inceledik, Ö₈: 'Evet hocam bölgeleri öğrendim bölgeleri bilmiyordum, karasal iklimi öğrendim', Ö₉: 'Vardı öğretmenim. Hayatı onunla anlıyoruz, mesela bir yere taşınıyoruz, onun yeri nasıl iyimi kötümü iklimi', Ö₁₀: 'Evet öğretmenim bölgeleri, yerleri öğrendim', Ayrıca Ö₁ bir sene öncesiyle bağdaştırmıştır; Ö₁: *'Bilmediğim şeyi öğrendim, geçen sene işlemediğim konuları öğrendim'.**

- Konuyu anlamanda etkinlikler yardımcı oldu mu?

Bir önceki soruyla bağlantılı olan bu soruya öğrencilerin Ö₁: *'oldu',* Ö₁₀: *'Evet',* Ö₂: *'oldu',* Ö₃: *'evet',* Ö₄: *'evet',* Ö₅: *'yardımcı oldu',* ayrıca etkinliklerin konuyu tekrar etme acısında ele alan Ö₆ ise *'tekrar oldu' demiştir.* Bunlar dışında soruya açıklamalı cevap veren öğrenci ise; Ö₉: *oldu, çok oldu, mesela haritanın özellikleri, iklimler, iklimleri pekiyi bilmiyordum, demiştir.*

Şekil 4.4.4, Görüşmenin onuncu sorusu olan ‘Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerini gündelik yaşamda kullanıyor musun? Nasıl?’ sorusuna yönelik öğrencilerin verdiği yanıtlar gösterilmektedir.

Şekil 4.4.4. Görüşmenin Onuncu Sorusuna Yönelik Öğrencilerin Verdiği Yanıtlar

Öğrencilerden, Ö₂: ‘Kullanıyorum’, Ö₃: ‘Evet, böyle hepsini görüyorum iklimleri görüyorum’. Ö₅: ‘kullanıyorum, mesela hava durumunu öğrendiğimde ona göre giyiniyorum’. Bazı öğrenciler öğrendikleri konuları gündelik hayatta birbirine karşı sorarak kullandıklarını ifade ederken; Ö₆: ‘evet, anneme deprem ne yapmamız gerektiği konusunda bilgi veriyorum’, Ö₈: ‘Evet hocam bazen birbirimize soruyoruz doğal çevreye biliyor mu diye, öyle şeyler’, Ö₉: ‘Mesela harita öğretmenim, anneme söylüyorum deprem çantası yapalım ki deprem olursa Allah korusun’, Ö₉’a nasıl yani dediğimizde ‘öğretmenim çünkü deprem Sosyal Bilgiler sayesinde depremin kötü şeylerinin öğrendim’ demiştir. Ö₁₀: ‘Bölgelerle

ilgili annem, soru soruyor bana onlarla ilgili şeyler diyom, hava durumuyla ilgili', bazıları da öğrendiklerini aile bireylerine anlattığını ifade etmektedirler; Ö₄: 'Bugün işlediğim konuyu ablama abime anlatıyorum'. Gündelik hayatta ayrıca sürekli kullanmadığını ifade eden öğrenci ise Ö₇: 'Bazen kullanıyoruz. Deprem haritasında İzmir'in deprem yeri olduğunu gördüm' derken, Ö₁ soruyan soruya yönelik Ö₁: 'Her zaman mı?' Diye karşılık vermiştir. Sorusuna karşılık yani mesela en son işlediklerimizi, kendi hayatında kullanıyor musunuz? Şeklinde sorulmuştur. Buna karşılık olarak Ö₁: 'Deprem olarak mesela, deprem olunca, böyle sağlam bir şeyin yanına gidip onun yanında saklanıyorum ve yükseklikleri öğrendim' demiştir.

4.5. Araştırmacı Günlüğünden Elde Edilen Bulgular

Araştırmacının günlük olarak not ettiği veriler iki başlık altında yeniden düzenlenmiştir. Uygulama boyunca öğrencilerin sorun yaşadığı etkinlikler, öğrencilerin rahatlıkla yaptıkları etkinlikler ve bunların yanında alt başlık olarak öğrencilerin tekrarlanmasını istediği etkinliklerin gerekçeleri araştırmacı tarafından not edilmiştir. Araştırmacı günlüğünden elde edilen bulgulara göre öğrencilerin grup olarak yaptıkları, özellikle oyun hamuruyla ilgili yapılan etkinlikler sırasında grup kontrol mekanizmalarının kendileri tarafından sağlandığı ve bu tarz etkinliklerin tekrarlanması konusunda isteklerde bulunulduğu kayıt edilmiştir. Bunun yanında kendi tasarladıkları mekânsal alan etkinliklerinde ve doğal afetler için yazdıkları haber sunumlarında öğrenciler daha çok eğlendiği, tasarım ve ortaya bir ürün çıkarma noktasında bir rekabet ortamı gerçekleştiği not edilmiştir. Ayrıca uygulama sırasında öğrencilerin grafik okuma ve grafik çözümleme gibi etkinliklerin uygulandığı derslerde derse ve etkinliği katılımda düşüşlerin görüldüğü ve büyük bir çoğunluğunun zorlandığı not edilmiştir.

BÖLÜM V: SONUÇ

5.1. Yargı

Farklı dönemlerde farklı isim ve içerikler ile sunulan Sosyal Bilgiler dönem dönem tek disiplin halinde okutulmasının yanında, ilk ve ortaokul öğretim basamaklarında toplu öğretimin, öğrencilerin gelişimleri açısından daha uygun olduğu bilinmektedir. Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan disiplinlerden biride coğrafyadır.

Coğrafi mekânların birbirinden farklı olduğu ve mekânsal etkileşimlerin hızla arttığı günümüzde, coğrafi sorgulama her eğitim basamağında kendi içerik yapısına uygun olarak verilmelidir (Baloğlu Uğurlu ve Aladağ, 2015: 37). Sosyal Bilgiler eğitiminde de coğrafi sorgulama Sosyal Bilgiler içerik yapısına uygun olarak yapılandırılarak verilmesi öğrencilerin konuyu daha iyi algılamasını sağlayacaktır.

Öğrencilerin başarısını artırmakta kuşkusuz birçok yol ve yöntem uygulanabilir. Uygulanan yöntemlerin veya etkinliklerin becerileri kapsamaması gerektiği gibi öğrencilerin ayrıca kazanımlar doğrultusunda öğretim programında yer alan bilgilerinde verilmesi gerekmektedir. Uygulamadan elde edilen sonuçlar göstermişirki uygulama öncesinde öğrencilerin coğrafi becerileri düşük bir oratamaya sahip iken uygulama sonrasında öğrencilerin akademik başarılarının

Artması uygunanın başarılı olduğunu bizlere göstermiştir. Coğrafi Sorgulamanın Sosyal Bilgiler eğitimi içerisinde birçok öğrenme alanına kapsyacak şekilde farklı yöntemler kullanılarak sunulacağı gibi ders içi etkinlik tasarımlarıyla da istenilen sonuçlara ulaşılabilirdiğini sonucuna varılmıştır. Uygulamayla becerilerin birbirini tamaladığını ve gerekli bilgilerin daha kolay kavratıldığını bizlere göstermiştir. Öğrenci görüşmelerinden elde edilen verilere de bakıldığında etkilik tarasımalarının öğrencilerin derse karşı olumlu tutumlar sergilediğide görülmektedir. Bu tarz uyguma ve araştırmalarda görülmektedirki öğrenciler ders süreçlerinde yer aldıkları içerik yapılarında derse aktif katılım gösterdiği ve başarılarında doğrudan arttığı yargısına varılmıştır.

5.2. Tartışma

2018 Eğitim programında Sosyal Bilgiler öğretimindeki kazanım sayısı azaltılmış olarak görülse de yeni öğretim programında yer alan birçok kazanım kendi içerisinde birden fazla kazanımı barındırdığı görülmektedir. Kazanım sayılarının hala fazla olması birçok okulun temel materyallerden bile yoksun olması, Sosyal Bilgilerin içeriğinin değişmesine rağmen hala düz anlatımın daha fazla yer kaplaması düşündürücü ve endişe vericidir.

Şüphesiz eğitim basamaklarında en iyi etkinlik diye bir şey mümkün değildir. Çünkü sürekli gelişim ve değişim kaçınılmazdır. Yapılan yeniliklerin uygulamaya yani gerçekte okullarda yer bulması daha sonraları gerçekleştiği görülmektedir. Uygulama boyunca elde edilen veriler Memişoğlu ve Öner'in (2013) yaptığı araştırma ile örtüşmektedir elde edilen bulgular dersin etkinliklerle işlenmesi öğrenciler tarafından dersin daha kalıcı olduğu sonucuna varılmıştır. Etkinlikler öncesinde öğrencilerin başarı durumları tespit edilerek öğrencilerin becerileri kullanma durumları ele alınmak istenmiştir. Uygulama öncesi ve uygulama sonrası elde edilen verilerde bizlere göstermiştir ki etkinlik temelli öğretimin öğrencilerin başarısını artırdığı ve öğrencilerin derse aktif katılmasını sağladığı görülmüştür. Korkmaz (2011) araştırmasında etkinlik temelli derslerin öğrenci başarısını artırdığı ve düşünme becerilerinde gelişmesini sağladığı ve öğrencilerin olumlu tutumlar sergilediği verisiyle uygulamadan elde edilen veriler örtüşmektedir. Öğrencilerin doğrudan bilgi almak yerine sürece aktif katılması ders başarısının yanında öğrencinin derse karşı tutumuna da etkisi şüphesiz yadsınamaz. Akbulut (2004) araştırmasında uygulamaya yönelik etkinliklerin öğrencilere kazandırılması gereken becerilerin daha kolay kavramasını sağlayacak bulgusu uygulamanın sonuçlarını desteklemektedir. Uygulamada var olan coğrafi becerileri tek tek olarak ele alırsak;

5.2.1.Çevre Okuryazarlığı

Öğrencilerin doğal çevrelerinin farkına varmasını sağlayan ve çevrelerini farklı şekillerde ele alınmasına olanak tanıyan çevre okuryazarlığı ile öğrenciler doğal sistemlerinde bir dengede olduğu kavrarlar. Çevre okuryazarlığı ile öğrenciler coğrafi sorgulamada “Coğrafi Bilgi Edinme” basamağını kullanmış

olurlar. Gerçekleştirilen etkinliklerde öğrencilerin bulundukları çevreleri algılamaları için bir takım bilgiler edinmeye çalıştıkları ve sorunların çözülmesinde elde edilen verilerin birleştirilmesi gerektiği bulgularına varılmıştır. Yapılan uygulama sonucunda öğrencilerin çevre okuryazarlığı becerisini diğer becerilere oranla daha kolay kavradığı görülmüştür. Kalın'ın (2018) yapmış olduğu araştırmada elde ettiği verilerde öğrencilerin çevre okuryazarlığı becerisinde çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinin yüksek olduğu uygulamada elde edilen verileri desteklemektedir. Öğrencilerin yaşadıkları çevreyi algılamasını sağlayacak etkinliklerin yakından uzağa olarak sıralanması konuyu kavramalarını daha da kolaylaştırdığı sonucuna varılmıştır. Çevre okuryazarlığı ile öğrencilerin özellikle doğadaki sürdürülebilirlik döngünün de kavranması sağlayan önemli bir beceri olduğu uygulamada elde edilen verilerle ispatlanmıştır. Akıllı ve Genç (2015) yapmış oldukları araştırmada öğrencilerin doğal dengedeki dünyada yaşam döngüsünün öğrencilere kavratılmasında önemli bir beceri olduğu bulgusuyla örtüşmektedir.

5.2.2.Gözlem Becerisi

Çevre okuryazarlığı ile doğrudan bağlantılı olan ve uygulama boyunca yapılan etkinliklerde en yüksek verilerin elde edildiği beceri gözlem becerisidir. Öğrencilerin coğrafi mekânda meydana gelen değişim ve gelişimlerin farkına varmasını sağlayan ve diğer becerilerle ilişki kurmasına olanak tanıyan Gözlem becerisi coğrafi sorgulamada “Coğrafi Sorular Sormak” ve “Coğrafi Bilgiler Analiz Etme” basamaklarında kullanılmaktadır. Elde edilen bulgularda öğrenciler, fiziki değişimlerin yanında beşeri değişimleri de fark etmesini kolaylaştırdığı görülmüştür. Gözlem becerisi ile öğrenciler doğal çevreye karşı ilgilerinin daha da arttığı sonucuna varılmıştır. Aytaç (2014) yapmış olduğu çalışmasıyla gözlem becerisi ile öğrencilerin derse katılımların aktifleştirdiği ve öğrencilerin ders başarısının artırdığı sonucuna ulaşması uygulamada elde edilen veriler ile uyumluluk gösterdiği görülmüştür.

5.2.3 Harita Okuryazarlığı

Öğrencilerin haritalar üzerinde yer alan şekil ve sembollerin okunmasını sağlayan ayrıca öğrencilerin yön ve mekânı konumlandırma gibi olanaklar sunan harita okuryazarlığı öğrencilerin kavraması gereken temel becerilerden bir tanesidir. Uygulama içerisinde birçok etkinlikte yer alan ve bazı etkinliklerde başka bir etkinliğin yapılmasını kolaylaştıran bir beceri olduğu görülmüştür. Harita okuryazarlığı becerisi coğrafi sorgulamada öğrencilerin “Coğrafi Bilgiyi Edinmesini, Bilgiyi Organize Etmesini ve Coğrafi Bilgileri Analiz Etmesini” sağlar. Uygulama boyunca elde edilen verilerde öğrenciler harita kavramıyla karşılaşması ve var olan haritaları ayırt etmekte zorlanmışlardır. Uygulamada öğrenciler harita okuryazarlığı becerisi için geliştirilen çalışma etkinliklerinde kâğıtlarda ne görüyorsa onu doğrudan aktarmışlardır. Etkinlikler boyunca geri bildirimler sonrasında öğrencilerdeki bu durumlar değişmiş farklı etkinliklerle öğrenciler haritaları sınıflandırma, ayırt etme ve yorumlama yaptıkları görüldüğü gibi ellerindeki haritalarla farklı unsurları karşılaştırdığı da görülmüştür. Ayrıca harita okuryazarlığı ile öğrencilerin coğrafi mekânı algılamasını kolaylaştırdığı bulgularınada varılmıştır. Harita okuryazarlığı ile öğrenciler soyut olan unsurları zihinsel olarak somutlaştırmak için kullandığı bazı etkinliklerde öğrencilerin fiziki veya beşeri haritaları kanıt olarak gösterdiği de görülmüştür. Girgin ve Duman (2005) yapmış oldukları araştırmada harita okuryazarlığı ile öğrencilerin birçok problemi çözdüğü ayrıca gündelik hayatta kullanılan birçok sorunun çözümündende dolayı harita okuryazarlığı becerisinin geliştirilmesin önemli olduğunu vurgulaması uygulama bulgularıyla paralellik gösterdiği görülmüştür. Ayrıca Koç ve Karatekin (2016) yaptığı araştırmada bilginin artmasıyla harita okuryazarlığı becerisinin kavranmasının kolaylaştığı sonucuna varmaları uygulama öncesinde ve uygulama sonucunda elde edilen verileri desteklemiştir.

5.2.4.Kanıt Kullanma

Uygulama da öğrenciler coğrafi sorgulamayı kullanırken kanıt kullanmayı coğrafi sorgulama basamaklarından “Coğrafi Bilgiyi Edinme, Bilgileri Organize Etme, Analiz Etme ve Coğrafi Soruları Cevaplama” için kullanmışlardır. Kanıt kullanma öğrencilerin olay veya olgular karşısında

somut veriler sunduğu ve konunun kavranmasında önemli bir işleve sahip olduğuna ulaşılmıştır. Öğrenciler konun kavranmasının yanında bazı etkinliklerde olayların sebepleri olarak kanıtlar kullanması olayın daha kolay anlaşılmasını da sağlamıştır. Kanıt kullanma becerisi öğrencilerin sorgula becerisinde verilerin analiz edilmesini kolaylaştırıp çıkarımlar yapmasını sağlamıştır. Bu bulgular başka bir araştırmada ulaşılan sonuçlarla uyumluluk göstermektedir. Örneğin Demirbaş (2011) yapmış olduğu araştırmada sorgulama becerisinde kanıt kullanmanın yüzde yirmi altı gibi büyük bir orana sahip olduğunu ifade etmiştir.

5.2.5.Konum Analizi

Öğrencilerin bulundukları coğrafi mekânın algılamasını sağlayan bazı durumlarda mekânı algılama becerisi için ön bir koşul olan konum analizi ile öğrenciler bütünü daha kolay kavradı fark edilmiştir. Coğrafi sorgulama basamaklarında “Coğrafi Bilgileri Organize Etme ve Coğrafi Bilgileri Analiz Etme” kullanılır. Elde edilen coğrafi bilgilerin farklı becerileri yordamak için kullanılmasını sağlamaktadır. Gündelik hayatta konum analizlerini kullanmak yaşamlarını kolaylaştırdığı ve farklı teknolojik uygulamaları kullanmalarını kolaylaştırdığı sonucuna varılmıştır. Yıldırım ve Ünlü(2017) yapmış oldukları araştırmada mekânsal algılamada konum analizinin mekânsal analiz için gerekli olduğu ve mekânsal bilgilerin uygulana bilirlik açısında konum analizinin gerekliliğine değinmişlerdir. Bu sonuç uygulamada elde edilen veriler desteklemektedir.

5.2.6.Mekânı Algılama

Coğrafi mekânda her türlü değişim, olgu ve zenginliği inceleyen mekânı algılama becerisi birçok beceriyi de kapsamaktadır. Uygulama sırasında öğrencilerin yaptığı etkinliklerden elde edilen verilere göre öğrenciler önce yaşadıkları coğrafi mekâna yönelik, mekânı yorumlaması ve mekânın çok boyutluluğunu çıkarımlar yoluyla bilgiye ulaştığı saptanmıştır. Coğrafi sorgulamanın ilk dört basamağında kullanılan Mekânı Algılama beceri ile öğrenciler zihinsel verileri anlamlandırdığı ve mekânın doğru şekilde tanımladıkları görülmüştür. Ayrıca öğrenciler mekânın çok boyutluluğunun

yanında aynı bilgilerle farklı mekânlarda var olan bilgileri uyarlayıp mekânsal sorunları da çözdükleri sonucuna varılmıştır. Böylece öğrencilerin mekânsal etkileşimi de artmıştır. Uğurlu ve Aladağ (2015) yapmış oldukları araştırmada “Mekânı Algılama” becerisi ile mekânsal düşüncesin başladığını bununda zihinsel süreçlerde mekânla ilgili problemlerin çözümünü kolaylaştırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuç uygulamada ortaya çıkan verileri desteklediği ve araştırmacı günlüğünden elde edilen verilerle örtüşmektedir. Ayrıca Çelikkaya (2011) da yaptığı araştırmada mekânı algılamada harita, grafik ve küre kullanımı gibi unsurlarında, bilginin kavranmasını ve verilerin analiz edilmesini kolaylaştırdığını ifade etmiştir.

5.2.7. Problemi Çözme

Var olan sorunların çözümlenmesinde en önemli unsurlardan biri problemi belirleyip ona uygun çözüm yollarını sunup sorunu ortadan kaldırmayı hedefleyen “Problemi Çözme” becerisi coğrafi sorgulamanın her basamağında yer almaktadır. Uygulama boyunca öğrencilerin zorlandıkları ve problem tanımlaması yapılmasına rağmen farklı yollar sunamadıkları ortaya çıkmıştır. Özellikle problem çözme etkinliklerinde öğrencilerin alternatif verilerden oluşan bilgileri analiz edemeyip tek düze çıkarımlarda bulundukları sonucuna varılmıştır. Alternatif yollara ulaşmasını sağlamak için ek sorular sorularak çözüm önerileri üretmeleri sağlanmıştır. Gelbal (1991) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin problemleri çözmesi için gerektiği durumda daha fazla örnek çözülmesi gerektiğini sonucu ile uygulamada çıkan sonuç birbiriyle örtüşmektedir. Ayrıca problem çözme öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisi ile doğrudan bağlantı olduğu yapılan etkinliklerde yaratıcı düşünme de problem çözme becerisinde olduğu düşük olduğu görülmektedir. Özkök (2005) araştırmasında iki beceri arasında pozitif yönde korelasyon olduğu sonucu uygulama verilerini desteklemektedir.

5.2.8.Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama

Coğrafi Analizlerin yapılması ve konunun kolayca kavranmasını sağlayan, “Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama” becerisi bilgiler arasındaki karmaşıklık ve veri yığınlığını düzenleyen bir yapıya sahip olduğu

görülmüştür. Yapılan etkinlikler arasında öğrencilerin en çok zorlandıkları ve bu beceriyi kapsayan etkinliklerin yapıldığı zaman ders katılımlarının düştüğü araştırmacı günlüğünden elde edilen verilerde görülmektedir. Coğrafi sorgulamada “Coğrafi Bilgileri Organize Etme, Analiz Etme ve Coğrafi Soruları Cevaplama” basamaklarında kullanılır. Coğrafi sorgulama da önemli bir işleve sahip olan bu beceri öğrencilerin bu beceriyi matematiksel bir işlem olarak algılamalarından kaynaklandığı ve veri tabloları arasında ilişki kuramadıklarından dolayı zorlandıkları görülmüştür. Kranda ve Akpınar (2018) yapmış oldukları araştırmada öğrencilerin grafik okumalarının orta olduğu fakat öğrencilerin grafik hazırlama becerilerinin ise düşük olduğunu sonucu, uygulamanın özellikle grafik hazırlama kısmıyla uyduğu görülmektedir. Maden ve Altunbay (2016) yapmış oldukları araştırmada öğrencilerin matematiksel bilgiye de ihtiyaç duymasından ve matematik dersinde ortalamalarının da göz önünde bulundurulması gerektiği bulgusu uygulama ile örtüşmektedir. Bu becerinin iki branş arasında değerlendirilmesi veri analiz ve yorumlama yaparken ders kitapları içerisine daha fazla yer verilmesini zorunlu kıldığını bizlere göstermektedir. Sosyal Bilgiler dersi içerisinde öğrencilerin grafik ve haritaları daha iyi okuyabilmeleri ve yorumlayabilmeleri için konu kapsamlarında grafik okuma etkinlikleri artırılıp kitap içerikleri de buna göre düzenlemelidir. Akengin, Tuncel ve Cendek (2016) araştırmasında ders içeriklerinin ve kitaplarının grafik, harita ve topla bakımında zenginleştirilmesi öğrencilerin harita okuryazarlığı becerisini geliştirecektir sonucuyla uyushmaktadır.

5.2.9. Araştırma

Sorunların çözümünde farklı bilgilere ulaşmak için kullanılan en temel beceri olarak “Araştırma” becerisi, coğrafi sorgulamanın dört basamağında da bulunmaktadır. Uygulama boyunca öğrencilere verilere araştırma ödevlerinde, öğrencilerin verilere ulaşma noktasında, genellikle interneti kullandıkları çok az bir kısmının da farklı ders materyallerini kullandıkları görülmüştür. Ayrıca öğrencileri araştırma yapmanın sadece veri kaynaklarını tarama olarak değil uygulama boyunca yapılan etkinliklerde öğrencileri farklı kaynaklara da yönlendirilmesi sağlanmıştır. Böylece araştırma becerisinin öğrenciler tarafından çok boyutluluğu kavratılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uygulama

dışında başka bulguya da rastlanmıştır. Uygulama boyunca araştırma beceri için verilen ödevlerde, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha düzenli ve planlı yaptıkları görülmüştür.

5.2.10. Değişim ve Sürekliliği Algılama

Doğal unsurlar arasında bir değişim ve var olan değişim sürekliliğinin algılamasını sağlayan ve kendisinin de bunun bir parçasını olduğunu anlamasına yardımcı olan “Değişim ve Sürekliliği Algılama” becerisi coğrafi sorgulamanın “Coğrafi Sorular Sormak, Bilgileri Organize Etmek ve Coğrafi Bilgileri Analiz Etmek” basamaklarında kullanılır. Uygulama etkinliklerinde öğrencilerin yaşadıkları şehrin değişimini ve mekânsal gelişimini algılanması için gerçekleştirilen etkinliklerde derse katılımın çok yükseldiği ve öğrencilerin, etkinlikler sırasında şaşkınlıklarını gizleyemedikleri, araştırmacı günlüğünde yer almaktadır. Bu beceri ile öğrenciler mekânı algıma becerisini daha rahat kavratılmasını sağladığı, ayrıca değişimin şehrin konumsal yapısından kaynaklandığını farkına vardığı görülmüştür. Ayrıca bu beceri ile “Zamanı ve Kronolojiyi Algılama” becerisi arasında elde edilen verilerde paralellik gösterdiği görülmektedir. Akbaba, Keçe ve Erdem (2012) araştırmalarında bu becerinin öğrencilerde olumlu tutumlar sergilenmesini sağladığını bulgusu ile uygulama bulgusunun birbirini destekler nitelikte olduğunu göstermiştir. Ayrıca aynı çalışmada ortam zenginliğinde başarıyı artırmada önemli olması vurgusu çalışmada kullanılan farklı çalışma kâğıtlarının öğrencilerin farklı mekânların değişimleri üzerinde çıkarımlarda da bulunmasını doğrular nitelikte çıkmıştır.

5.2.11. Eleştiriler Düşünme

Coğrafi sorgulamanın her basamağında kullanılan ve öğrencilerin bilgi üretmesinden, sonuca kadar varmasını sağlayan üst düzey bir düşünme beceri içerisinde yer alır. Uygulama aşamasında ilk etkinliklerde düşük veriler elde edilmiştir. Diğer becerilerin aktif olarak kullanılmasıyla birlikte daha sonra uygulanan çalışma yapraklarında başarının giderek arttığı görülmektedir. Eleştiriler düşünmeyle öğrencilerin bütünü kavramasını ve olay veya durumların açılımlar halinde bağlantılarının ortaya çıkarılmasını sağladığı

sonucuna varılmıştır. Notlandırılma olmadığı vurgusunun tekrar yapılmasıyla birlikte not kaygısının olmamasında dolayı bazı öğrenciler fikirlerini beyan etmekten çekinmedikleri de gözlenmiştir. Doğanay ve Yağcı (2011) araştırmalarında eleştirel düşünce için öğrencilerin derse aktif olarak katılmasını sağladıklarını ve öğrenci başarısını pozitif yönde etkilediği bulguları ile uygulama sırasında gerçekleşen etkinlik içeriklerindeki veri artışı sonucunu desteklemiştir. Çünkü öğrencilerin tutumsal olarak değişim göstermesi elde edilen bulgulara ve etkinlik sonucuna etkisini göstermesi iki araştırmanında birbirini desteklediğini göstermektedir.

5.2.12. Yenilikçi Düşünme

Zihinsel analizlerde farklı seçeneklerin yaratılmasını sağlayan “Yenilikçi Düşünme” becerisi coğrafi sorgulamanın her basamağında yer almaktadır. Uygulama etkinlikleri içerisinde birçok etkinlikte yer alan yenilikçi düşünme öğrencilerin zihinsel süreçlerinin aktif kullanmasını sağladığı sonucu saptanmıştır. Uygulama etkinliklerinde öğrencilerin özellikle problem çözme becerisini kullanırken “Daha ne tür yollar olabilir ?” sorularına yönelik alternatiflerin düşük olduğu sonucuna varmıştır. Yenilikçi düşünce öğrencilerin şüphesiz bilişsel ve duyuşsal süreçlerini kapsayan bir süreçtir. Aynı zamandan elde edilen verilerde araştırma bulguları dışında öğrencilerin çevresel faktörlerden de etkilendiği görülmüştür. Yenilikçi düşünme öğrencilerin ayrıca yaratıcı fikirlerin ortaya çıkmasını sağladığı ve öğrenciler arasında olumlu ilişkileri geliştirdiği verileri saptanmıştır. Özerbaş (2011) yapmış olduğu araştırmada yaratıcı düşünmenin yenilikçi düşünmeyi pozitif yönde etkilediği ve öğrencileri arasında ders katılımlarının artırdığı verisi uygulamanın öğrenciler arası işbirliği verisi ile uyuştuğunu göstermiştir.

5.2.13. Zaman Ve Kronolojiyi Algılama

Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrenciler zamansal süreçlerin farkına varmasını, coğrafi mekânın değişim süreçlerini ele almasını sağlamayan bu beceri coğrafi sorgulamanın her basamağında kullanılır. Bu beceri ile “Değişim ve Sürekliliği Algılama” becerisi arasında öğrenciler tarafından doğrudan bağlantı kurulmuş hatta bazı öğrenciler tarafından karıştırıldığı da görülmüştür.

Bu beceriyi kapsayan etkinliklerde öğrenciler olay ve durumları sebep sonuç ilişkisi içinde sıralaması kolaylaştırdığı sonucuna varılmıştır. Öğrenciler coğrafi mekânın değişiminin süreç olarak bir zaman aralığında gerçekleştiğinin farkına varması ve bunları kronolojik olarak ele alması konuyu kavramasında metinsel içeriklerden daha iyi olduğu görülmüştür. Ayrıca bu beceri ile öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal olarak davranışlar kazandığı ve durumların anlaşılabilirliklerini sağladığı saptanmıştır. Sağlam, Tınmaz ve Hayal (2015) yaptıkları araştırmada bu becerinin öğretmen adayları için yaptığı çalışmada “Zaman Ve Kronolojiyi Algılama” ve “Değişim ve Sürekliliği Algılama” becerisi arasında bağlantının varlığını ve olayların kolay kavramasını sağladığı bulguları ile uygulamadan elde edilen bulgular birbirini desteklemektedir.

5.3. Öneriler

5.3.1. Uygulayıcılara Yöneli Öneriler

- Sosyal Bilgilerde Coğrafî becerileri geliştirme uygulamaları gerek beceri gerek kazanımların verilmesinde istenilen başarıya ulaşmıştır. Sosyal Bilgiler içinde diğer sınıflar düzeyinde ve diğer öğrenme alanları içinde de bu tarz etkinlikler geliştirilerek uygulanmalıdır.
- Sosyal Bilgiler ders saati içinde yapılan bu çalışmalar ders dışı saatinde de geliştirek uygulanmalıdır.
- Sosyal Bilgiler ve diğer branşlar arasındaki işbirliğini de kullanarak İnnereaktif becerilerinde ders içerisinde kullanılmasını sağlamalıdır.

5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan becerilerin etkinlik tasarımlı içeriklere göre araştırılıp ele alınmasını sağlamak,
- Sosyal Bilgiler ders kitaplarının beceri ve değer açısından sunduğu değerlerin incelenmeli,
- Okul dışı etkinliklerde kazandırılan becerilerin sürdürülebilirliklerinin araştırılması,
- Becerilerin ele alınmasında farklı öğrenme modellerinin ve stratejilerin oluşturulması,
- İlkokulda verilen becerilerin ortaokul becerilerine yönelik hazırbuluşluluk açısından incelenmesi, aynı zamanda ortaokuldan ortaöğretime geçerken yer alan becerilerin öğrencilerin başarısına etkisi de incelenmelidir.
- Farklı Çalışma gruplarıyla uygulamaların gerçekleştirilip hayata geçirilmesi ve gruplar arasında değerlendirilme yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba, B., Keçe, M. Ve Erdem , M. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Çoklu Ortam Kullanımının Öğrencilerin Zaman-Kronoloji Ve Değişim-Sürekliliği Algılama Becerilerine Etkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: XIV, Sayı 2, 2012.*
- Akbulut, G. (2004). Coğrafya Öğretimi Ve Yaratıcı Düşünce. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Cilt :28 No:2 215-223.*
- Akbulut, G. (2004). Coğrafya Öğretimim Ve Yaratıcı Düşünce. *C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi. 2,215-223.*
- Akbulut, G. (2004). Coğrafya Ve Aktif Öğretim Yöntemleri. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 6-1, 65-77.*
- Akbulut, G. (2004). Coğrafya Ve Aktif Öğretim Yöntemleri. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 6-1 Yıl:2004*
- Akça, D. (2014). Coğrafya Öğretiminde Coğrafi Sorgulama Becerisinin Öğrenci Başarısına, Tutum Ve Kalıcılığa Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Akça, D. (2014). Coğrafya Öğretiminde Coğrafi Sorgulama Becerisinin Öğrenci Başarısına, Tutum Ve Kalıcılığa Etkisi. T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Akengin, H. (2007). Eğitim Programlarında Coğrafyanın Yeri Nedir? Coğrafya Nasıl Öğretilmelidir? Editör: Ayla Oktay ve Özgül Polat Unutkan. *İlköğretimde Alan Öğretimi.*
- Akengin, H. ve Ersoy, F. (2015). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekânsal Öğrenme Ortamlarının Tarihçesi. (Edt: Ramazan Sever ve Erol Koçoğlu “Sosyal Bilgilerde Mekânsal Öğrenme Ortamları), Pegem Akademi 1.Baskı, 17-42.

- Akengin, H., Tuncel, G. ve Cendek, M. E. (2016). Öğrencilerde Harita Okuryazarlığının Geliştirilmesine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi, Yıl, Temmuz, Sayı 34*, 61-69.
- Akıllı, M. ve Genç, M. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Çevre Okuryazarlığı Alt Boyutlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education, 5/2 (Ağustos/August 2015) ss. 81-97.*
- Akinoğlu, O. (2006). Coğrafya Eğitimi Ve Toplum. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 13, İstanbul 25-48.*
- Akşit, F. (2007). Coğrafya Öğretiminde Aktif Öğrenmenin Akademik Başarı Ve Tutum Üzerine Etkisi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Aktaş, S. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretimi: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Kilis
- Arı, Y. (2002). Amerika Birleşik Devletleri'nde Coğrafya Eğitimi Reformu: Türkiye İçin Dersler. Türk Coğrafya Kurumu, Coğrafya Kurultayı, Bildiriler Kitabı, S. 140-147, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Arın, D. ve Deveci, H. (2008). Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olayların Kullanımının Öğrenci Başarısına ve Hatırda Tutma Düzeyine Etkisi. *Elektronik sosyal Bilimler Dergisi. 26,170-185.*
- Artvinli, E. (2010). Coğrafya Derslerini Yapılandırmak: Aksiyon (Eylem) Araştırmasına Dayalı Bir Ders Tasarımı. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 21, Ocak - 2010, S. 184-218, İstanbul – Issn:1303-2429.*
- Avşar, S. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi.
- Aydın, E. (2016). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Kazanımlarına

- Ait Görsellerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aytaç, A.(2014). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eğitimlerinde Gezi-Gözlem Metodunun Yeri Ve Önemi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: 11-1, Sayı: 21, 2014-1, s.55-69.*
- Baloğlu Uğurlu, N. Ve Aladağ, E. (2015). Mekânsal Düşünmenin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Yeri Ve Öğretmenlerin Bu Beceri Hakkındaki Görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 32, S.22-42, İstanbul – Issn:1303-2429 E-Issn 2147-7825.*
- Bebe, H.İ. ve Ünlü, M. (2012). İlköğretim 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Coğrafya İçeriği Açısından Yeterliliği. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 26, . 260- 286 İstanbul – Issn:1303-2429.*
- Bilgili, M. (2017). Coğrafyanın Bilimsel Kimliğine Postyapısalcı Bir Yaklaşım.
- Bitlisli, N. (2014). 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Yeryüzünde Yaşam Ünitesinde Geçen Coğrafi Kavramları Algılama Düzeyleri Ve Kavram Yanılgıları (Bayburt Örneği). T.C Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Giresun.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Ankara:
- Catling, S. (Çev.: Seçil Şenyurt). (2015). İlköğretimde Coğrafya Neden Önemlidir.
- Cicioğlu, H. (1982). Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Ortaöğretim (Tarihi Gelişimi).*Coğrafya Eğitimi Dergisi 1, 29-36.*
- Cohen, J (1992). *A power primer. Psychological Bulletin.* 112 (1): 155–159.
- Çağlayantaş, Y. (2008). Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Güncellik İlkesinin İncelenmesi. T.C. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

- Çatak, M. (2014). Ortaokullarda Sosyal Bilgiler Öğretiminin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi. T.C. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Doktora Tezi, Afyonkarahisar.
- Çatak, M. (2015). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarının İncelenmesi.
- Çelikkaya, T. (2002). İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı*.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılma Düzeyi: Öğretmen Görüşleri. *Cilt:19 No:3 Kastamonu Eğitim Dergisi* 969-990.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılma Düzeyi: Öğretmen Görüşleri. *Eylül 2011 Cilt:19 No:3 Kastamonu Eğitim Dergisi* 969-990.
- Debre, İ. (2008). “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Ders Anlatım Stratejisi Olarak Dramatizasyonun Kullanılmasının Öğrencinin Başarı Düzeyine Etkisi. T.C. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi Ve Denetimi Yüksek Lisans Programı İstanbul.
- Demiralp, N. (2006). Coğrafya Eğitiminde Harita Ve Küre Kullanım Becerileri.
- Demirbaş, Ç. (2011) Coğrafya Dersi Öğretim Programında Sürdürülebilir Kalkınma.
- Demirci, A. (2006). Coğrafya Öğretiminde Coğrafi Sorgulama Becerisinin Geliştirilmesini ve Kullanımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 14, 61-80.
- Demircioğlu İ.H. ve Akengin, H., Zaman Ve Mekâna İlişkin Becerilerin Öğretimi. Edt: Cemil Öztürk “*Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*” Pegem Akademi Yayıncılık, 3. Baskı, 187-224.

- Demirkaya, H. (2008). Coğrafya Öğretiminde Eleştirel Düşünme Stratejileri Ve Sorgulama Yoluyla Öğrenmenin Kullanımı. *TSA ,Yıl: 12, S: 1*.
- Deveci, H. (2015). Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilgiler. Edt: Refik Turan ve Kadir Ulusoy “ *Sosyal Bilgilerin Temelleri*”,Pegem Akademi, 4.Baskı. Ankara,20- 36.
- Doğanay, A. (2005), Sosyal Bilgiler Öğretimi, Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Edt: Öztürk, C., ve Dilek, D., Ankara Pegem Akademi Yayıncılık, 17-52.
- Doğanay, A. (2012). Etkin Vatandaşlık İçin Düşünme Becerilerinin Öğretimi. Edt: Cemil Öztürk “*Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*” Pegem Akademi Yayıncılık, 3. Baskı, 145-185.
- Doğanay, A. ve Yağcı, R. (2011). İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretmenlerin Eleştirel Düşünme Becerilerini Geliştirmek İçin Uyguladıkları Etkinliklerin Değerlendirilmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy 2011, Volume: 6, Number: 2, Article Number: 1C0400*.
- Doğanay, H. (2014). Coğrafya Öğretim Yöntemleri. 6. Baskı Pegem Akademi Yayıncılık.
- Duman, B. ve Girgin, M. (2005) Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Harita okuryazarlığına İlişkin Görüşleri. *Doğru Coğrafya Dergisi sayı 17, syf.185*.
- Durmuş, E. ve Baş, K (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 1, Sayfa: 75-92, Elazığ*.
- Düzgün, S. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 5, Geliştiren Etkinlikler. Kök Yayıncılık, 2006.
- Efe, R. (1996). Coğrafya Yeni Yaklaşımlar, Coğrafya Eğitiminde Çağdaş Metod Ve Teknikler. *Marmara Coğrafya Dergisi, 1996, 135-149*.
- Erol, H. (2016). Ortaokul 5.,6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programı Ve

Ders Kitaplarının Coğrafya Okuryazarlığı Açısından Değerlendirilmesi.
Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Issn: 1308–
 9196 Yıl : 8 Sayı : 22 Nisan, 129-163.

Ertuğrul, Z. (2008). İlköğretim 6.Sınıföğrencilerinin Harita Ve Küre Kullanım
 Becerilerinin Tespiti. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
 Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2008,
 Ankara.

Geçit, Y. (2010). Coğrafya Eğitimi Araştırmalarında Temel Yönelimler. *Kuram
 Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 10 (2) , 923-987.

Gelbal, S. (1991). Problem Çözme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi
 Dergisi* 19911 Sayı: 6/167-173.

Gelen, İ. (2011). Sosyal Bilgiler Programındaki Düşünme İle İlgili Bazı Ortak
 Becerilerin Kazanılma Düzeyinin Belirlenmesi. Ondokuz Mayıs
 Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30(1), 83-106.

Gençtürk, E. (2009). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının
 Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi. Gazi Üniversitesi,
 Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler
 Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.

Gençtürk, E. ve Sarpkaya, G. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin
 Yeterlilikleri. (Editör: Mustafa Safran). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. 49-66.
 4.Baskı Ankara: Pegem Akademi.

Gliner, J. ve Morgan, G. Ve Leech, N. (2015). Uygulamada Araştırma
 Yöntemleri Çeviri Editörü: Selahattin Tutan. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Gökçe, N. ve Öztürk, F. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin Coğrafya Biliminin
 Konularına İlişkin Algıları. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim
 Fakültesi Dergisi Sayı 25, ,92-118.

Göl, E. (2013). Sosyal bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık
 Tutum Düzeylerinin Faklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek

Lisans Tezi. Ahi Evren Üniversitesi, Kırşehir.

Gülüm K. ve Torun, F. (2009). Oyun Ve Etkinliklerle Coğrafya Öğretimi. *Anı Yayıncılık*.

Güneş, G. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Konularında Harita Ve Harita Sembollerini Kullanabilme Becerileri. Ahi Evren Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Kırşehir.

Gürbüztürk, O. ve Mala, N. (2008). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Adım Adım Türkiye Ünitesinin Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 2, S.S.24-41.

Holt-Jensen, A. (2009). Coğrafya Tarihi, Felsefesi Ve Temel Kavramları. Çevirenler: Erdem Bekarçolu, Ömer Anlı, Hatice Turut ve Suat Tuysuz, *İdil Yayıncılık, 2009, İstanbul*.

İbret, B. ve Yılmaz, O. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Ve Öğretim Programında Coğrafi Bilgi Teknolojilerinin Yeri, *International Geography Education Symposium*, (337- 342),

İlhan, A. ve Gülersoy A. ve Çelik M. (2017). Yapılandırmacı Yaklaşım Çerçevesinde Coğrafya Öğretiminde Sorgulama Temelli Öğrenme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 43, S. 59-78.

İncekara, S. (2016). Uluslararası Alanda Coğrafya Eğitimi Araştırmaları Ve Türkiye’den Örnekler: *Mevcut Durum Ve Gelecek Yönler*. *Doğu Coğrafya Dergisi* 21, 123-136.

Kalın, Ö.(2018). Ortaokul Öğrencilerinin Çevre Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi (Artvin Örneği)

Kamber, T., Acun, İ. ve Akar, C. (2011). İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Uygulanabilirliği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4/2, 195-218.

- Kapluhan, E. (2012). Atatürk Dönemi (1923–1938) İlkokullarda Coğrafya Eğitimi. Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 25, S. 152-170 İstanbul – Issn:1303-2429.
- Karabağ, S. ve Şahin, S. (2007). Coğrafya Dersi Öğretim Programı. (Edt: Servet Karabağ ve Salih Şahin, ‘Kuram Ve Uygulamada Coğrafya Bilgisi’), 3-51,
- Karaca, C.(2014). 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yeryüzünde Yaşam Ünitesinde Probleme Dayalı Öğrenme Yönteminin Öğrenci Başarısına Etkisi. İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Karasu Avcı, E. (2016). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Coğrafya Disiplininin Rolü. *Araştırma Ve Deneyim Dergisi (Adeder)*, 1 (1).
- Kaya, B. (2014). Sosyal Bilgilerde Düşünme Becerileri. Edt: Refik Turan, Ali Murat Sümbül ve Hakan Akdağ “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar- 1*” Pegem Akademi, 2.Baskı, Ankara, 147-164.
- Kayan, İ. (2000). Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi Amaç, Yeni Hedefler, Sorunlar Ve Öneriler. *Ege Coğrafya Dergisi 11*, 7-22.
- Kock, N. F., Jr. (1997). Myhts in Organizational Action Research: Reflections on a Study of Computer-Supperted Process Redesign Groups. *Organizations & Society*, Vol. 4, No. 9, p. 65-91.
- Keçe, M. ve Merey, Z. (2011). İlköğretim Sosyal Bilgiler Kazanımlarının Sosyal Bilimler Disiplinlerine Ve Disiplinlerarası Anlayışa Uygunluğunun Belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:VIII, Sayı:I*,110-139.
- Kılıçoğlu, G. (2015). Sosyal bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişim ve Önemi. Editör: Mustafa Safran. *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. 3-16. 4.Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılınç, Y. (2011). Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Çevrelerini Tanımalarına

Yönelik Bir Çalışma: Bağcılar Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 23, S.184-212, İstanbul – Issn:1303-2429.*

Kızılçaoğlu A. ve Taş, H. (2007). İlköğretim İkinci Kademedede Coğrafya Eğitimi Ve Öğretimi: Öğrenme Alanları Ve Kazanım Boyutu. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı:16, , İstanbul 93-108*

Kızılçaoğlu, A. (2006). İlköğretimin Birinci Kademesinde Coğrafya Eğitimi Ve Öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı:14, İstanbul, 81-106.*

Kızılçaoğlu, A. (2007). Harita Becerilerine Pedagojik Bir Bakış. 341-358. *Marmara Coğrafya Dergisi*

Kocalar, A.O. (2017). Coğrafya Öğretiminde Ekolojik Bölge Kavramının Kullanımı. *Marmara Coğrafya Dergisi, Yıl, Ocak, Sayı 35, Ss 68-73, Issn: 1303-2429.*

Koç, H. ve Aksoy. B. (2015). Harita Becerileri ve 11-14 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Yapabilecekleri Harita Becerileri. Editör: Mustafa Safran. *Sosyal Bilgiler Öğretimi. 361-387. 4.Baskı. Ankara: Pegem Akademi.*

Koç, H. ve Karatekin, K. (2016) Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Harita Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 16, (USBES Özel Sayı II), 1522-1542.*

Kop, Y. ve Tuncel, G. (2010). Türkiye’de Sosyal Bilgiler/Bilimler Öğretimi Alanlarında Bilimsel Toplantılarda Sunulan Bildiriler Üzerine Analitik Bir Çalışma (1987-2005). *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı Number 5,91- 112.*

Korkmaz, İ. (2007) .Öğrenci Merkezli Ders Uygulamalarına İlişkin Öğrenci Görüşleri. (III. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi’nde bildiri olarak sunulmuştur).

Köse, M. A. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretiminde İstatistik Ve Grafik Kullanım Tekniklerinin Öğrencilerin Grafik Okuma Becerisine Etkisi. *T.C. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara..*

- Kranda, S. ve Akpınar, M. (2018). 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Grafik Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi. *KEFAD Cilt 19, Sayı 3, Aralık, 2018*.
- Kranda, S. ve Akpınar, M. (2019). Grafik Okuma ve Çizmede Yaşanılan Zorluklara İlişkin Öğrenci Görüşleri, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Yayın Tarihi: 20.03.2019
- Kuzu, A.(2007). Öğretmen Yetiştirme ve Mesleki Gelişiminde Eylem araştırması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2/6, 2009.
- Maden, S. ve Altunbay, M. (2016). Türkçe Eğitiminde Görsel Sunu Ve Görsel Okuma Aracı Olarak Grafik Ve Tabloların Kullanımı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 1971-1983.
- Meb, (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6- 7. Sınıflar Öğretim Programı Ve Kılavuzu. *Anakara: Devlet Kitapları Müdürlüğü*.
- MEB. (2006).Tebliğler Dergisi, Ekim.
- MEB. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.
- MEB. (2015). Sosyal Bilgiler Taslak Öğretim Programı.
- MEB. (2017). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6
- Memişoğlu, H. ve Öner, G. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenci Ve Öğretmen Görüşlerine Göre Coğrafya Konularının Öğretimi. *Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2 Sayı:3 Makale No:40 Issn: 2146-9199, 347- 366.
- Merriam, S. (2009). Nitel Araştırma Desen Ve uygulama İçin Bir Rehber. Çeviri Editörü: Selahattin Turan. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Meydan, A. (2010). Öğrenmeyi Öğrenme Stratejilerinin Öğrencilerin Dördüncü Sınıf “Yaşadığımız Yer” Ünitesini Öğrenmelerine Ve Kalıcılığına Etkisi. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23.

Meydan, A. (2015). Sosyal Bilgilerde Coğrafyanın Yeri ve Önemi. Editör: Refik Turan ve Kadir Ulusoy. *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. 141-156. 4.Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Meydan, A. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Gezi- Gözlem Ve Doğa Eğitimi. Edt: Refik Turan, Ali Murat Sümbül ve Hakan Akdağ “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar- 1*” Pegem Akademi, 2.Baskı, Ankara, 242-261.

Milli Eğitim Bakanlığı (1948). İlk Okul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı (1968). İlkokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı (1974). Tebliğler Dergisi IX. Şûra Özel Sayısı, 37 (1788). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı (1985). Tebliğler Dergisi, 48 (2195).

Milli Eğitim Bakanlığı (1990). Tebliğler Dergisi, 53 (2315).

Milli Eğitim Bakanlığı (1993). Tebliğler Dergisi, 56 (2381).

Milli Eğitim Bakanlığı (1998). Tebliğler Dergisi, 61 (2487).

Milli Eğitim Bakanlığı (1998a). Tebliğler Dergisi, 61 (2484).

Milli Eğitim Bakanlığı (1998b). Tebliğler Dergisi, 61 (2492).

Milli Eğitim Bakanlığı (2005). Tebliğler Dergisi, 68 (2575).

Milli Eğitim Bakanlığı (2010). Tebliğler Dergisi, 73 (2637).

Milli Eğitim Bakanlığı (2012). Tebliğler Dergisi, 75 (2658).

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Nalçaçı, A. (2011). İlköğretim 6.ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki Coğrafya Konularının Genel Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyine İlişkin

- Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18, 247-262.
- Nuhoğlu, S. (2010). Coğrafya Öğretiminde Örnek Olay İncelenmesi Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ocak, G. ve Bulut, R. (2013). Sosyal Bilgiler Programındaki Coğrafya Konuları İle İlgili Etkinliklere İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 28, 27 – 44.
- Onacak Şenaslan, E. (2010). Orta Öğretim Coğrafya Dersinde Deprem Konusunda Coğrafi Düşünme Becerilerin Ölçülmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Haziran*.
- Oruç, Ş. ve Akgün, İ. H. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Okuma Becerisini Kazanma Düzeyleri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1 S: (51- 58).
- Öcal, A. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde 6.Sınıf Öğrencilerin Mekânsal Biliş Becerilerinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öcal, A. Sosyal Bilgiler Dersinde Mekanı Algılama Becerisini Yeniden Düşünmek. (Edt: Refik Turan, Ali Murat Sümbül ve Hakan Akdağ “ *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar- 1*” Pegem Akademi, 2.Baskı, Ankara, 263- 278.
- Örs, H. (2007). İlköğretim Okullarında 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Program Yönünden İncelenmesi” *T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sbe Yl*.
- Özcan, H. (2004). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretimde Drama Yönteminin Kullanılması. *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim*

Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Özerbaş, M. (2011). Yaratıcı Düşünme Öğrenme Ortamının Akademik Başarı ve Bilgilerin Kalıcılığa Etkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 31, Sayı 3 (2011) 675-705.*

Özgen, N. (2016). Nitel Araştırmalarda Verilerin Toplanması Ve Analizi. Edt: Nurettin Özgen “*Beşeri Coğrafyada Araştırma Yöntemleri Ve Teknikler*” Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.157-198.

Özgüç, N. ve Tümertekin, E. (2014). Coğrafya Geçmiş, Kavramlar, Coğrafyacılar.

Özkal, Neşe. (2002). Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi, Eğitim ve Bilim Bilim Dergisi, Cilt 27, Sayı 124 (52-55)

Özkök, A. (2005). Disiplinlerarası Yaklaşım Dayalı Yaratıcı Problem Çözme Öğretim Programının Yaratıcı Problem Çözme Becerisine Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 28: (2005) 159-167.*

Öztürk, C. (2012). Sosyal Bilgiler Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. Editör: Cemil Öztürk. *Sosyal Bilgiler Öğretimim*. Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. 1-31. 3.Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Öztürk, C. (2012). Sosyal Bilgiler: Kavram, İçerik Ve Program. Edt: Cemil Öztürk “*Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*” Pegem Akademi Yayıncılık, 3. Baskı, 1-31.

Öztürk, M. (2007). Coğrafya: Gelişimi, İçeriği, Eğitimi. Edt: Servet Karabağ ve Salih Şahin, “*Kuram Ve Uygulamada Coğrafya Bilgisi*”, 3-51, Gazi Kitabevi,

Öztürk, M. (2015). Değişen Dünyada Coğrafya Eğitimi. Coğrafya Eğitimi Dergisi 1(1): 21-28.

Öztürk, M., Değişen Dünyada Coğrafya Eğitimi. Coğrafya Eğitimi Dergisi, 1(1): 21-28.

Özünel, S. (2016). Sosyal Bilgilerdeki Coğrafya Konularının Kavratılmasına

- Yönelik Uygulamalar, Sorun Ve Öneriler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Örneği. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 592-618.
- Robson, P. (2010). Coğrafya Atölyesi Ekosistemler İnsanlar Ve Yerler Gıda Ve Tarım Pratik Deneyler Ve Etkinlikler. (Çev: *Cumhur Öztürk*), *İletişim Yayınları*, 1.Baskı.
- Robson, P. (2010). Coğrafya Atölyesi Haritalar Ve Krokiler Dağlar Ve Dünyamız Akarsular Ve Denizler Pratik Deneyler Ve Etkinlikler. (Çev: *Cumhur Öztürk*), *İletişim Yayınları*, 1.Baskı
- S. Catling (2015). İlköğretimde Coğrafya Önemlidir□. *Çeviren: Seçil Şenyurt, Coğrafya Eğitimi Dergisi*, 1(1); 29-36.
- Safi, H. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretimin Programında Yer Alan Mekânı Algılama Becerisinin Geliştirilmesi Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Bölümü Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul*.
- Sağdıç, M. ve Demirkaya, H. (2015). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Coğrafi Mekânlara Dayalı Öğrenme Ortamları. Editör: Ramazan Sever ve Erol Koçoğlu. *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekânsal Öğrenme Ortamları*. 119-136.1.Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Sağlam, H., Tınmaz, E. Ve Hayal, M. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin “Zaman Ve Kronolojiyi Algılama” Becerisini Öğretme Deneyimlerine Fenomonolojik Bir Bakış. *Turkish History Education Journal*. 2015: 4 (1), 49-66
- San San, W.H ve Chun, T. (1996). Y. Understanding Geography Workbook 2A. Longman Yayıncılık.
- San San, W.H. ve Chun, T (1996). Understanding Geography Workbook 2B. Longman Yayıncılık.
- Sarı, İ. (2014). Sosyal Bilgiler Derslerinde Zaman Becerileri. Edt: Refik Turan, Ali Murat Sümbül ve Hakan Akdağ “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni*

Yaklaşımlar- 1” Pegem Akademi, 2.Baskı, Ankara, 129-145.

Semenderoğlu, A. ve Ekber Gülersoy, A. (2005) Eski Ve Yeni 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 18: 141-152.*

Sever, R. (2015). Sosyal Bilgilerde Mekânsal Öğrenme Ortamları İle İlgili Temel Kavramlar. Editör: Ramazan Sever ve Erol Koçoğlu. *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekânsal Öğrenme Ortamları.* 1-15. 1.Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Sönmez, Ö. F. ve Aksoy B. Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Programlarında Harita Becerileri. 269-288.

Sözmez, V. Ve Alacapınar, F. (2014).Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Anı. 4.Baskı

Sözer, E. (1998). Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri Ve Önemi. Edt.: Gürhan Can, “Sosyal Bilgiler Öğretimi”, *Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 581,1998, 1-13.*

Şahin, B. (2012). Coğrafya Öğretmenlerinin Tematik Haritalara Yönelik Görüşleri. *Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı 2012 Ankara.*

Şahin, S., Gençtürk, E. ve Budanur, T. (2007). Coğrafya Öğretiminde Uygun Grafik Seçimi Ve Kullanımının Öğrenme Üzerindeki Etkisi. *Cilt:15 No:1 Kastamonu Eğitim Dergisi 293-302.*

Şeyihoğlu, A. ve Uzunöz, A. (2012). Ders Planları Ve Uygulama Örnekleriyle Coğrafya Öğretiminde Çoklu Zekâ. *Anı Yayıncılık, Ankara.*

Şimşek, A. İlköğretim Öğrencilerinde Tarihsel Zaman Ve Kronoloji Becerileri. Edt: Mustafa Safran “*Sosyal Bilgiler Öğretimi” Pegem Akademi, 4.Baskı, 94- 117.*

T.C. Maarif Vekaleti (1931) Ortamektep Müfredat Programı, Devlet Matbaası:

İstanbul.

T.C. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Taş, H. U. (2012). Tasarruf Bilinci Oluşturmada Coğrafya Eğitiminin Yeri Ve Önemi. *T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı Ankara.*

Taş, H.İ. (2008). Coğrafi Beceriler Ve Bunları Öğrencilere Kazandırma Yolları.

Taşkıran, C., Baş, K. ve Bulut, B. (2016). Sosyal Dersinin Kendine Özgü Becerilerinin Kazandırılma Düzeyi. *Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6 Sayı 11, 1-19.*

Tay, B.(2015). Sosyal Bilgilerin Öğretiminin Dünü Bugünü Ve Yarını. (Edt: Refik Turan ve Kadir Ulusoy ('*Sosyal Bilgilerin Temelleri*'),Pegem Akademi, 4.Baskı, Ankara, 2-18.

Topçu, E. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Kazanımlarının Gerçekleştirilmesinde Öğretmenlerin Tercih Ettiği Yöntemler. *Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı 28, 331-369.*

Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2015). Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekân. *Çantay Kitapevi.*

Uğurlu, N. Ve Aladağ, E.(2015). Mekânsal Düşünmenin Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Yeri Ve Öğretmenlerin Bu Beceri Hakkındaki Görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 32, Temmuz - 2015, S.22-42 İstanbul – Issn:1303-2429 E-Issn 2147-7825.*

*Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 346-364.*Üçışık, S. ve Demirci, A. (2002). 21. Yüzyılda Çağdaş Coğrafya Bilimi Ve Temel Unsurları. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 5, 117-133. İstanbul.*

Üçışık, S., Ünlü, M. Ve Özey, R. (2002). Coğrafya Eğitim Ve Öğretiminde Fotoğrafların Önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 5, İstanbul.*

- Ünlü, M. (2001). İlköğretim Okullarında Coğrafya Eğitim Ve Öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı: 3, Cilt: 2, S.31-48, İstanbul.*
- Ünlü, M. (2011). Coğrafya Derslerinde Coğrafi Becerilerin Gerçekleşme Düzeyi. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11(4), 2155-2172,*
- Ünlü, M. (2014). *Coğrafya Öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.
- Ünlü, M. (2015). Coğrafya Öğretimi. Pegem Akademi Yayıncılık, 1. Baskı.
- Ünlü, M. ve Yıldırım, S. (2017). Coğrafya Dersi Öğretim Programına Bir Coğrafi Beceri Önerisi: Mekânsal Düşünme Becerisi. *Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı, 35, Ss13-20, Issn: 1303-2429.*
- Yapıcı, H. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimi Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi.
- Yazıcı, K. (2006). Sosyal Bilgiler ve Okuma Becerileri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 1, 273-283.*
- Yazıcı, K. (2008). 1939–1970 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Mili Eğitim Şuralarında Sosyal Bilgiler Öğretimiyle İlgili Alınan Kararlar Ve Uygulamaları. *T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi Konya.*
- Yeke, C. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Verilen Coğrafi Bilgilerin Yeterliliği Ve Bunun Ortaöğretim Coğrafya Derslerine Etkisi. *T.C. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.*
- Yeşiltaş, N. K. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Afet Ve Deprem Eğitimi. Edt: Refik Turan, Ali Murat Sümbül ve Hakan Akdağ “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar- 1*” Pegem Akademi, 2.Baskı, Ankara, 213- 240.
- Yılar, B.(2007). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Coğrafya Kavramlarını

Anlama Düzeyleri Ve Kavram Yanılgıları. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.

Not: Uygulama Etkinliklerinde Kullanılan Görsel Kaynakçası

- https://www.google.com.tr/search?biw=1088&bih=530&tbm=isch&sa=1&ei=Am8TWrKHFYfZgAb_6ay4BA&q=depremde+sa%C4%9F+kalan++vanl%C4%B1lar&oq=depremde+sa%C4%9F+kalan++vanl%C4%B1lar&gs_l=psyab.3...3500.7363.0.7557.9.9.0.0.0.154.1028.0j8.8.0....0...1c.1.64.psyab..1.1.122...0i30k1.0.Nlt6GdJ4_nA#imgsrc=erl-urMUTm34eM:
- <https://i.cnnturk.com/ps/cnnturk/75/630x0/5629f4d3cbbf3417740fa606.jpg>
- https://www.google.com.tr/search?q=sel+fotograflar%C4%B1+t%C3%BCrkiye&tbm=isch&tbs=rimg:CZsRfGPFXzFcIjJE6tW78vNgcvkYa5JrzhrZbjSZMWrNFpdwtkB4Kwm21r1Q3I5BhPZZjt4gDwxh1Govn1MuJxyoS CcTq1bvY82ByEVWOuMpmMrrKhIJRhrkmv7OGsRRxnT2kJH9oQqEgluNjKxas0WhFMFd_1XukvKyoSCV3C2QHgrCbbEc5azMNgJJhSKhIJWvVDcjkGE9kRxChWONQnj7sqEglmO3iAPDGH7REzYv8CkrwY_1ioSCUaifUz64nHEaFLOGbthkKK&tbo=u&sa=X&ved=0ahUKEwjxwPnqrs7XAhUJvhQKHcWIBq4Q9C8IHw&biw=1088&bih=530&dpr=1.25#imgsrc=8zxRn-SC9F2zfM:
- https://www.google.com.tr/search?biw=1088&bih=530&tbm=isch&sa=1&ei=vG0TWp_pGMqZgAaZ4oLIAQ&q=evi+sel+bast%C4%B1&oq=evi+sel+bast%C4%B1&gs_l=psyab.3...19860.25506.0.25891.25.17.0.3.3.0.338.2547.0j9j3j2.14.0....0...1c.1.64.psyab..11.4.227...0i24k1.0.2BxnNBqMpO0#imgsrc=w1-5Uo6sjkR75M:
- <http://heyelan-turkiye.blogspot.com.tr/>
- https://www.google.com.tr/search?biw=1088&bih=530&tbm=isch&sa=1&ei=P3ATWrv4NcP_aM3oIAH&q=heyelan+&oq=heyelan+&gs_l=psyab.3..0i10.118565.119940.0.122505.6.6.0.0.0.150.814.0j6.6.0....0...1c.1.64.psyab..0.3.427...0i8i30k1j0i10i24k1.0.BRqvXYVbRPY#imgsrc=hld4g2

WGq1AxAM:

- https://www.google.com.tr/search?tbm=isch&q=%C3%A7%C4%B1%C4%9F+d%C3%BC%C5%9Ft%C3%BC&spell=1&sa=X&ved=0ahUKEwjGq_TXss7XAhWLChoKHUJHC6QQBQgjKAA&biw=1088&bih=530&dpr=1.25#imgdii=IV0xAfGa0XhwM:&imgsrc=lo2oqnjwa5ssTM:
- https://www.google.com.tr/search?biw=1088&bih=530&tbm=isch&sa=1&ei=snETWsf1BNKLaoOeiKgM&q=orman+yang%C4%B1nlar%C4%B1+t%C3%BCrkiye&oq=orman+yang%C4%B1nlar%C4%B1+t%C3%BCrkiye&gs_l=psyab.3..0i8i30k1j0i24k1.13610.15473.0.15880.8.8.0.0.0.359.807.0j1j1j1.3.0....0...1c.1.64.psyab..5.3.806...0j0i67k1.0.BDo70qAAjrc#imgsrc=hHuiqU8Ql47_TM:
- https://www.google.com.tr/search?biw=1088&bih=530&tbm=isch&sa=1&ei=w3ETWuX5IsWTafSBirgC&q=orman+yang%C4%B1nlar%C4%B1+yanan+alanlar&oq=orman+yang%C4%B1nlar%C4%B1+yanan+alanlar&gs_l=psyab.3...92382.95397.0.95588.14.12.0.0.0.0.408.1150.0j5j41.6.0..0...1c.1.64.psyab..8.2.355...0j0i24k1.0.47ptHURIRtQ#imgsrc=aRr8Te5fQrg4sM:
- https://www.google.com.tr/search?biw=1088&bih=530&tbm=isch&sa=1&ei=w3ETWuX5IsWTafSBirgC&q=orman+yang%C4%B1nlar%C4%B1+yanan+alanlar&oq=orman+yang%C4%B1nlar%C4%B1+yanan+alanlar&gs_l=psyab.3...92382.95397.0.95588.14.12.0.0.0.0.408.1150.0j5j41.6.0..0...1c.1.64.psyab..8.2.355...0j0i24k1.0.47ptHURIRtQ#imgdii=swckChn1Orq1QM:&imgsrc=8iao3VgKxbXGRM:
- http://cografyaharita.com/turkiye_fiziki_haritalari.html
- <http://cografyaharita.com/haritalarim/4aturkiye-2016-nufus-yogunlugu-haritasi.png>
- <http://cografyaharita.com/turkiye-dogal-afet-haritalari.html>
- http://cografyaharita.com/turkiye_mulki_idare_haritalari.html
- http://cografyaharita.com/turkiye-cografi_bolge-haritalari.html
- <http://haritamaps.net/wp-content/uploads/2014/03/turkiye-turizm-haritasi-1024x435.jpg>
- <https://d7rmw26qif7te.cloudfront.net/images/tcdd-demiryollari-haritasi.jpg>
- <http://www.turkiye-rehberi.net/harita/resim/turkiye/izmir/izmir-sahil->

haritasi.jpg

- https://cografyabilim.files.wordpress.com/2011/07/tapografya_haritasi.jpg
- https://cografyabilim.files.wordpress.com/2011/07/slide0039_image069.jpg
- <https://www.google.com.tr/maps/@39.0707377,36.9569617,1005338m/data=!3m1!1e3>
- <http://cografyaharita.com/haritalarim/2a-adana-ili-fiziki-haritasi.png>
- https://www.sehirlersavasi.com/ilce-resimleri/resimler/7438256agri_dagi2.jpg
- <http://yurticiturlari.org/wp-content/uploads/2016/09/Agri-dagi.jpg>
- <http://blog.ihvan.com.tr/wp-content/uploads/2014/11/R%C3%BCyada-F%C4%B1rat-Nehri-G%C3%B6rmek-Ne-Demek.jpg>
- <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/9b/Ihlara.jpg/800px-Ihlara.jpg>
- <https://izoutdoor.files.wordpress.com/2014/02/genelgorunum.jpg>
- <https://i.dunya.com/2/670/377/d/news/102247.jpg?v=1426847227>
- <http://www.panoramio.com/photo/26259610>
- <https://www.google.com.tr/search?tbm=isch&q=ada+adalar&spell=1&sa=X&ved=0ahUKEwik3q3oyKDXAhWqDsAKHSCSCbQQBQgiKAA&biw=1088&bih=490&dpr=1.25#imgsrc=lbl7LsYwU8t6bM:>
- <http://pediaa.com/wp-content/uploads/2015/12/Difference-Between-Mountain-and-Plateau-image-2.jpg>
- <https://www.engelliler.biz/forum/alinti-yazilar/79303-van-depremi-yasayanlar-anlatiyor.html>
- <http://www.medyabar.com/haber/59407/yasanmis-bir-17-agustos-kurtulusun-hikayesi.aspx>

EKLER

Ek 1:Mülakat Soruları

Ek 2: Başarı Testi

Ek 3: Uygulama Etkinlikleri (Etkinlik Tasarımları)

Ek 4: Fotoğraflar

Ek 5:Resmi İzin Yazısı

Ek 1: Mülakat Soruları

- Sence Sosyal Bilgiler nedir?
- Sosyal Bilgiler dersi sence olmalı mı veya olmamalı mı? Neden
- Yaptığımız etkinlikler içinde en çok beğendiğin etkinlik hangisiydi? Neden
- Yaptığımız etkinlikler içinde en az beğendiğin etkinlik hangisiydi? Neden
- Sence etkinlikler yeterli miydi?
- Sence başka ne tür etkinlikler yapılabilirdi?
- Etkinliklerle dersi işlemek sence nasıldı?
- Etkinliklerin sana bir faydası veya zararı oldu mu?
- Konuyu anlamanda etkinlikler yardımcı oldu mu?
- Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerinin gündelik yaşamda kullanıyor musun?
Nasıl

Ek 2: Başarı Testi

SORULAR

1. çevresine göre yüksek olan ve tabandan zirveye doğru yamaçları eğimli yeryüzü şekilleri olarak tanımlanır. Çevresine göre alçakta kalmış ve akarsu vadilerinin derin olmadığı düzlüklere.....denirken. Karalardaki çukurlarda birikmiş durgun sulara ise.....denir. Boşluklara sırasıyla gelmesi gereken tanımlar aşağıdaki şıklardan hangisinde **doğru sıralanmıştır?**
 A)Plato-dağ-ova B)Göl-vadi-dağ C)Dağ-ova-göl D)Ova-plato-akarsu
2. Türkiye fiziki haritasına baktığımızda hangi bölgemizde kahverengi ile gösterilen alan daha **azdır?**
 A) Karadeniz Bölgesi
 B) Doğu Anadolu Bölgesi
 C) İç An Anadolu Bölgesi
 D) Marmara Bölgesi
3. Bir fiziki haritaya baktığımızda aşağıdakilerden hangisini **bulamayız?**
 A)Yükselti değerlerini B)Akarsu ve gölleri
 C)Ulaşım yollarını D)Plato alanlarını
4. Ege Bölgesi'nin fiziki haritası üzerinde inceleme yaptığımızda aşağıdaki yerlerden hangisine ulaşmamız mümkün **değildir?**
 A) Bakırçay Ovası B) Küçük Menderes Akarsuyu C) Bafa Gölü D) Uludağ
5. Uzun yıllar içinde gerçekleşen ortalama atmosfer koşullarına.....I..... denir. Kısa süreli, değişken atmosfer koşullarına ise.....II.....denir.
 Yukarıdaki boşluklara **asağıdakilerden hangisinin tanımı verilmiştir.**

I	II
A) İklim	Hava Kütlesi
B) Hava Kütlesi	Hava Durumu
C) İklim	Hava Durumu
D) Hava Durumu	İklim

6. I.Bozkır

II.Maki

III.Orman

Yukarıda bitki örtüleri verilen iklimler aşağıdaki şıklardan hangisinde **doğru verilmiştir.**

	I	II	III
A	Karadeniz	Karasal	Akdeniz
B	Karasal	Akdeniz	Karadeniz
C	Akdeniz	Karadeniz	Karasal
D	Karadeniz	Akdeniz	Karasal

7. Ülkemizin kırsal kesimlerinde konut yapımında farklı yapı malzemelerinin kullanılmasında bölgelerimizin iklim özellikleri de etkili olmaktadır. Bu bilgiye göre ahşap evler en fazla hangi bölgemizin kırsal kesiminde yapı malzemesi **olarak kullanılmaktadır?**

- A) İç Anadolu
- B) Ege
- C) Doğu Anadolu
- D) Karadeniz

8. Çay üretiminin en fazla Karadeniz bölgemizde yapılmasının **temel sebebi nedir?**

- A) Bölgede yazlar sıcak ve kurak geçmesi
- B) Bölgede kışlar ılık ve sadece kışların yağışlı geçmesi
- C) Bölgede her mevsim kar yağışlı olması,
- D) Bölgede her mevsim yağışlı ve ılıman geçmesi

9. Aşağıdakilerden hangisi doğal **faktörlerden birisi değildir?**

- A) Tarım
- B) Ulaşım
- C) Yer şekilleri
- D) Turizm

10. Aşağıda verilen illerimiz;

I. Samsun II. Gaziantep III. Mersin

İllerimiz hangi bölgelerimizde yer almaktadır?

	I	II	III
A	Doğu Anadolu Bölgesi	Ege Bölgesi	İç Anadolu Bölgesi
B	İç Anadolu Bölgesi	Karadeniz Bölgesi	Marmara Bölgesi
C	Marmara bölgesi	Doğu Anadolu Bölgesi	Güneydoğu Anadolu bölgesi
D	Karadeniz Bölgesi	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Akdeniz Bölgesi

11. Ülkemizin nüfus yoğunluğu ve nüfusu en fazla olan bölgesidir. Ayrıca Sanayi ticaret, eğitim, sağlık, bankacılık vb. ekonomik faaliyetler bölgede çok gelişmiştir. Bilgisi verilen bölgemiz hangisidir?

- A) İç Anadolu Bölgesi B) Marmara Bölgesi
C) Ege Bölgesi D) Akdeniz Bölgesi

12. Başkentimiz Ankara hangi bölgemizde yer almaktadır?

- A) İç Anadolu Bölgesi B) Ege Bölgesi
C) Karadeniz Bölgesi D) Akdeniz Bölgesi

13. Aşağıda, üç farklı doğal afet tanımlanmıştır.

I. Yağışın fazla olduğu yerlerde, dik yamaçlardan aşağıya doğru toprak örtüsünün kaymasıdır. Bu daha çok eğimli ve ağaçlandırılmamış yamaçlarda görülür.

II. Eğimli yamaçlarda tutunamayan kar kütesinin yuvarlanarak büyümesiyle meydana gelir.

III. Yer kabuğundaki ani kırılmalar nedeniyle yer yüzeyinde meydana gelen sarsıntılardır

Aşağıdakilerden hangisinde bu afetler doğru şekilde sıralanmıştır.

- A) sel-heyelan-çığ
B) heyelan-çığ-deprem
C) deprem-erozyon-heyelan
D) çığ-sel-erozyon

14. Erozyon en çok hangi **bölgemizde görülmektedir?**

- A)Doğu Anadolu Bölgesi B)İç Anadolu Bölgesi
C)Karadeniz Bölgesi D)Akdeniz Bölgesi

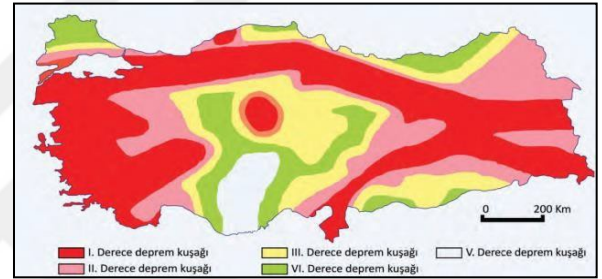
15. Yanda verilen haritada işaretli alanda aşağıdaki doğal afetlerden hangisi **en yaygındır?**

- A)Çığ B)Sel
C)Orman yangını D)Gürültü kirliliği

16. Yanda depremsellik haritası verilen ülkemiz için aşağıdaki **yorumlardan hangisi yapılamaz?**

- A) Ülkemiz de depremlerin az yaşandığı yerlerde bulunmaktadır.
B)Ülkemizin sadece doğu Anadolu bölgesinde deprem görülmektedir.
C)Ülkemizde deprem alanları geniş alan kaplamaktadır.
D)Ülkemizde fay hatları üzerinde yapılaşma vardır.

17. Erzincan'da deprem olma ihtimali Konya'ya göre daha fazladır. Bu durumun temel sebebi aşağıdaki seçeneklerden **hangisinde verilmiştir?**

- A)Kaçak yapıların yer alması
B)Erzincan'da iklimin daha sert geçmesi
C)Konya da inşaat sektörünün gelişmiş olması
D)Erzincan'ın deprem kuşağında olması

18..Aşağıdakilerden hangisi çevremizi korumak için yapılması **gerekenlerden biri değildir?**

- A)Çevreye çöp atmamak
C)Toplu taşıma araçlarını tercih etmeliyiz.
B)Ağaçlandırma faaliyetlerine katılmak
D)Plastik atıkları yakmak

19.Aşğıdaki ifadelerden hangisi doğru veya yanlıştır? Doğru olanları ‘D’ yanlı olanları ise ‘Y’ ifadelerini koyunuz. **Sıralamanın doğru verildiğı sık hangisidir?**

()Dere yataklarına konut yapılabilir

()Konut yaparken imar planına uymayabiliriz.

() Deniz ve göller toprakla dolgu yapılarak, yapılaşmaya izin verilmelidir

A) D-D-D

B)D-Y-D

C)Y-Y-Y

D)Y-D-Y

20.I.Ağaçlandırma çalışmaları yapılmalı.

II.Eğimli arazilerde teraslandırma (seki) yapılmalı.

III.Tarlalar eğim doğrultusunda sürülmemeli.

IV.Halkı eğitmeli ve bilinçlendirilmeli

Erozyonu önlemek için **yukarıdakilerden hangisi yapmalıdır?**

A) sadece I

B)I-II

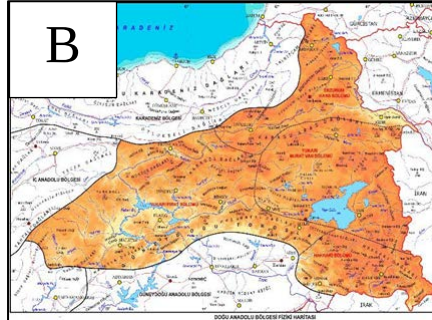
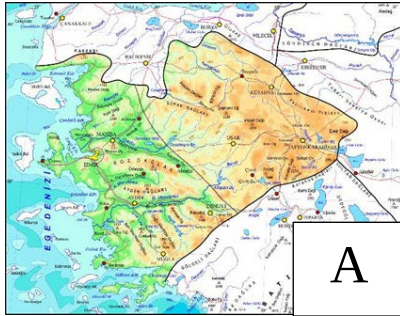
C)Hepsi

D)II-IV

Ek 3: Uygulama Etkinlikleri (Etkinlik Tasarımları)

Etkinlik No	1.1
Etkinliğin Adı	Renkler
Kazanım	Haritalar üzerinde yaşadığı bölgenin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar
.Beceri	Harita Okuryazarlığı
Süre	20 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

Yukarıda verilen 3 bölgemizin haritalarını inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayın.

1. En engebeli bölgemiz..... dır/dir.

Çünkü.....

2. Yükseltisi en az bölgemiz..... dır/dir.

Çünkü.....

3. B ve C haritalarını incelediğimiz de aralarındaki farklar nelerdir?

.....

4. A ve C haritasında ortak noktalar nelerdir?

.....

5. C haritasını incelediğimizde deniz kısmında bazı kısımlarda mavinin farklı tonları kullanılmasının sebebi sizce nedir?

.....

Etkinlik No	1.2
Etkinliğin Adı	Haritalarda Konuşur
Kazanım	Haritalar üzerinde yaşadığı bölgenin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar
Beceri	Harita Okuryazarlığı
Süre	20 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

Temel amaç birbirinden farklı harita türlerinin olduğunu fark etmek ayrıca sorulan sorular ile insan doğa etkileşimini de fark etmesini de sağlamaktır.

1. Öğrenciler farklı harita türleri gösterilerek; Bu haritadaki şekiller neyi ifade ediyor? Sorusu sorulur.

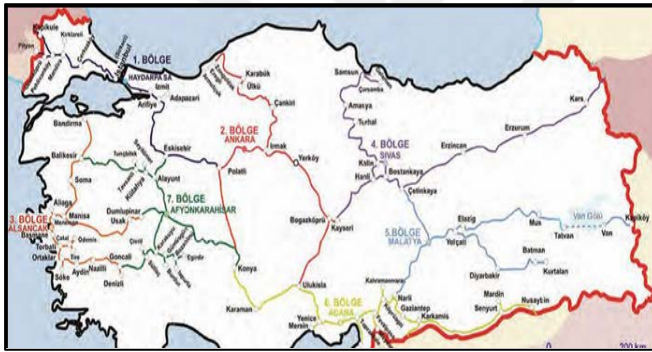
.....

.....

.....

.....

.....

2. Yanda sizlere demiryolları haritası verilmiştir. Sizce haritada neden demiryolları daha seyrekler?

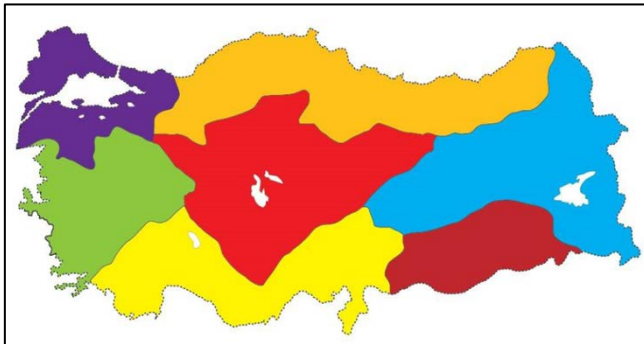
.....

.....

.....

.....

.....

3. Yanda sizlere Türkiye’de bulunan bölgeler haritası verilmiştir. Sizce bölgeler neye göre sınırları çizilmiştir.

.....

.....

.....

.....

.....

4. Sizce neden birbirinden farklı harita türleri kullanıyoruz.

.....

.....

5. Farklı haritalar kullanmak hayatımıza ne tür olumlu/olumsuz etkileri olabilir. Örnek vererek açıklayınız.

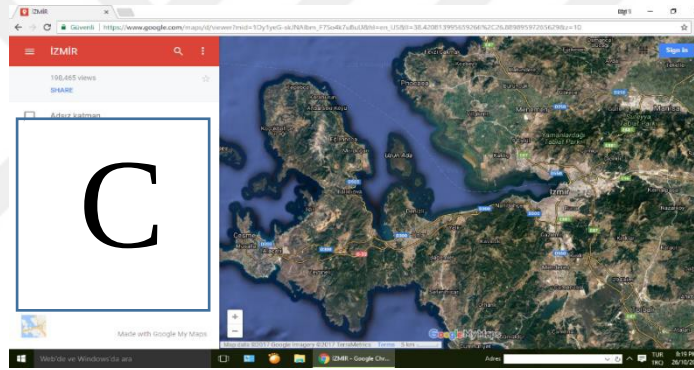
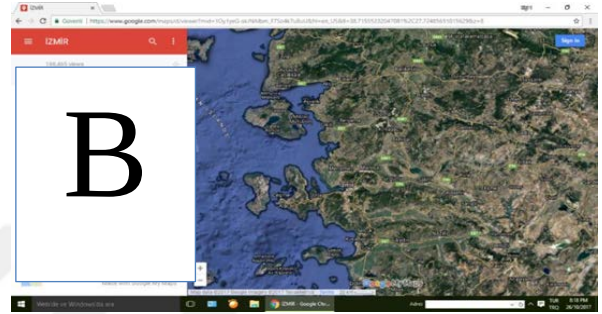
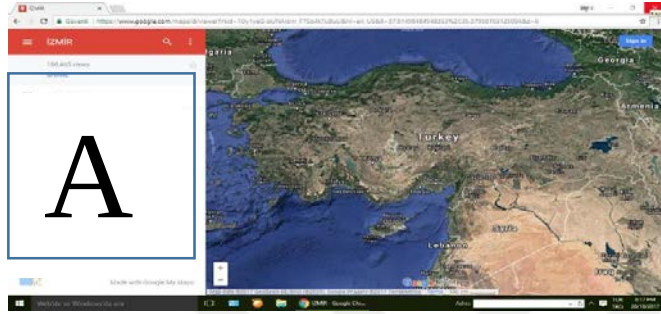
.....

.....

Etkinlik No	1.3
Etkinliğin Adı	Farklı Boyuttaki Haritalar
Kazanım	Haritalar üzerinde yaşadığı bölgenin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar
Beceri	Konum Analizi
Süre	20 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1. Google eartan alınan ekran görüntüsüyle öğrencilere ölçek anlatılır.

2. İncelediğiniz haritalardan hangisinde İzmir'i net bir şekilde görüyorsunuz?

.....

3. Aynı boyutta olan ekran görüntülerinde neden şekiller daha büyük yada daha küçük görülmektedir. (Sizce bunun sebebi nedir ?)

.....

4. Google Earth'ı daha önce duydunuz mu?

.....

5. Google Earth sizce ne işe yarar?

.....

Etkinlik No	1.4
Etkinliğin Adı	Coğrafi Şekilleri Tanımlıyorum
Kazanım	Haritalar üzerinde yaşadığı bölgenin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar
Beceri	Gözlem
Süre	20 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1. Görselleri inceleyerek,

- Görsellerde sizlere gösterilen şekiller nedir:
- Görsellerde yer alan şekilleri tanımlayınız:

Şekil:.....

Tanımı:.....

.....

.....

Şekil:.....

Tanımı:.....

.....

.....

Şekil:.....

Tanımı:.....

.....

.....

Şekil:.....

Tanımı:.....

.....

.....

Şekil:.....

Tanımı:.....

.....

.....

Şekil:.....

Tanımı:.....

.....

.....

Şekil:.....

Tanımı:.....

.....

.....

2. Sizce yeryüzünde neden birbirinden farklı şekiller görülmektedir?

.....

.....

.....

.....

Etkinlik No	1.5
Etkinliğin Adı	Bölgemizi Tanıyoruz.
Kazanım	Haritalar üzerinde yaşadığı bölgenin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar
Beceri	Araştırma
Süre	25 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

Fiziki haritayı inceleyerek;

1. Aydın ve Kütahya'yı karşılaştırınız;

.....

2. Bu illerin bulundukları yer hakkından ne söyleyebilirsiniz (Hangi renkler fazla kullanılmış, hangisi düz, hangisi dağlık)

MANİSA:.....

.....

İZMİR:.....

.....

AYDIN:.....

.....

MUĞLA:.....

.....

DENİZLİ:.....

.....

.....

UŞAK:.....

.....

.....

KÜTAHYA:.....

.....

.....

AFYONKARAHİSAR:.....

.....

.....

3. Ege bölgesi fiziki haritasını inceleyerek: Bölgenin;

Ovaları:

Dağları:

Akarsuları:

Gölleri:

4. Oyun hamuruyla bölgelerimizi yapıyoruz

Etkinlik No	1.6
Etkinliğin Adı	Ülkemiz
Kazanım	Haritalar üzerinde yaşadığı bölgenin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar
Beceri	Araştırma
Süre	15 Dakika
Etkinliğin Uygulanışı: 1. Sizlere verilen coğrafi bölgeleri yer aldıkları bölgelere yerleştiriniz.	
Meriç Nehri.....	Akdeniz Bölgesi
Niksar Ovası.....	Ege Bölgesi
Tuz Gölü.....	Karadeniz Bölgesi
Sapanca Gölü.....	Doğu Anadolu Bölgesi
Gediz Nehri.....	İç Anadolu Bölgesi
Konya Ovası.....	Marmara Bölgesi
Çarşamba Ovası.....	Güneydoğu Anadolu Bölgesi
Fırat Nehri.....	
Haymana Ovası.....	
Kızılırmak.....	
Çukurova.....	
Seyhan.....	
Gediz.....	

Etkinlik No	2.1
Etkinliğin Adı	Uygun Zaman: Hava Durumunu Takip Ediyorum
Kazanım	Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.
Beceri	Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama ve Problemi Çözme
Süre	10 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1. Öğrenciler önce 7 gruba ayrılır. Her grup kurayla bir bölgeyi seçer.
2. Her grup seçtikleri ana bölgede yer alan bir ili kurayla seçer.
3. Öğrenciler aldıkları illerin yanı sıra yaşadıkları ilin de bir haftalık hava durumunu takip ederek, yağış, sıcaklık, durumlarını not eder.
4. Ayrıca öğrenciler takip ettikleri, her gün için her iki ildeki insanların o gün için nasıl giyilmesi gerektiğini de yazmalıdır.
5. Takip 1 haftalık yapıldıktan sonra, öğrencilerin yaşadıkları il için en uygun piknik gününü (hafta içi hafta sonu fark etmeksizin), ayrıca takip ettikleri diğer ilde geçirecekleri bir gün içinde en uygun günü yazmalıdır.

Sınıftaki her öğrenciye aşağıdaki gibi haftalık çizelge verilecektir.

		İZMİR				
GÜNLER	YAĞIŞ	SICAKLIK	NASIL GİYME Lİ	YAĞIŞ	SICAKLIK	NASIL GİYME Lİ
Pazartesi						
Salı						
Çarşamba						
Perşembe						
Cuma						
Cumartesi						
Pazar						

Seyahat için en uygun gün:
Çünkü:.....

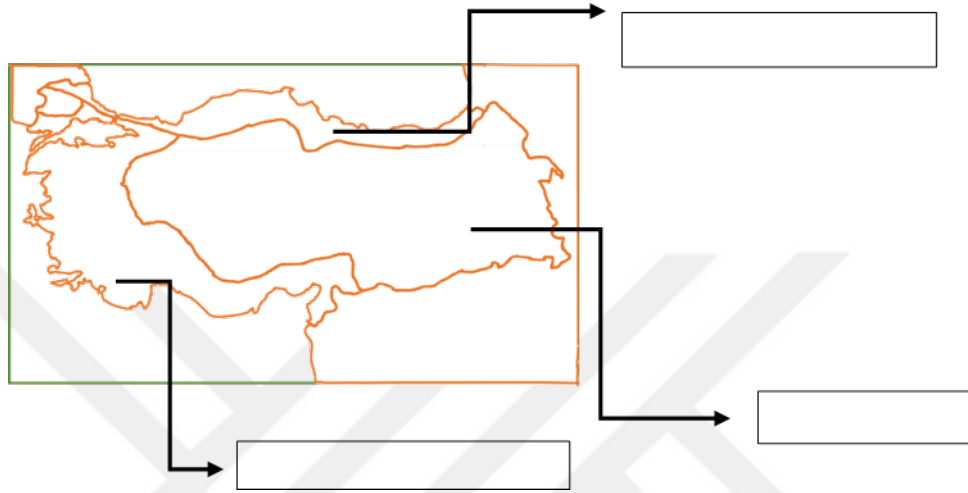
Kendi ilinde Piknik için en uygun gün:
Çünkü:.....

Aynı Günde farklı şehirlerde farklı hava olaylarının görülmesinin nedeni ne olabilir?
.....

Etkinlik No	2.2
Etkinliğin Adı	İklimleri Tanıyorum
Kazanım	Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.
Beceri	Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama
Süre	30 Dakika

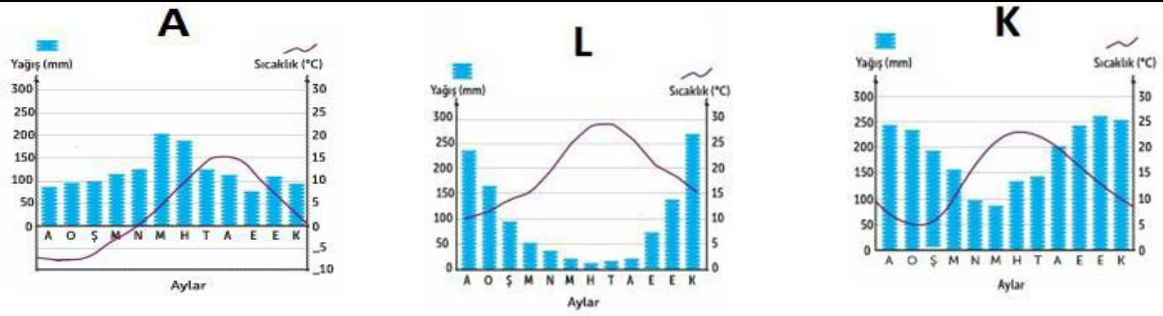
Etkinliğin Uygulanışı:

1. Kutucuklara Bölgede görülen iklimli yazınız.

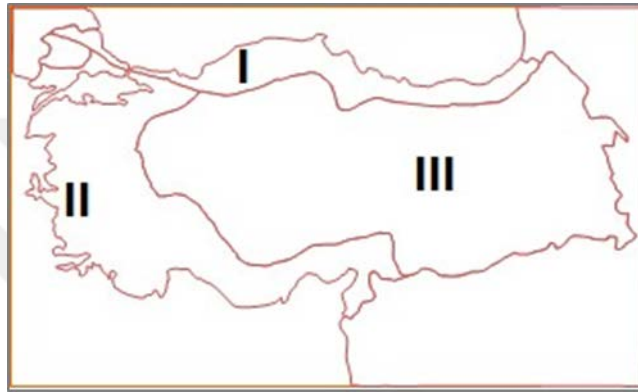

2. İklim Bölge eşleştirmesini kutucuklara işaretleyini

	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Doğu Anadolu Bölgesi	İç Anadolu Bölgesi	Ege Bölgesi	Marmara Bölgesi	Karadeniz Bölgesi	Akdeniz Bölgesi
Karadeniz İklimi							
Akdeniz İklimi							
Karasal İklim							

Yukarıda verilen grafikleri aşağıdaki hangi bölgeler yerleştirdiniz?

A=.....

Çünkü.....
.....
.....

L=.....

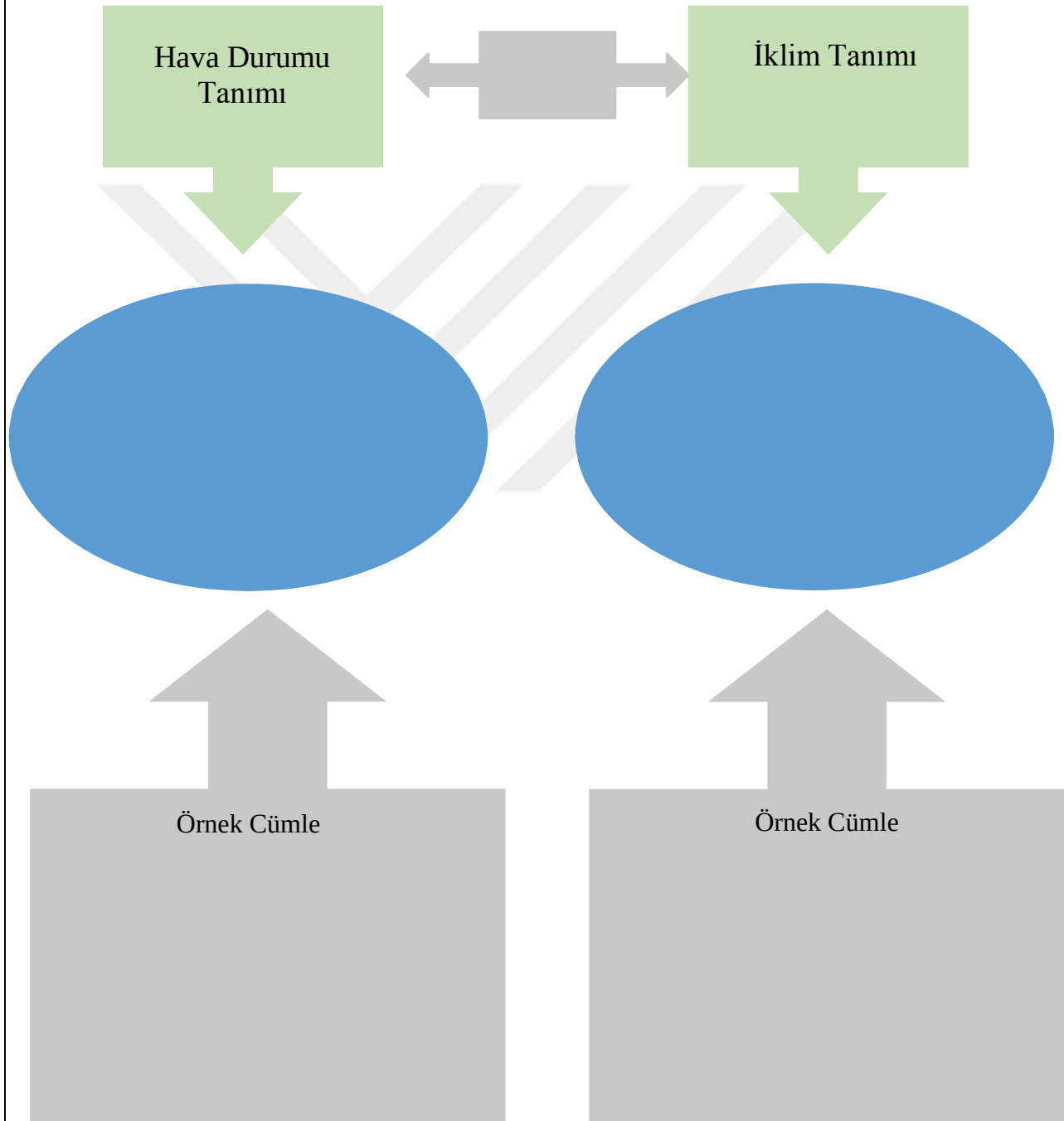
Çünkü.....
.....
.....

K=.....

Çünkü.....
.....
.....

Etkinlik No	2.3
Etkinliğin Adı	İklim Mi?- Hava Durumu Mu?
Kazanım	Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.
Beceri	Kanıt Kullanma
Süre	20 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

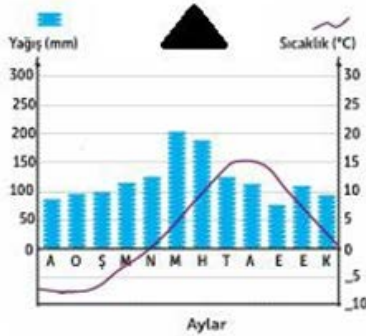

Etkinlik No	2.4
Etkinliğin Adı	Tarımsal Destek
Kazanım	Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.
Beceri	Yenilikçi Düşünme ve Araştırma
Süre	20 dakika
Etkinliğin Uygulanışı: 1. Sınıfdaki öğrenciler 7 gruba ayrılır. Her gruba kurayla coğrafi bir bölge verilir, her grup tarım bakanlığından destek almak için o bölgede yetişen bir ürünü tanıtmalı ve anlatmalıdır. 2. Öğrenciler anlatacağı ürünün coğrafi şartlarını, coğrafi bölge içerisinde hangi illeri kapsayacağı, ürünlerin kullanım alanlarını, belirtmesi istenir. Bölgeler: • Akdeniz Bölgesi (Turunçgiller- Muz) • Karadeniz Bölgesi (Çay- Fındık) • Ege Bölgesi (İncir-Zeytin) • Doğu Anadolu Bölgesi (Arpa) • Güneydoğu Anadolu Bölgesi (Pamuk- Mercimek) • İç Anadolu Bölgesi (Buğday) • Marmara Bölgesi (Ayçiçeği)	

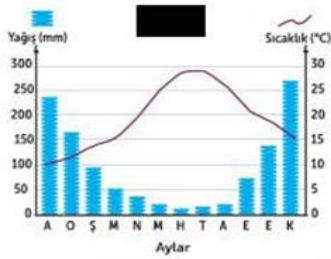
Etkinlik No	2.5
Etkinliğin Adı	Grafikler Ne Diyor
Kazanım	Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.
Beceri	Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama
Süre	25 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

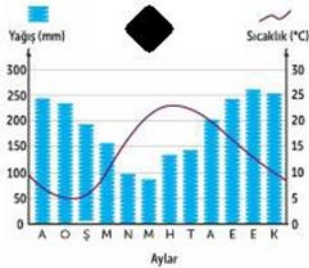
Aşağıda Sizlere Verilen Grafikleri İnceliyerek,

İklim:.....
 Çünkü:.....
 Bitki Örtüsü:.....
 Çünkü:.....
 Yapı Malzemesi:.....
 Çünkü:.....
 Tahmini İl:.....

İklim:.....
 Çünkü:.....
 Bitki Örtüsü:.....
 Çünkü:.....
 Yapı Malzemesi:.....
 Çünkü:.....
 Tahmini İl:.....

İklim:.....
 Çünkü:.....
 Bitki Örtüsü:.....
 Çünkü:.....
 Yapı Malzemesi:.....
 Çünkü:.....
 Tahmini İl:.....

Etkinlik No	2.6
Etkinliğin Adı	Görselleri İlişkilendiriyorum.
Kazanım	Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.
Beceri	Eleştirel Düşünme
Süre	15 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1. Görselleri inceleyiniz; Görseller arasında nasıl bir bağlantı olabilir, kutucuğa yazınız.

2. Görseller arasında bir gruplandırma veya sınıflandırma yapılması gerekirse nasıl sınıflandırırsınız veya gruplandırdınız. Gerekçelerinizi aşağıdaki kutucuğa yazınız.

Etkinlik No	2.7
Etkinliğin Adı	Turist Rehberi
Kazanım	Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.
Beceri	Yenilikçi Düşünme
Süre	20 Dakika
Etkinliğin Uygulanışı: 1. Öğrenciler birer turizm firmasının, turist rehberleri konumunda oldukları bilgisi verilir. Turist rehberleri yurt içi turizm faaliyetleri için hazırladıkları bu broşürlerde, bölgelerini en iyi şekilde tanıtmaları, tanıtımlarında bölgelerin, Beslenme, Giyim, Bitki örtüsü, Ulaşım, Turistik gibi faaliyetleri hakkında bilgi veriler. 2. Bölge dağılımında; Öğrenciler 7 gruba ayrılarak her gruba bir bölge kurayla verilir. 3. Ayrıca öğrenciler katlanabilir broşürün arka kısmına bölgenin fiziki haritasını kabataslak çizmesi istenir: 4. Broşürler için öğrenci gruplarına, A2 boyutlarında kâğıtlar verilecektir. 5. Öğrenciler kâğıtları kullanım şekilleri tamamen öğrencilerin tasarımlarına bırakılmıştır. 6. Tasarımlara ara başlıklar bütün gruplar için; ‘Beslenme, Giyim, Bitki Örtüsü, Ulaşım(bölge içi ulaşım, diğer bölgeler ile ulaşım) Turistik Mekânlar’ olarak belirlenmiştir.	

Etkinlik No	2.8
Etkinliğin Adı	Resimler Ne Anlatıyor?
Kazanım	Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.
Beceri	Gözlem
Süre	20 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

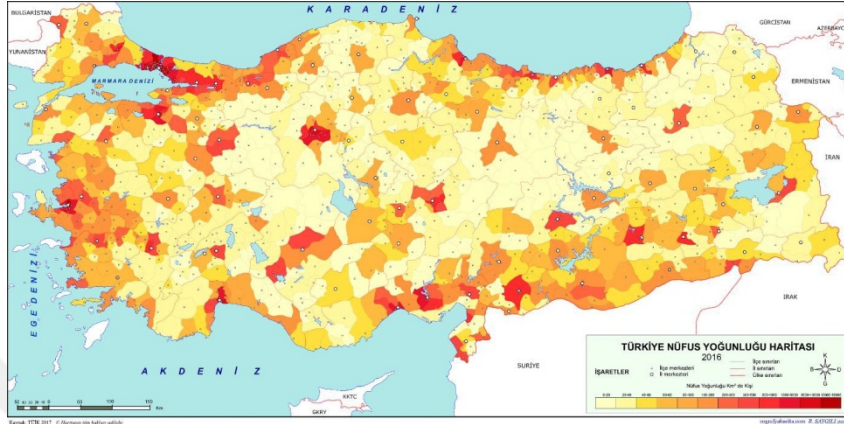
1. Yapı malzemeleri farklı olan kırsal evler gösterilir.

- Evlerin çatıları neden farklı?
- Sizce hangi iklimlerde görülmektedir?
- Yapı malzemelerinin farklı olmasının sebebi nedir?

Etkinlik No	3.1
Etkinliğin Adı	Nüfus Haritası Yorumluyoruz
Kazanım	Bölgesindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkilerini ilişkilendirir.
Beceri	Harita Okuryazarlığı
Süre	18 Dakika

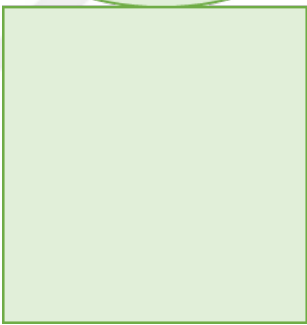
Etkinliğin Uygulanışı:

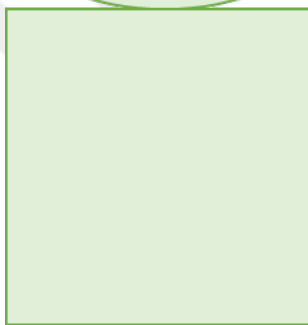

1. Türkiye Nüfus Yoğunluğu Haritasını inceleyerek nüfusu kalabalık olan 3 şehir ve size göre yoğunluğun sebebini açıklamasını yazınız.

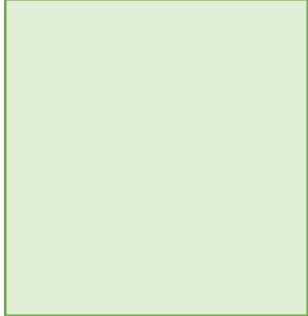

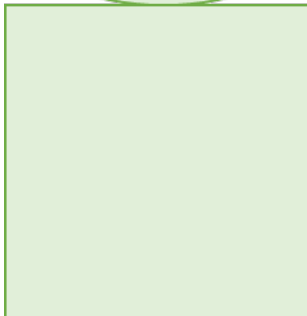

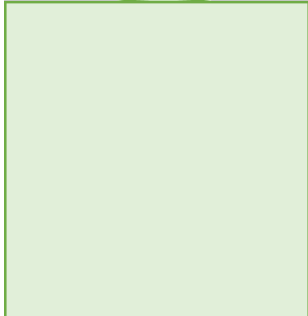

2. Türkiye Nüfus Yoğunluğu Haritasını inceleyerek nüfusu seyrek olan 3 şehir ve size göre seyrek olmasının sebebini açıklamasını yazınız.

Etkinlik No	3.2
Etkinliğin Adı	Röportaj Yapıyorum
Kazanım	Bölgesindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkilerini ilişkilendirir.
Beceri	Mekânı Algılama
Süre	7 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1.Öğrenciler aile büyükleriyle yapacağı röportajda aşağıdaki soruları yöneltir.

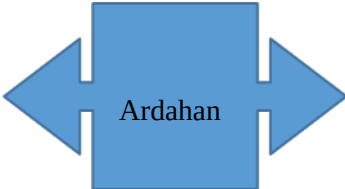
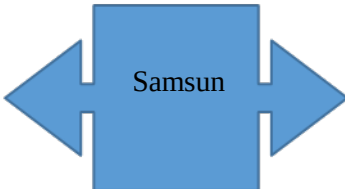
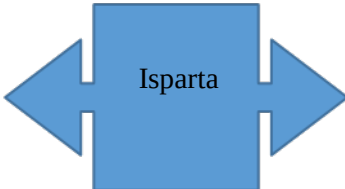
1. Nerelisiniz:.....

2. Siz İzmir’de doğduysanız anne ve babalarınız nerelidir:
.....

3. Neden İzmir’e yerleştiniz:
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Neden İzmir’in..... ilçesinin tercih ettiniz:
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5.Elinizde olsa nerde yaşadınız (Neden):
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Etkinlik No	3.3
Etkinliğin Adı	İller
Kazanım	Bölgesindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkilerini ilişkilendirir.
Beceri	Değişim ve Sürekliliği Algılama
Süre	15 Dakika
Etkinliğin Uygulanışı:	
Nüfus Fazladır. Çünkü Ardahan Nüfus Azdır. Çünkü Nüfus Fazladır. Çünkü Ankara Nüfus Azdır. Çünkü Nüfus Fazladır. Çünkü Samsun Nüfus Azdır. Çünkü Nüfus Fazladır. Çünkü Isparta Nüfus Azdır. Çünkü	

Etkinlik No	3.4
Etkinliğin Adı	Neden Farklı?
Kazanım	Bölgesindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkilerini ilişkilendirir.
Beceri	Mekânı Algılama
Süre	20 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

- Doğu Anadolu bölgesinin nüfus haritası incelenerek;
Nüfusu fazla olan iller hangileridir:

.....

.....

.....

- Nüfusu az olan iller hangileridir:

.....

.....

.....

- Sizce nüfus neden bazı illerde yoğunlaşırken bazı illerde azdır.

.....

.....

.....

.....

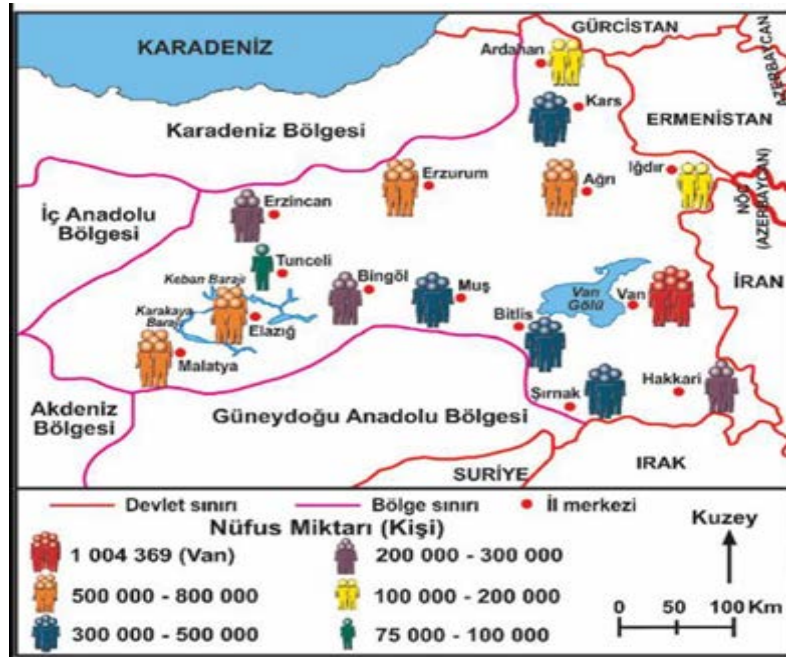
.....

.....

.....

.....

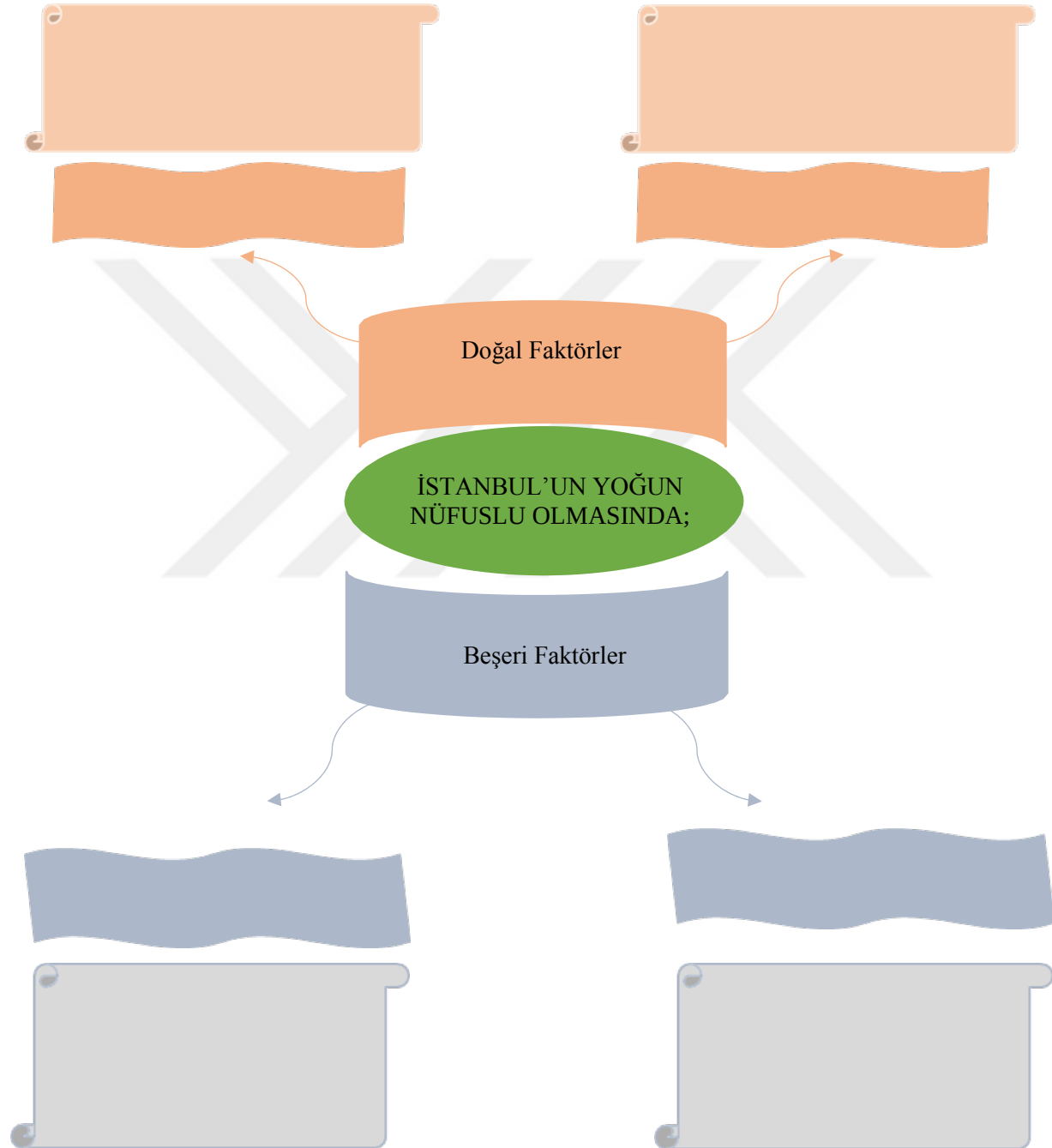
.....

Etkinlik No	3.5
Etkinliğin Adı	5 Kelime
Kazanım	Bölgesindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkilerini ilişkilendirir.
Beceri	Yenilikçi Düşünme
Süre	10 Dakika
Etkinliğin Uygulanışı: - Öğrencilere kurayla verilen 5 kelimeye dağıtılır. - Öğrencilerin aldıkları bu kelimelere yönelik olarak ‘Nüfusun dağılışında nasıl etkilidir? Sorusu sorulacaktır. Cevap olarak 5 kelimenin de içinde yer aldığı kısa bir metin yazmaları istenir (Tek kelimelik İyi-Kötü gibi cevapların kabul edilmeyeceğinin ifade edilir). - Kurada farklı kelimeler seçilmesi için sınıf mevcudunca her kelime farklı renkteki kâğıtlara yazılır ve öğrencilerin farklı renklerde kâğıt seçmesi istenir. Seçen öğrenciler öğretmenin kâğıtları açın demesine kadar bekler. - Kurada yer alacak kelimeler; - Doğal faktörler; - İklim, - Yer şekilleri, - Bitki örtüsü, - Su kaynakları, - Beşeri faktörler; - Sanayi, - Tarım, - Turizm, Ulaşım, - Yer altı kaynakları, - Sosyo kültürel etkiler. Olarak belirlenmiştir. - Etkinlik sonrasında gönüllü öğrencilerin yazdıklarını okuması istenir. Gönüllü öğrenci olmadığı durumlarda seçilen öğrencilerin okuması istenir.	

Etkinlik No	3.6
Etkinliğin Adı	İstanbul
Kazanım	Bölgesindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkilerini ilişkilendirir.
Beceri	Mekânı Algılama
Süre	10 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

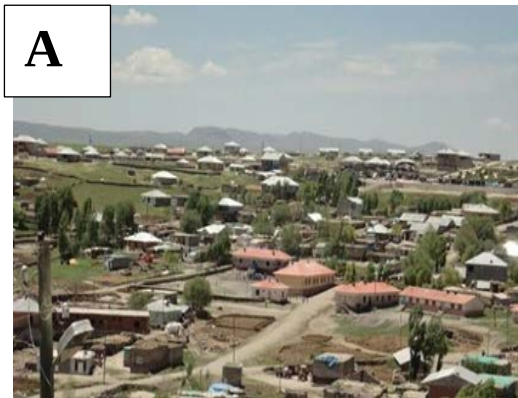
Etkinlik No	3.7
Etkinliğin Adı	Köyden Şehre
Kazanım	Bölgesindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkilerini ilişkilendirir.
Beceri	Eleştirel Düşünme
Süre	15 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1. Hangisinde daha çok insan yaşar? Bunun nedeni nedir?

2. Hangisinde olumsuz durumlar (Çevre sorunları, suç olayları) daha fazladır? Neden

3. Hangisinde yaşamak istediniz? Neden?

Etkinlik No	3.8
Etkinliğin Adı	İzmir'in Tarihsel Değişimi
Kazanım	Bölgesindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkilerini ilişkilendirir.
Beceri	Zaman Ve Kronolojiyi Algılama
Süre	25 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1. İzmir'e ait geçmişten günümüze değişim fotoğrafları gösterilerek, öğrencini, doğal çevreyi şekillendirici özelliği vurgulanmaya çalışılmıştır.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

2. Sizce kaç numaralı resim de, İzmir de nüfus daha azdır. Neden?

3. Kaç numaralı resimde yaşamak isterdiniz. Neden

4. Sizce görsellerde hangi şekiller yer almaktadır?

1 Numaralı Resim:

2 Numaralı Resim:

3 Numaralı Resim:

Etkinlik No	3.9
Etkinliğin Adı	Bulunduğum Yer
Kazanım	Bölgesindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkilerini ilişkilendirir.
Beceri	Mekânı Algılama
Süre	15 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

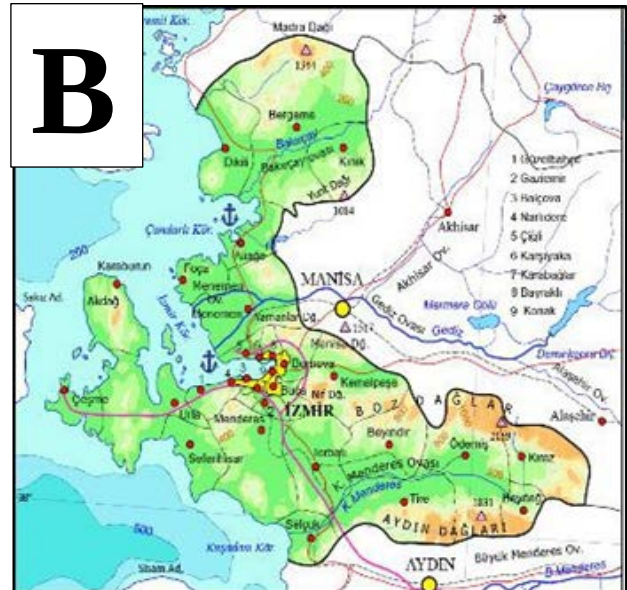
1. Karalar içinde bir yer ile deniz kıyısında kurulu bir yerin ekonomik faaliyetleri nelerdir?

Karalar İçinde:

Deniz Kıyısında:

2. Her iki ilde Ege bölgesinde olmasına rağmen neden farklı renklere sahiptir?

3. Sizce denizin var olması İzmir'e ne tür bir avantaj veya dezavantaj sağlamıştır?

Etkinlik No	3.10
Etkinliğin Adı	Şehrimizi Tasarlıyoruz
Kazanım	Bölgesindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkilerini ilişkilendirir.
Beceri	Mekanı Algılama ve Eleştirel Düşünme
Süre	25 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

Ekonomik faaliyetler ile yer şekilleri arasındaki ilişkiyi inceleme;

1. Sınıf dörde ayrılır ve her gruba büyük bir harita verilir bu haritada:

Gruplar:

- Çevreci,
- Çiftçi (tarım alanı açma),
- Mimarlar (yeni evler yapma),
- İş adamları(sanayi yeri seçme) Olarak belirlenir.

2. Her gruba büyük bir fiziki harita verilecek ve kendi mekânlarını tasarlayacaklar bunun gerekçelerini ifade edeceklerdir.
3. Her grup diğer alanları da haritalarında belirtecektir (yani çiftiler hem tarım alanlarını hem de diğer üç alanı kendi alanlarında gösterecektir.)

Etkinlik No	4.1
Etkinliğin Adı	Haber Çözümlüyoruz
Kazanım	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
Beceri	Problemi Çözme
Süre	25 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

Her Öğrenciye verilen farklı haberlere yönelik öğrencilere ayrıca haberlere yönelik olarak hazırlanmış soru kâğıtları verileri;

1. Size verilen haber hangi doğal afeti anlatmaktadır?
2. Haberde kullanılan başlık nedir? Sizce neden böyle bir başlık kullanılmıştır.
3. Haber hangi ilden veya ilçeden bahsedilmektedir?
4. Sizce haberde bahsedilen olay neden o ilde görülmektedir?
5. Haberde nasıl bir resim kullanılmıştır ve resimde ne anlatılmaktadır.(Resmi anlatınız)
6. Sizce bu afetin yaşanmasında insan hatası nedir?
7. Bir daha böyle bir olay olmaması için ne yapılmalıdır?

HES İNŞAATI ÇİĞ DÜŞTÜ: 1 ÖLÜ, 4 KAYIP

Trabzon Çaykara'daki HES inşaatına dün çığ düştü. Ekipler yolun kapalı olması nedeniyle karadan, fırtına yüzünden havadan bölgeye ulaşamadı. İşçilerin yardımına 2 yıl boyunca HES inşaatına karşı çıkan köylüler koştu

ÇİĞ FACİASI

Dondurucu soğuk 4 saat sonra

Trabzon Çaykara'da yaşanan 2012'de yaşanan Balıkesir 2 HES inşaatının inşaatına köylüler 2 yıldır karşı çıkıyor. Köylüler sık sık eylem yapıyor ve patlamaları gerçekleştiriyor. Patlatıcı aynı köylüler sık sık işlerini zorlaştırıyor. İşçilerin dün yardımına koşan ilk kişiler oldu. 5 kişi dondurucu soğuk ve fırtınada etrafa inşaatın dışında jeneratör tanısı yapıyor. Bu sırada çığ düştü.

DOĞU SALLANDI YÜZLERCE ÖLÜ

ALLAH'IM YARDIM ET

Doğu Anadolu'da yaşanan deprem, bölgeyi sarsarak binlerce insanın hayatını kaybetti. İnsanlar Allah'a sığınarak yardım istiyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor.

Van'da 7.2'lik deprem

ACI ÜSTÜNE ACI

Van'da yaşanan 7.2'lik deprem, bölgeyi sarsarak binlerce insanın hayatını kaybetti. İnsanlar Allah'a sığınarak yardım istiyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor.

Cukurca'da verdiğimiz şehitlerin acısı dinmeden Türkiye, Van'da meydana gelen şiddetli depremle yıkıldı

Yüzlerce insan enkaz altında...

Ercis çığlığı!

En acı anı...

Deprem ülkesi Türkiye'de bu kez Van sarsıldı. Binalar yıkıldı, çok sayıda ölü ve yaralı var

7.2'lik felaket

Van'da yaşanan 7.2'lik deprem, bölgeyi sarsarak binlerce insanın hayatını kaybetti. İnsanlar Allah'a sığınarak yardım istiyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor.

Minibüs ışığında yaşam arayışı

Yüzlerce kişi enkaz altında. Acıma kurbanı ekipleri bölgede

Zamanla yarış

Hasarlı araçlar boşaldı

Artvin'de sel felaketinde ilk belirlimelere göre 8 kişi yaşamını yitirdi. Olayı BirGün'e değerlendiren uzmanlar felaketin altıyazı sorunundan kaynaklandığını söyledi

Artvin'de yaşanan sel felaketi, bölgeyi sarsarak binlerce insanın hayatını kaybetti. İnsanlar Allah'a sığınarak yardım istiyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor.

BİLE BİLE FELAKET

12 ÖLÜ

Bile'de yaşanan sel felaketi, bölgeyi sarsarak binlerce insanın hayatını kaybetti. İnsanlar Allah'a sığınarak yardım istiyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor. Yardım ekipleri bölgeye ulaşmaya çalışıyor. İnsanlar acı içinde eylemler yapıyor.

SİLİMLİ SELİMPASA

ATKAR DENİZİ GÖRÜLDÜ

Açık yağmur Trakya'da felakete yol açtı. Sele kapılan 9 kişi ölüyor, 9 kişi kayıp. Sahil bendinde sel suyu yüzlerce insanı bir findeki kışkırtıcı gibi denize sürükledi...

Mehmet cemal "Kıyık" dedi

Ramazan'a Özel

3'ü Bosch ankastre set

Etkinlik No	4.2
Etkinliğin Adı	Doğal Afetler
Kazanım	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
Beceri	Harita Okuryazarlığı
Süre	15 dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1. Doğal afetler haritası sunularak; Haritaları inceleyerek; Sizce neden buralarda daha sık görülmektedir.

2. Sizin yaşadığınız şehirde hangisi daha çok görülmektedir.

3. Buralara da görülen afetler ile iklim arasında nasıl bir bağlantı olabilir?

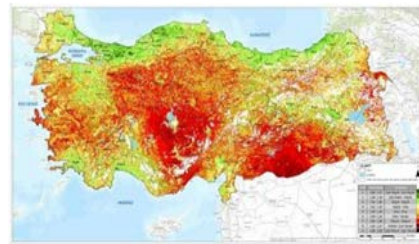
Türkiye Heyelan Haritası

Türkiye Orman Yangınları Haritası

Türkiye Çığ Haritası

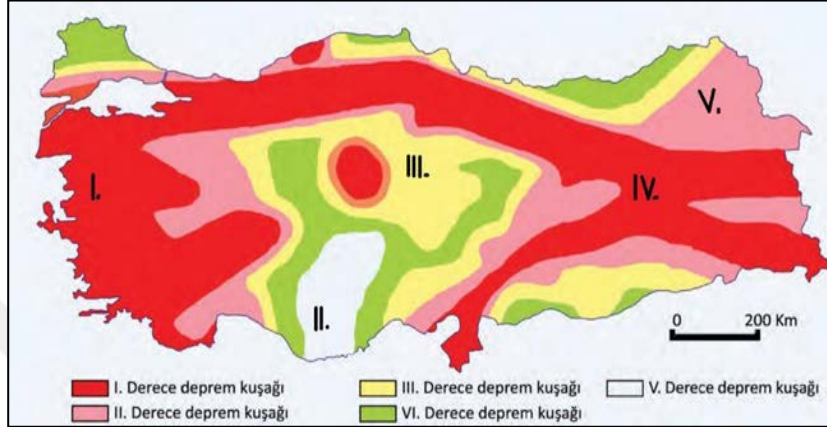
Türkiye Kuraklık Haritası

Sizce Nasıl Önlemler Alınmalıdır?

Etkinlik No	4.3
Etkinliğin Adı	Deprem Haritasındaki Yer
Kazanım	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
Beceri	Konum Analizi
Süre	25 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1. Öğrenciler etkinlik kâğıdında verilen Türkiye Deprem haritasında verilen yerlerle ilgili olarak;

- A. Deprem en şiddetli olduğu yer neresidir:
Çünkü.....
- B. Deprem en az hissedilir.
Çünkü.....
- C. Olası bir Depremden etkilenecek ilk nokta neresidir:
Çünkü:.....
- D. Depremden korunmak için hangi alanda hangi tür korunma önlemleri alınmalıdır:
.....
.....
.....
.....
- E. Deprem haritasında 'I. Derece veya V. Derece deprem kuşağı' sizce ne anlama geliyor.
.....
.....
.....
.....

Etkinlik No	4.4
Etkinliğin Adı	Önemli Kuruluşlar: İnceliyorum
Kazanım	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
Beceri	Araştırma
Süre	15 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1. Çeşitli kurumların sayfalarını inceleyerek bunların faaliyetleri hakkında yorumlarını yapar.

Aşağıdaki kuruluşların ne olduğunu ve ne iş yaptıklarını araştırarak yazınız:

TEMA:.....

.....

.....

.....

.....

TURMEPA:.....

.....

.....

.....

.....

ORMAN.GOV:.....

.....

.....

.....

.....

ÇEKULVAKFI:

.....

.....

.....

.....

DOĞA İLE BARIŞ:

.....

.....

.....

.....

.....

AFAD:.....

.....

.....

.....

.....

Etkinlik No	4.5
Etkinliğin Adı	Cümle Tamamlama
Kazanım	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
Beceri	Yenilikçi Düşünme
Süre	10 Dakika
Etkinliğin Uygulanışı: 1. Bütün sınıfa dağıtılan fotokopide yer alan cümlede, öğrencilerin boşlukları doldurmaları istenir. 2. Cümle ise; 'Doğal dengenin bozulmasında insanda etkilidir. Çünkü..... ve sonra.....yaşanır. /olur ./ortaya çıkar. 'dır. 3. Cümlesini tamamlayan öğrencilerden gönüllü olarak okumak isteyen öğrencilere söz hakkı tanınır.	

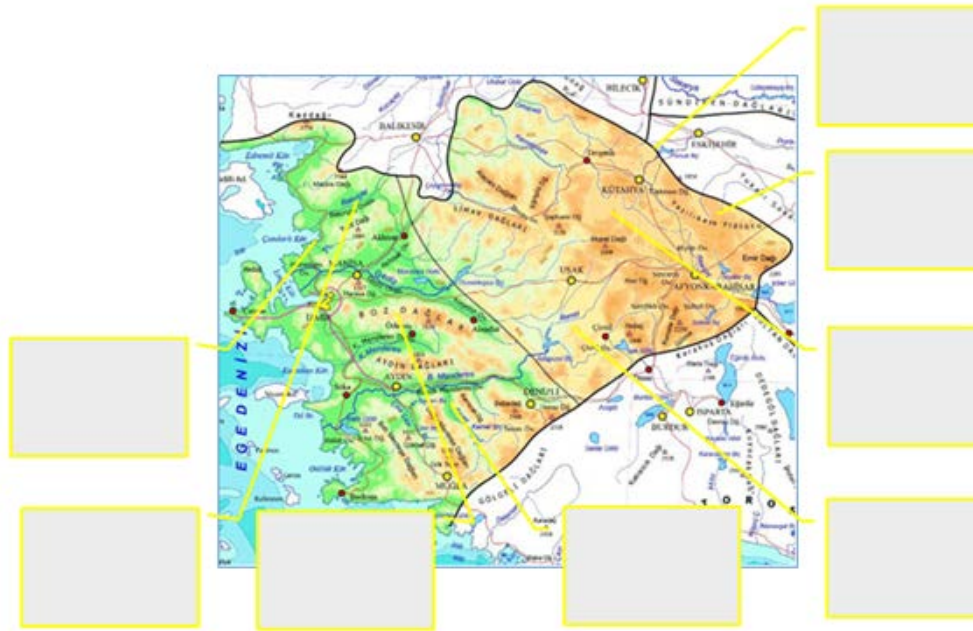
Etkinlik No	4.6
Etkinliğin Adı	Bilgilendirici Poster Hazırlama
Kazanım	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
Beceri	Yenilikçi Düşünme
Süre	30 Dakika
Etkinliğin Uygulanışı: - Öğrenciler; - Hava kirliliği, - Su kirliliği, - Toprak kirliliği, - Orman alanlarının azalması Olmak üzere gruplara ayrılarak, kurayla seçtiği konuyu kendilerine verilecek büyük boy A2 boyutlu kâğıtlara bilgilendirici posterler hazırlamaları istenir. - Öğrenciler posterlerde görseller kullanarak, dünyada görülen bu çevre sorunlarının sebep ve sonuçlarını, çözüm önerilerinin yazacaklardır. - Bilgilendirici posterde dünya ve Türkiye’den isimlerin verilmesi ve görsellerin kullanılması dikkat edilmesi gerekecek ve öğrencilerden posterlerin açık net ifadelerle dikkat çekici olması gerektiği ifade edilecektir.	

Etkinlik No	4.7
Etkinliğin Adı	Akıllı İşaretler
Kazanım	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
Beceri	Yenilikçi Düşünme
Süre	25 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

Bir önceki ders öğrencilere ödev olarak Ege Bölgesinde görülen doğal afetleri araştırmaları gerektiği ifade edilir.

- Aşağıda sizlere verilen doğal afetler için birer akıllı işaret tasarlayınız.
 - Sel,
 - Deprem,
 - Heyelan,
 - Çığ,
- Tasarlamış olduğunuz bu işaretleri sizlere verilen Ege Bölgesi Haritasında bu afetlerin görüldüğü yerler ile ilişkilendiriniz.

- Bu işaretleri neden bu yerlere yerleştirdiğinizi açıklayınız.

Etkinlik No	4.8
Etkinliğin Adı	Vatandaşlık Görevim
Kazanım	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
Beceri	Çevre Okuryazarlığı
Süre	15 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1. Öğrenciler yaşadıkları bölgede bulunan çevresel kirlilikleri (Hava, su, toprak, gürültü, görüntü, listelemeleri istenir,
2. Listelenen bu kirliliklerin nedenleri ve böyle devam etmesi halinde nelerin olacağını yazarlar.

İzmir de yaşanan çevresel kirlilikleri yazınız.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Sizce İzmir’de neden böyle çevresel sorunlar görülmektedir.

İzmir deki çevresel kirlilik böyle devam ederse gelecekte neler olabilir.

Sizce İzmir deki bu durumu nasıl düzeltebiliriz.

Etkinlik No	5.1
Etkinliğin Adı	Afiş Tasarlıyorum
Kazanım	Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.
Beceri	Yenilikçi Düşünme
Süre	20 Dakika
Etkinliğin Uygulanışı: 1. Öğrenciler; ‘büyük bir deprem, sel, çığ gibi afetlerden herhangi birinden kurtulmuş olsalardı bu durumu nasıl anlatırdınız?’ sorusu yöneltilerek. 2. Çizimlerin yanında öğrenciler posterlerine yönelik olarak neden bunu çizdiğini, çizdiğinde yer alan unsurların neler anlattığını belirten cümleleri de ayrı bir kâğıda not etmeleri gerektiği bilgisi verilir.	

Etkinlik No	5.2
Etkinliğin Adı	Haberimi Yazıyorum
Kazanım	Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.
Beceri	Eleştirel Düşünme
Süre	20 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1. Öğrenciler Deprem, Sel, Heyelan, Çığ ve Orman yangınları ile ilgili görseller verilir,
2. Öğrenciler verilen görseller ile ilgili birer haber metni yazmaları istenir.

Deprem:

Sel:

Heyelan:

Çığ:

Orman Yanginlari

Etkinlik No	5.3
Etkinliğin Adı	Deprem Anıları
Kazanım	Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.
Beceri	Problemi Çözme
Süre	30 Dakika

Etkinliğin Uygulanışı:

1. Öğrenciler Aşağıda verilen metinler sunulur;
2. Metinlere yönelik olarak;
İki farklı şehirde yaşanan doğal afet nedir?

Her iki şehirde doğal afetin etkileri ortak mıdır? Cevabınız evet veya hayır ise lütfen nedeninin açıklayınız;

Doğal afet etkilerini artıran insan faaliyetleri neler olabilir?

Her iki metinde yer alan insanlar sizce nasıl davranmalıydılar?

Sizler onların yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız?

Bu tarz doğal afetler önlenbilir mi? Cevabınız evet veya hayır ise lütfen nedeninin açıklayınız;

VAN DEPREMİ

...Ev de kahvaltı yapıp sonra iskelede çay içmeye karar vermiştik. Kahvaltımızı yaptık daha kaldırmamıştık bile masamızı, müzik dinledik, tv izledik, sohbet ediyorduk, bir yandan 1.sınıf öğrencilerime yapacağım etkinlikleri hazırlıyordum. Akşama dair güzel bir balık planı yapıyorduk kendimizce..

...Mutfağa gitmek için ayağa kalkmışım. Bir anda binanın sallandığını hissettim. Kapının altında bekledim arkadaşlarımı yanıma çağırdım. Orada öylece kalakaldık. Tavandan, duvardan dökülmeler kopmalar oluyordu. Koridor bembeyaz olmuştu. Ben öleceğiz diye bağıırıyordum. Ama o sarsıntı bir türlü bitmiyordu. Bekliyordum bitecek diye ama hala devam ediyordu.25 saniye demişlerdi ama bana yıllar kadar uzun geliyordu o anlar. Ama ev hala yıkılmamıştı. Bu sefer kaçalım demeye başladım. Deprem bitince ayakkabılarımı elime aldım dışarı koştuk. Aşağı indiğimizde büyük bir toz bulutu vardı. Anladık ki yıkılan yerler vardı. Aşağı lokantadaki aşçı evden uzaklaştırmaya çalışıyordu bizi. O an herkes ev yıkılacak kaçın diyordu. Hala hayatta olduğumuzu anlayınca hemen telefonlara sarıldık. Şebekeler yoktu. Bu sefer koşmaya başladık tanıdıklarımıza bakmak için. En son Cumhuriyet caddesine döndük arkadaşımıza bakmak için. Bir anda üzerimize doğru koşan insanları gördüm neden kaçtıklarını sordum, doğal gaz kaçağı olduğunu ve patlama olacağını söylediler. Bizde guruba uyduk ve başladık kaçmaya. Arabalar, kornalar, siren sesleri, ambulanslar, itfaiye arabaları, insan seli, cenaze araçları... Doğunun İstanbul'u olan Van bir anda tepe taklak olmuştu....Van merkez kendi acısını sarıyordu o gün. "Daha büyük bir deprem bekleniyor" " Van gölü yer değiştirebilir" "doğal gaz kaçağı devam ediyor patlama olabilir" haberleriyle; yayılmaya başlamıştı.

MARMARA DEPREMİ

Gece 12 oldu, kuzenim ve kardeşim ile ben bizim odamızda yatıyoruz her zamanki gibi. Hava sıcak olduğu için kardeşim ve kuzenim yer yatağındalar. Bense ranza olan yatağımızın her zamanki gibi üstünde yatacaktım ki 2 yıllık ranzada hatırladığım kadarıyla ilk defa o gece altta yatmak istedim. Bir garip his düştü içime.

Uyumuştum...

Ve gözlerimi açtım. Dışarıdan gürültüler... Yıldızları görüyorum ranzanın baş tarafından, inlemeler geliyor... Rüya değil sanırım ve sanırım deprem oldu.

Kardeşim ağlıyor, evet bu o. teyzem çığlıklar atıyor.... teyzeme deprem olduğunu söylüyorum. Kardeşimin yarası beresi olup olmadığını soruyorum sıkıştığım yerden, "göremiyorum, taşa toprağa gömülü" diyor. "hava ablam nasıl?" diyorum, "o burada değil oturma odasına gitti uyumaya" diyor. "sen nasılsın?" diyorum, "bende bir şey yok" diyor. Koridorun başında telefon var oraya git 112, 155, ne varsa ara diyorum. "annemi babamı gördün mü?" "hayır"...taş şıkırtıları, toz, nefes alamıyoruz.....dışarıdan gelen sesler berraklaşıyor: "mustafa abiiii!!!! nurcan ablaaaaa!!! buraaakk!!!" bunlar komşularımızın sesleri..Sinan abi'nin, Ayhan abi'nin, Tülay abla'nın, Sevcan abla'nın, 4. kat komşularımızın... bağıırıyorum ben de ama duymuyorlar, ben nasıl onları duyuyorum peki ? 2-3 dakika

bağırıştık, duymuyorlar. Kardeşime bağırmasını söylüyorum, sesi yetmiyor. Annemle babam da cevap vermiyor bağırarlara.....sıkıştığım yerden kurtulmaya çalışıyorum. Ha gayret, derin bir nefes. Kurtuldum suntuadan betondan... şimdi ayak ucuna kadar sürünmem ve çıkmam lazım buradan...her yer kapkara göremiyorum hiçbir şeyi sadece banyo olduğunu anlayabiliyorum gördüğüm boşluğun duvarlar yok sürüne sürüne çıktım ranzadan, ranzanın üstüne duvar devrilmiş yani üst ranzada yatsaydım...ayaklarımın üstüne basıyorum şu an yatağın ucundayım...4-5 metrelik bir uçurum var aşağıda, bu nasıl iş ? Bitişik olan yandaki apartman bizden ayrılmış şimdi bu boşluğa düşmeden yatağın etrafından dolaşmam gerek. Demirler bile fırlamış Allah'ım her yer yıkık. Demirlere tutunmaya çalışıyorum, sağ elimin üstü kesiliyor demirden.....ve artçılar artçılar, ranzada sıkışırken bile titriyorum, sallanıyorum her şey zangırdıyor, her sarsıntıda daha çok yıkılma sesi, her sarsıntıda daha çok çığlık... ..karşı bina yanıyor, alevlerin içinden inilti gelir, "kurtarın" sesleri... Her yer zangırdıyor, sokak sakinleri sokağın ortasında...

Etkinlik No	5.4
Etkinliğin Adı	Bizi nasıl bir Dünya Bekliyor: Geleceğe Mektup
Kazanım	-
Beceri	Değişim ve Sürekliliği Algılama ve Zaman Ve Kronolojiyi Algılama
Süre	10 Dakika
Etkinliğin Uygulanışı: 1. Her iki gruba işlenen konu sonunda geleceğe bir mektup yazmaları istenir. Öğrencilerin gelecekte nasıl bir dünya hayal ettiği, hayal ettikleri bu dünyada nasıl bir çevre varlığı hayal ettikleri bilgisini yazdıkları mektuplarda anlatmaları istenir.	

Ek 4:Fotoğraflar

Fotoğraf 1

Fotoğraf 2

Fotograf 3

Ek 5:Resmi İzin Yazısı

**T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü**

Sayı : 12018877-604.01.02-E.529934

Konu :Maksut TAŞ'ın
Araştırma İzni

08/01/2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22/08/2017 tarihli ve 355862610.06-E.12607291 sayılı yazısı (Genelge 2017/25)

b) Marmara Üniversitesi Rektörlüğünün 05/12/2017 tarihli ve 1700359251sayılı yazısı.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği terli yüksek lisans öğrencisi Maksut TAŞ'ın "Coğrafi Becerileri Geliştirme Uygulamalarının 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Başarı ve Tutumlarına Etkisi " konulu tez çalışması için kullanacağı ölçekleri, Müdürlüğümüz Konak Kestelli Şerife Eczacıbaşı Ortaokulu'nda uygulama isteği ilgi (b) yazı ile belirtilmektedir.

Söz konusu ölçeklerin uygulanmasının, yukarıda adı geçen okulda 2017-2018 Eğitim öğretim yılında eğitim öğretimi aksatmayacak ve eğitim kurumu yöneticilerinin uygun gördüğü şekilde yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Ömer YAHŞI
Millî Eğitim Müdürü

Ek:
Araştırma Değerlendirme Formu,
Anket Formları (59 sayfa)

OLUR
08/01/2018
Ahmet Ali BARIŞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Tecrüzi Pağı Mh. 452 Sk. No: 15 Strateji Geliştirme Hizmetleri 1 Bldöskü Konak İZMİR

Elektronik Ad: izmir.meb.gov.tr

izmir@izmir.meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: N.GÜR

Tel: (0232) 2800631

Bu e-imza güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır. <https://evetizama.meb.gov.tr> adresinden 4a54-1806-3853-a0d2-2e5e kodu ile teyit edilebilir.